

Laki kotoutumisen edistämisestä kotoutumista raamittamassa

Tietoa poliisille maahanmuuttajien poluista Suomessa
Jani Paalanen

3/2024

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Laki kotoutumisen edistämisestä kotoutumista raamittamassa – Tietoa poliisille maahanmuuttajien poluista Suomessa

Opinnäytetyön muoto: tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Anu Haikansalo

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Suomessa maahanmuuttajien kotoutumiseen vaikuttavat monet eri lait. Niistä merkittävimpanä voidaan pitää lakia kotoutumisen edistämisestä. Tämä kotoutumislakinakin tunnettu laki ohjaa Suomessa eri toimijoita edistämään toimillaan maahanmuuttajien kotoutumista. Toimijoina voidaan karkeasti nähdä kolme eri kokonaisuutta, joiden jokaisen toimintaa määrittelee kotoutumislaki: valtiolliset toimijat, kuten Maahanmuuttovirasto ja ministeriöt, kunnat ja hyvinvointialue sekä järjestöt, yhdistykset, yhteisöt ja liitot.

Kotoutuminen ei ole jokaisella maahanmuuttajalla samanlainen, vaan jokainen on yksilö yksilöllisine tarpeineen. Lisäksi on maahanmuuttajan asemasta riippuvaista, millaisia toimia kotoutuminen voi vaatia ja millainen on kotoutumisen polku.

Kotouttamistoimien tarpeellisuudelle on monia perusteita. Työperäisen maahanmuuton edistäminen vinoutuneen väestörakenteen korjaamiseksi, toimivat väestösuhteet ja yhteiskuntarauhan ylläpito tuskin vähäisimpänä. Kotoutumislakia seuraten ministeriöt ja jokainen hallitus toimenpideohjelmineen, ELY-keskukset, kunnat ja hyvinvointialueet ja järjestöt pyrkivät edistämään työperäistä maahanmuuttoa ja kotoutumista, jotta kotoutuminen johtaisi mahdollisimman hyvin väestösuhteisiin, hyvinvoiviin ihmisiin ja isommassa kuvassa tasapainoiseen ja turvalliseen yhteiskuntaan.

Sivumäärä: 64

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 3/2024

Avainsanat: Kotoutuminen, kotouttaminen, maahanmuutto, maahanmuuttaja, kotoutumislaki, laki kotoutumisen edistämisestä, pakolainen, pakolaisuus, kiintiöpakolainen, kiintiöpakolaisuus, turvapaikanhakija, tilapäinen suojelu.

ABSTRACT

Authors: *The Act on the promotion of integration framing integration – Information for the police about the paths of immigrants in Finland*

Type of thesis: *Research-based thesis*

Publicity: Public

Supervisor: Anu Haikansalo

Degree: Police University of applied sciences

Finland, many different laws affect the integration of immigrants. Among them, the law on promoting integration can be considered the most significant one. This law, known as the Integration Act, directs various actors in Finland to promote the integration of immigrants with their actions. Actors can roughly be seen as three different entities, the activities of each of which are defined by the Integration Act: governmental actors, such as the Immigration Office and ministries, municipalities and the welfare area, as well as organizations, associations, communities and unions.

Integration is not the same for every immigrant, but everyone is an individual with individual needs. In addition, it depends on the immigrant's status, what kind of actions integration may require and what the integration path is like.

There are many reasons for the necessity of integration measures. Promoting work-based immigration to correct the skewed demographic structure, functioning population relations and maintaining social peace are hardly the least. Following the Integration Act, the ministries and each government with its action programs, ELY centers, municipalities and welfare regions and organizations strive to promote work-based immigration and integration, so that integration would lead to the best possible population relations, well-being people and, in the bigger picture, a balanced and safe society.

Pages: 64

Month and year of review: 3/2024

Keywords: Integration, immigration, immigrant, integration law, law on the promotion of integration, refugee, quota refugee, asylum seeker, temporary protection.

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	3
1.1 Poliisi kohtaa työssään maahanmuuttajia.....	4
1.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus	4
1.3 Dokumenttianalyysi ja opinnäytetyön toteuttaminen	6
2 Maahanmuutto ilmiönä.....	6
2.1 Maahanmuutto ja maahanmuuttajat Suomessa	7
2.2 Kotouttaminen ja kotoutuminen	9
2.3 Arjen hyvinvointi, toimijuus ja osallisuus.....	10
2.3.1 Väestösuhteet.....	12
2.3.2 Kielen merkitys kotoutumisessa.....	14
3 Katsaus Kotoutumislain mukaiseen lainsäädäntöön.....	15
3.1 Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta.....	16
3.2 Alkukartoitus	17
3.3 Kotoutumissuunnitelma.....	19
3.3.1 Alaikäisen ja perheen kotoutumissuunnitelma	21
3.4 Kotoutumiskoulutus.....	22
3.4.1 Aikuisen peruskoulutus.....	26
3.4.2 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tutkinnon tunnustaminen.....	26
3.5 Kotoutumisen edistäminen paikallistasolla	27
3.6 Kotoutumisen edistämisen yleiset tavoitteet paikallistasolla	27
3.7 Kunnan tehtävät.....	27
3.8 Monialainen yhteistyö paikallistasolla.....	28
3.9 Kunnan kotouttamisohjelma	28
3.10 Valtion kotouttamista edistävät toimet	29
3.11 Kuntaan osoittaminen	32
3.12 Järjestöt kotouttamisen tukena.....	32
4 Kotoutumista edistäviä toimia	33
4.1 Rekisteröinti väestötietojärjestelmään, oleskelulupa ja paikallisrekisteröinti	34
4.2 Henkilötunnus	35

4.3 Henkilökortti	35
4.4 Verokortti	35
4.5 Sosiaaliturva, terveydenhuolto ja muita mahdollisia etuuksia	36
4.6 Kotoutumista tukevia hankkeita sekä verkkosivustoja	38
4.6.1 Talent Boost	39
4.6.2 Business Finland – Work in Finland.....	39
4.6.3 Kielibuusti – kielen oppiminen.....	40
4.6.4 KIITO-hanke	40
4.6.5 Kotoutumisentukena.fi ja kotoutuminen.fi.....	40
5 Asiakaspolut	41
5.1 Alaikäisen ja lapsiperheen kotoutuminen	41
5.1.1 Perheen yhdistäminen	42
5.1.2 Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren kotoutuminen	43
5.2 Työikäisten kotoutuminen.....	45
5.3 Pakolaisen ja turvapaikanhakijan vastaanottaminen	45
5.3.1 Kiintiöpakolaisen sekä kiireellistä uudelleensijoitusta tarvitsevien kiintiöpakolaisten polku kuntaan	46
5.3.2 Oleskeluluvan saaneen turvapaikanhakijan polku kuntaan	49
5.3.3 Ilman huoltajaa saapuneen alaikäisen turvapaikanhakijan polku kuntaan.....	50
5.3.4 Tilapäistä suojelua saavan kotikunnan saaneen polku vastaanottopalveluista kuntaan	53
6 POHDINTA.....	55
LÄHTEET	57

1 JOHDANTO

Viime vuosina on lisääntyneissä määrin kuulunut puhuttavan ”Ruotsin tiestä”, kun puhutaan lisääntyneistä väkivaltaisuuksista ja eriarvoisuudesta länsinaapurissamme. Aiheen tiimoilta myös poliisi on ollut runsaasti esillä niin Ruotsissa kuin Suomessakin. ”Ruotsin tien” ympärillä liikkuu paljon mielenkiintoisia termejä, kuten *jengiytyminen*, *jengiväkivalta*, *väkivaltarikollisuus*, *polarisaatio* ja *segregaatio*, *varjoyhteiskunta* ja *rinnakkaisyhteiskunta* sekä suoranaista *ääriajattelua*. Pohjimmaisista syistä ilmiön seurauksille on Ruotsissa etsitty ja syyttävä sormi on monissa yhteyksissä osoittanut Ruotsin epäonnistuneeseen kotouttamisprosessiin, jossa maahanmuuttajia on keskitetysti ohjattu tiettyihin lähiöihin. Näissä lähiöissä ruotsinkieli ja kulttuuri ovat jääneet jopa vähemmistöksi ja enemmistöksi on muodostunut vähävaraisempi monikulttuurinen oma kulttuuripeittonsa, jossa yhteiskunnan ulkopuolelle jäävät nuoret ovat jengeille ja rikollisuudelle alttiita. *Eriarvoisuus* on päivän sana. *Jengiytyminen* on nähty erityisesti ulkomaalaistaustaisten nuorten miesten, jopa alaikäisten juttuna, jossa taustalla liikkuvat järjestäytyneen rikollisuuden ohjaavat kädet. (Rigatelli, YLE 20.11.2021, Heikel, YLE. 15.11.2021)

Tällaista uutisointia lukiessa ei voi kuin kiinnostua siitä, millainen on tilanne sitten kotimaassamme Suomessa. Puhutaan paljon siitä, kuinka Suomi on Ruotsia kaikessa, niin hyvässä kuin pahassa, 10-15 vuotta jäljessä. Onko siis Suomessa luvassa tilanne, jossa kaduilla on vaarassa joutua sivuliseksi väkivallan uhriksi (Tapiola, YLE 18.7.2021, Kippo, YLE 2.8.2020) ja vaihtuuko Suomessa puukko väkivallan välineenä käsikranaattiin? (Familj skadades i handgranatattacken – var inte mältalvan, SVT Nyheter 20.9.2021) Vai onko Suomessa onnistunut kotouttamisjärjestelmän kokonaisuus, joka ennaltaehkäisee maahanmuuttajalähtöistä rikollisuutta, yhteiskunnallista polarisaatiota ja eriarvoistumista? Tällainen ajatusten kaari ohjaa vääjäämättä tämän opinnäytetyön aihepiiriin pariin. **Miten Suomessa on kotoutuminen järjestetty?**

Sanomattakin selvää on, että Ruotsissa vallitseva tilanne on tasapainoisen yhteiskunnan kannalta epäedullinen edellä mainittujen seikkojen valossa. Tällöin myös poliisin rooli yhteiskunnan järjestyksenvalvojana korostuu ja koskettaa jokaista poliisimiestä, vaikka poliisi ei ongelman juurisyitä yksin kykenekään korjaamaan. Aihepiiri on käynyt kuumana jo useamman vuoden ja lämpimänä Ruotsin tuhopoltetut poliisiautot käyvät vielä tulevinakin päivinä. Aihepiiri on siis ajankohtainen ja ajatusleikki viittaa myös poliisin tulevaisuudennäkymiin tarkasteltaessa Suomen kotouttamistoimia.

Tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan käsitellä sen enempää Ruotsin tilannetta kuin verrata Suomen vastaaviin ratkaisuihin. Tässä työssä pyritään yleiskäsitykseen siitä, kuinka Suomessa kotoutuminen on järjestetty, ei siis arvioida tai arvostella jo olevia käytänteitä tai tulevia suunnitelmia. Tämä opinnäytetyö keskittyykin erityisesti yhden lain läpikäyntiin; Laki kotoutumisen edistämisestä (KotoL 1386/2010), joka arkisemmin tunnetaan kotoutumislakina.

1.1 Poliisi kohtaa työssään maahanmuuttajia

Miksi tämä sitten on edellä kuvatun lisäksi poliisille ja/tai poliisiksi opiskelevalle tärkeä aihepiiri: Näin esimerkkinä mainittakoon, että Vuonna 2022 Suomessa oli ulkomaalaistaustaisia (molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla) Tilastokeskuksen mukaan 508 000. Ulkomaalaistaustaisten perheiden (toinen tai molemmat vanhemmat ovat syntyneet muualla kuin Suomessa) määrä on lähes kaksinkertaistunut vuosien 2002–2012 välisenä aikana. (Lappalainen ym. 2013) Voi vain kuvitella, että nousujohteinen suuntaus on vuodesta 2012 edelleen jatkunut. Olihan tilastokeskuksen vuonna 2017 julkaiseman vuoden 2016 vuosikatsauksen perusteella ulkomaalaistaustaisten lasten määrä kuitenkin kymmenen vuoden katsannossa kaksinkertaistunut.

Millä todennäköisyydellä poliisi tulee törmäämään yhteen näistä perheistä kotihälytyskeikalla tai vaikkapa kohtaa ulkomaalaisen liikenteessä, jos Uudellamaalla lähes joka viides lapsiperhe on ulkomaalaistaustainen? (Lappalainen 2013) On myös tilastollinen tosiasia, että ulkomaalaistaustaiset ovat suomalaisia useammin epäiltyinä rikoksista. Tämä selviää Tilastokeskuksen 2019 julkaisusta, jossa ulkomaalaisia epäillään rikoksesta 1,2 kertaa suomalaisia useammin.

Kotoutumisen rattaat ovat yhteiskuntamme pilareita, maahan muuttaville suoranaisia peruspilareita, joiden tunteminen on vähintäänkin oleellista poliisin työn kannalta. On tärkeää ymmärtää maahanmuutto ilmiönä ja ehkä tuntea hieman lain kirjaimellista lainalaisuutta maahan muuttaneita kohdatessa, vaikka niitä ei päivittäisessä todellakaan tarvitsisi. Poliisi ei ole sosiaalityöntekijä, mutta ymmärrystä näistä kuvioista täytyy olla, jotta päivittäisessä työssä voi antaa sen parhaansa yhä kasvavan asiakasryhmän kanssa.

1.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus

Aihepiiri käsittelee pitkälti lain vaatimia toimia kotoutumisen saralla. Tarkoitetaan siis, että käsiteltävät asiat ovat kaikkien luettavissa ja vapaasti saatavilla. Tässä opinnäytetyössä ei siten ole mitään salattavaa eikä sisällä mitään turvaluokiteltua materiaalia. Opinnäytetyön voisi siis kuvata olevan tutkimuksellinen opinnäytetyö ja eräänlainen dokumenttianalyysi.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten kotoutumislaki (Laki kotoutumisen edistämiseksi) velvoittaa eri toimijoita edistämään maahanmuuttajien kotoutumista ja miten kotouttamislain mukaiset kotouttamistoimet ovat Suomessa järjestetty?

1.1. Mitkä toimijat tarjoavat maahanmuuttajille kohdennettuja palveluita ja millaisia ne ovat?

2. Millainen on maahanmuuttajan palvelukenttä?

2.1. Millaiset ovat lasten ja lapsiperheiden palvelut.

2.2. Millaiset ovat työikäisen palvelut.

2.3. Kiintiöpakolaisen, yksin ilman huoltajaa maahan muuttaneen, turvapaikanhakijan sekä tilapäistä suojelua saavan kotoutumisen ensimmäiset vaiheet

Ensimmäisessä kysymyksessä maahanmuuttajien palveluiden tuottajia ei ole tarkoitettu kaikenkattavasti listata ja käydä lävitse, vaan käsitellä oleellisimpia toimijoita, joiden kanssa maahanmuuttajat asioivat. Monet näistä palveluiden tuottajista ja tarjoajista ovat sellaisia, että ne eivät ole kohdistettu vain maahanmuuttajille, mutta ovat kuitenkin merkittäviä palveluntarjoajia joidenkin maahanmuuttajien kanssa. Näistä esimerkkinä terveystalvelut tai Kela.

Lisäksi vastattaessa kysymykseen kaksi nostetaan opinnäytetyössä esiin konkreettisia toimia, joilla maahanmuuttajia autetaan kotoutumaan Suomeen. Esimerkiksi myöhemmin luvussa 4 esiteltävä Talent Boost-hanke.

Toisessa kysymyksessä puhuttaessa palvelukentästä, tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä sillä niitä palveluita, jotka ovat maahanmuuttajan kannalta mahdollisia ja olennaisia palveluita ja apuja, jotka maahanmuuttajan kotoutumista edistävät. Tässä vaiheessa palveluita esitetään maahanmuuttajaryhmittäin, joita kysymyksen alaotsikot kuvastavat. Tarpeellista tämän työn kannalta on avata toimia, joilla kotoutumista edistetään, esimerkiksi lukutaidottoman maahanmuuttajan sivistystyön osalta. Tarpeellista ei kuitenkaan ole avata, kuinka tällainen toiminta käytännössä toteutuu, kuinka menestyksekkäästi ja mitä vahvuuksia tai kehityskohteita kehityksessä mahdollisesti on.

Lisäksi apukysymyksen 1.3. kohdalla muodostetaan kotoutumisen ensimmäisiä vaiheita kuvaavat aikajanat, jotka kertovat, miten vastaanotto ja kotoutuminen alkaa. Työn, opiskelun tai perheen vuoksi Suomeen tulleiden kohdalla aikajanan muodostaminen ei palvele tarkoitustaan niiden monimuotoisuuden vuoksi. Siksi onkin lukijalle hyödyllisempää, että heidän kohdallansa käydään lävitse kotoutumislain mukaiset palvelut ja miten kotoutumista edistäviä toimia. Kohdassa 1.3. on riittävää kuvata kotoutumisen ensi vaiheen toimet uuteen kotikuntaan saapumiseen asti. Tämän jälkeen polut muodostuvat hyvin yksilöllisiksi ja tulevat käsitellyiksi avattaessa kotoutumislakia ja palvelukenttää.

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena on siis selvittää ketkä toimijat tuottavat näitä palveluita ja mahdollisuuksien mukaan selvittää, mihin perustuu minkäkin palveluntuottajan velvollisuus tuottaa mitään palveluita. Esimerkkinä kotoutumislain nojalla kunnalla on tietyt velvollisuudet tuottaa tiettyjä palveluita maahanmuuttaja-taustaisille asukkailleen. Eli tämä olisi käytännössä esimerkki jo aikaisemmin mainittua kotoutumislain pykälän avaamisesta.

1.3 Dokumenttianalyysi ja opinnäytetyön toteuttaminen

Tässä opinnäytetyössä on käytetty dokumenttianalyysiä tiedon hankintaan. Dokumenttianalyysi on laadullinen menetelmä, jossa on käytetty työn ilmiötä kuvaavia dokumentteja. Dokumenttien ei tarvitse olla kirjallisuuskatsauksen lailla tutkimuksellista, vaan käytettävien dokumenttien määritelmä on laveampi ja siten mahdollinen aineisto on usein myös moninaisempi. Tässä opinnäytetyössä ei myöskään ole ollut tarpeellista tuottaa uutta tietoa, vaan koota jo olemassa olevaa, ja koska aihe on kohtuu vähän käsitelty tutkimuksellisessa mielessä, on valmiiden dokumenttien käsittely sopiva tapa lähestyä aihetta. Täten dokumenttianalyysi on osuva menetelmä yleisessä jaossa olevan tiedon keräämiseen ja analysointiin. (Anttila 2014, luku Dokumenttianalyysi.)

Opinnäytetyön toteutus alkoi mielenkiinnosta aihepiiriä kohtaan, josta muodostui tarkempi ilmiö, johon oli tarkoitus löytää vastaus. Menetelmäksi muodostui varsin luonnollisesti dokumenttianalyysi, sillä kotouttamistoimia ohjaa pitkälti lainsäädäntö ja lakitekstien lisäksi oleellista materiaalia olisivat erilaisten viranomaisten ja valtiollisten toimijoiden joukko sekä heidän tuottamansa materiaali. Viranomaiset tiedottavat paljon verkkoa myöden, jolloin on luontevaa tarkastella viranomaisten ja muiden virallisten kanavien tuottamaa materiaalia. Sellaisiksi osoittautuivat muun muassa eri ministeriöiden tiedotusväylät, dokumentit ja julkaisut, kuten toimenpideohjelmat, Maahanmuuttovirasto, ELY-keskus ja työvoimaviranomainen, Digi- ja väestötietovirasto ja Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Luonnollinen osa opinnäytetyön materiaalia löytyy myös keskeisestä laista, laki kotoutumisen edistämisestä sekä aihepiiriä käsittelevistä asetuksista tai vaikkapa kuntien kotouttamistoimia ohjaavista työ- ja elinkeinoministeriön kirjeistä.

Tietoa on kerätty siis julkisista, pääasiallisesti verkosta löytyvistä lähteistä, joita eri valtiolliset toimijat ja viranomaiset ovat tuottaneet, mutta myös järjestöjen tuottamaa tietoa on jonkun verran tarkasteltu. Pääsääntöisesti lähteet johtuvat hyvin usein ministeriöihin, lakeihin, asetuksiin ja valtioneuvoston kirjeisiin, virastoihin ja keskuksiin. Lähteiden luotettavuuden arviointi ei siis ole tässä opinnäytetyössä tuottanut suurta työtä.

2 MAAHANMUUTTO ILMIÖNÄ

Maahanmuuttajien määrä on erityisesti 2000-luvulla kasvanut merkittävästi. Ulkomaalaistaustaisten määrän ollessa 1990-luvulla vajaan prosentin luokkaa, oli vastaava luku vuonna 2020 lähes kahdeksan prosenttia. Tuolloin Suomessa olikin ulkomaalaistaustaisia henkilöitä yli 444 000. Ymmärrettävää onkin, että maahanmuuton ollessa yhä kasvava ilmiö, on Suomessa kyettävä ottamaan tämä huomioon eri palveluiden suunnittelussa ja tarjoamisessa. Näin myös poliisissa. Maahanmuutto tekeekin monikielisyydestä sekä arvojen ja tapojen monimuotoisuudesta yhä merkittävemmän osan suomalaista yhteiskuntaa. (Kotoutumislaki ohjaa kotoutumisen edistämistä, Kotoutuminen.fi, luettu 28.2.2024.)

Politiikalla pyritään edistämään kotoutumista. Pelkällä politiikalla ei kuitenkaan kotoutumista tehdä, vaan se vaatii moninaista ja tiivistä yhteistyötä etenkin työvoima-, koulutus-, asumis-, sosiaali- ja terveystalouden sekä nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Unohtamatta tietenkään eri järjestöjen ja kolmannen sektorin läsnäoloa ja merkittävää vaikutusta kotouttamista edistävissä kansalaisyhteiskunnassa. (Kotoutumislaki ohjaa kotoutumisen edistämistä, Kotoutuminen.fi, luettu 28.2.2024.)

Maahanmuutto on Suomessa ollut paljon esillä muun muassa maamme ikäjakaumamme vuoksi. Väestörakenteen kehitys (ikäntyvien lisääntyminen, työikäisten väheneminen) vaikuttaa työvoiman saatavuuteen ja tulevaisuuden näkymiin. Maahanmuutolla voidaan nähdä olevan kompensoiva vaikutus väestörakenteen kehityksen haasteisiin. Näin maahanmuutto voidaan nähdä myös positiivisena kehityskulkuna. Erityisesti opiskelun ja työn perässä Suomeen muuttavat nähdään tulevaisuuden kannalta otollisena ihmisryhmänä, jolla olisi suotuisia vaikutuksia suomalaiseen väestörakenteeseen ja siten koko yhteiskuntaan, sillä talouden kestävyys ja hyvinvointiyhteiskunnan perusteet voidaan nähdä vaativan maahanmuuton lisäämistä. Myös nyt jo Suomessa asuvat maahan muuttaneet hyötyisivät, mikäli yhteiskunta ja työelämä monimuotoistuisivat. (Talent Boost-toimenpideohjelma 2020, 2, 9.)

2.1 Maahanmuutto ja maahanmuuttajat Suomessa

Maahanmuutto käsittää sisälleen moninaisen kirjavan joukon ihmisiä eri statuksilla. Seuraavassa käydään termeinä lävitse, millaisia nimikkeitä Suomeen tulevalla ulkomaalaisella saattaa olla. Lisäksi tarkasteluun otetaan lyhykäisesti, kuinka Suomeen muutetaan.

Maahanmuuttaja; maahan muuttanut. Tässä opinnäytetyössä puhutaan pitkälti yleisnimikkeellä maahanmuuttaja tai maahan muuttanut, jollei asiayhteys vaadi tarkempaa nimikettä, kuten pakolainen, joka tarkoittaa kuitenkin jotain selvästi spesifimpää ja tarkkarajaisempaa kuin pelkkä maahanmuuttaja. Maahanmuuttaja siis on ulkomailla syntynyt henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen, mutta omaa oleskeluoikeuden ja asuu Suomessa (Torkko ym. 2021, 23). Termiä tulee käytettyä tässä opinnäytetyössä paljon ja joka kerta on käytetty tavalla, jossa viitataan ulkomailla syntyneeseen henkilöön, eikä sisällä itseensä henkilöitä, jotka vain ulkonäkönsä puolesta voisivat olettaa olevan ulkomaalaisia.

Ulkomaan kansalainen on henkilö, joka on muun kuin Suomen valtion kansalainen (Torkko ym. 2021, 25). Täten ulkomaan kansalainen on kohtuu ylimalkainen termi, jolla ei ole tätä tarkempaa määritelmää.

Vieraskielinen ihminen on rekisteröinyt äidinkielekseen jonkin muun kuin suomen, ruotsin tai saamen (Torkko ym. 2021, 25).

Pakolainen. Pakolaisaseman saaminen edellyttää turvapaikanhakijalla olevan perusteltu syy pelätä vainon kohteeksi joutumisesta alkuperänsä, uskontonsa, kansalaisuutensa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisensa tai poliittiseen mielipiteensä vuoksi. Vainolla tarkoitetaan tässä yhteydessä perustavanlaatuisen ihmisoikeusloukkausten kohteeksi joutumista. (Pakolaisneuvonta) Pakolaisaseman saaminen vaatii, että jokin valtio antaa turvapaikan tai UNHCR (Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutettu. YK:n pakolaisjärjestö) katsoo henkilön olevan pakolainen (Maahanmuuttovirasto 2023).

Suomessa eduskunta päättää vuosittain tietyn kiintiön, jonka sallimissa rajoissa otetaan tietty määrä pakolaisia Suomeen. Tällainen pakolainen on **kiintiöpakolainen**, joka on saanut toisessa maassa pakolaisen aseman, mutta joka sieltä siirretään kolmanteen maahan, kuten Suomeen kiintiöpakolaisena. (Torkko ym. 2021, 28.)

Turvapaikanhakija hakee suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta valtiosta kotimaansa sodan, vainon tai turvattomuuden vuoksi. Jos turvapaikka myönnetään, saa turvapaikanhakijan edellä kuvatun pakolaisaseman. (Torkko ym. 2021, 26; Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, Sisäministeriö, luettu 31.1.2024.)

Kansainvälistä suojelua saava henkilö on saanut pakolaisaseman tai vaihtoehtoisesti oleskeluluvan toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella. Turvapaikanhakijoille ei tätä kansainvälistä suojelua myönnetä. (Torkko ym. 2021, 27.) Täten turvapaikanhakemisen kanssa tämä on poissulkeva vaihtoehto. Jos turvapaikan saamisen edellytykset eivät täytyisikään, mutta hakija on varassa joutua oikeudenloukkausten kohteeksi ja on täten kansainvälisen suojelun tarpeessa, voi hakija saada toissijaista suojelua (Pakolaisneuvonta; Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, Sisäministeriö, luettu 31.1.2024.). Kansainvälisen suojelun turvissa olevalla on oleskeluoikeus Suomessa. (Torkko ym. 2021, 27.)

Toissijaista suojelua voi saada henkilö, jota uhkaa muu todellinen vakava vaara kuin mitä turvapaikan perusteena oleva vaino sisältää. Perusteena voi olla tällöin esimerkiksi uhka kuolemanrangaistuksesta tai kidutuksesta tai aseellisesta selkkauksesta johtuva vakava henkilökohtainen vaara. (Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, Sisäministeriö, luettu 31.1.2024.)

Tilapäinen suojelu puolestaan on tarkoitettu Ukrainasta sotaa pakeneville henkilöille. Tilapäinen suojelu mahdollistaa rajatulle joukolle nopean ja turvapaikkamenettelyä kevyemmän prosessin. (Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, Sisäministeriö, luettu 31.1.2024.)

Paluumuuttaja on henkilö, joka on saanut oleskeluoikeuden Suomeen ollessaan Suomen entinen kansalainen, syntyperäisen Suomen kansalaisen jälkeläinen tai on kuulunut Inkerin siirtoväkeen tai palvellut Suomen armeijassa vuosina 1939-1945. (Torkko ym. 2021, 27.)

2.2 Kotouttaminen ja kotoutuminen

Kotouttaminen on koko opinnäytetyön syvintä ydintä. Työ käsittelee kotoutumista ohjaavaa lainsäädäntöä, jolloin juuri kotoutumisen ymmärtäminen on keskiössä. Käsitellään seuraavassa kotoutumista käsitteenä ja käydään lävitse joitain siihen vaikuttavia tekijöitä.

Kotouttaminen tarkoittaa käytännössä viranomaistoimenpiteitä, jotka edistävät maahan muuttavan kotoutumista. Keinoina tässä ovat hyvinvoinnin, terveyden, koulutuksen ja työllisyyden lisäämisen menetelmät. Kotoutumisen tavoitteena on maahanmuuttajan kokemus yhteiskunnan täysivaltaisesta jäsenyydestä sekä uuden kotimaassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaaminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022)

Kotoutumisen edistäminen ei ole vain yksinään lakiin kirjoitettua sanaa, vaan se on useiden eri toimijojen viranomaisten ja muiden tahojen monialaista yhteistyötä. Tähän tarkoitukseen on olemassa erilaisia tieto-, neuvonta-, ja ohjauspalveluita. Erilaiset kuntatason (kuntien laatimat) että kansallisen tason (valtioneuvoston hyväksymät) toimenpideohjelmat pyrkivät kotoutumisen edistämiseen (Torkko ym. 2021, 16.) Voidaankin ajatella, että maahan muuttavan asialla ollaan paitsi valtion tasolla, myös kunnissa sekä erilaisissa järjestöissä, hankkeissa ja palveluissa, kuten TE-palveluissa.

Kotoutuminen voidaan ymmärtää yksilöllisenä prosessina, jossa vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa maahanmuuttaja osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo yhteiskunnassa lisääntyvät. Kotoutuminen siis voidaan nähdä kaksisuuntaisena prosessina, jossa yhteiskunta muuttuu väestön monimuotoistuessa maahanmuuttajien myötä ja maahanmuuttaja puolestaan hankkii uudessa yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja. Jotta kotoutuminen voisi onnistua, on yhteiskunnassa oltava vastaanottavuutta. Vastaavasti kotoutuminen vaatii maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta. (Torkko ym. 2021, 15.)

Kotouttaminen voidaan siis nähdä karkeasti pelkkinä viranomaistoimenpiteinä, kun taas *kotoutuminen* myös monimuotoisempaan yksilön ja yhteiskunnan vastavuoroiseen yhteiseloon, jossa molemmat osapuolet ovat aktiivisia toimijoita ja kehittyvät prosessin myötä. Kotouttaminen on toimi, kotoutuminen on tapahtuma.

Terminä kotoutuminen voi johtaa kuulijansa kokemaan, että maahanmuuttaja olisi vain toiminnan kohde (Torkko ym. 2021, 16). Tällöin kaksisuuntaisuus jäisi kokonaan pois kotoutumisen prosessista, jossa vaaditaan kuitenkin molemmilta osapuolilta, yhteiskunnalta ja maahan muuttavalta henkilöltä aktiivisia toimia.

Kotoutumista voidaan tarkastella kahdella aspektilla; rakenteellisena ja vuorovaikutuksellisenä kotoutumisena. Rakenteellinen kotoutuminen tarkoittaa muun muassa maahanmuuttajan työllisyyttä,

asumista, koulutusta, terveyttä ja hyvinvointia. Vuorovaikutuksellinen kotoutuminen puolestaan sosiaalisia suhteita ja verkostojen rakentumista. (Torkko ym. 2021, 15.) Rakenteellinen kotoutuminen on siis pitkälti niitä paperilla nähtäviä konkreettisia asioita, joihin kotoutuminen ja uuteen maahan asettuminen vaatii. Vuorovaikutuksellinen kotoutuminen puolestaan on pitkälti kokemuksellista ja aineetonta vuorovaikutukseen kytköksissä olevaa kotoutumista. Lisäksi tulisi kotoutumista tarkastella kielen (suomen tai ruotsin kielen) oppimisen kannalta sekä suomalaiseen yhteiskuntaan perehtymisen, samaistumisen ja identiteetin kannalta (Torkko ym. 2021, 15).

Kotouttaminen voidaan nähdä prosessina, jossa kotoutuminen on, kuten edellä mainittu, yksilöllinen prosessi vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Vastavuoroisesti maahan muuttavan aktiivisesta osallistumisesta kotoutumiseensa, edistetään kotoutumista nimenomaan edistämällä yhteiskunnan vastaanottavuutta (kaksisuuntaisuus) ja tarjoamalla tarpeenmukaisia palveluja. Yhteiskunnan vastaanottavuus edellyttää yhdenvertaisuuden, hyvien väestösuhteiden tosiasiallista toteutumista yhteiskunnassa. Yhteiskunnan vastaanottavuutta puolestaan voidaan edistää toimilla, jotka kehittävät yhteiskunnallisia rakenteita ja lisäävät vuorovaikutusta. Hyvät väestöryhmien väliset suhteet perustuvat parhaimmillaan myönteisiin asenteisiin, hyvään vuorovaikutukseen, turvallisuuden tunteeseen ja osallistumiseen yhteiskunnassa. (Torkko ym. 2021, 23.) Osallisuuden merkitys kotoutumisessa on merkittävä, ja siitä vielä omana kappaleenaan lisää seuraavaksi.

2.3 Arjen hyvinvointi, toimijuus ja osallisuus

Osallisuus voidaan nähdä yleiskäsitteenä ympäristössä tai sosiaalisessa piirissä mukana olemiselle. Osallisuus on tuntemisen, kuulemisen ja tekemisen monitasoinen kokonaisuus, jonka myötä ihminen kokee olevansa osa jotain. Kyse on pitkälti yksilöllisestä tunteesta tai kokemuksesta siitä, että kuuluu johonkin yhteisöön ja yhteiskuntaan. Yhteiskunnan tasolla voidaan osallisuus nähdä osana edustuksellista demokratiaa ja kansalaislähtöistä yhteiskuntamallia, jossa ihmisellä on mahdollisuus osallistua päätöksentekoprosessiin. Keskeistä osallisuudessa ovat luottamus yksilöiden välillä, sitoutuminen ja kuulluksi tuleminen. Osallisuus on syrjäytymisen vastavoima, ja jo siten merkittävä tekijä yksilöiden hyvinvoinnin suhteen. (Jämsén 2014, 9)

Jotta osallisuuden voi tuntea, on oltava väylä sen tuntemiseen. Tässä esiin nousee **osallistuminen**. Siinä missä osallisuus on kokemus osallisuudesta, on osallistuminen tekemistä ja jotain konkreettista, miten osallistuu esimerkiksi ympäristönsä toimintaan. Maahan muuttaneiden osallistuminen uudessa kotimaassaan voi olla varsinkin alkuun vajavaista, vaikka oleellisen tärkeää olisikin, että maahan muuttaneet osallistuisivat omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon. Tällainen vaikuttaminen tukee yhteiskunnallista osallistumista ja kiinnittymistä yhteisöön. Aktiivinen osallistuminen voitaisiin nähdä osana kaksisuuntaista kotoutumista. Tällainen osallistuminen kuitenkin vaatii kiinnostusta, aktiivisuutta ja merkityksellisyyden kokemusta.

Maahanmuuttajien osalta pelkona on syrjäytyminen yhteiskunnasta ja sen toiminnasta. Osallisuus voidaankin nähdä syrjäytymisen vastakohtana. Siinä missä syrjäytyminen tuo taloudellista ja terveydellistä huono-osaisuutta ja turvattomuutta, tuo osallisuus riittävää toimeentuloa, hyvinvointia ja turvallisuutta elämän eri osa-alueilla. Siinä missä syrjäytyminen johtaa vetäytymiseen ja osattomuuteen, johtaa osallistuminen yhteisyyteen ja jäsenyyteen. Vieraantumisen ja objektisuuden vallitessa syrjäytymisessä, on osallisuudessa vallalla valtaisuus ja toimijuus omassa elämässä. (Era 2013, 17). Ei liene epäselvyyttä, onko maahan muuttajille tarpeen tarjota mahdollisuudet osallistua ympäröivän yhteisön toimintaan.

Osallisuus voidaan jakaa kolmeen osaan; osallisuus omassa elämässä, ympäröivässä yhteisössä ja yhteiskunnassa. **Osallisuus omassa elämässä** koostuu yksilöllisemmistä tekijöistä. Siihen voidaan nähdä kuuluvan voimaantuneisuus, yksilön identiteetti ja valmiudet elämänhallintaan. Osallisuus omassa elämässä vaatii omakohtaista sitoutumista, toimintaa ja vaikuttamista omaa elämää koskevien asioiden hoitamisessa sekä vastuun ottamista valintojensa seurauksista. Osallisuus omassa elämässä voidaan nähdä keskeisenä ja suoranaisten edellytyksenä osallisuudelle seuraavissa portaissa eli yhteisössä sekä yhteiskunnassa. (Opi kotoutumisesta 2021.)

Osallisuus ympäröivässä yhteisössä näkyy yksilöä isommassa kuvassa. Se ilmentää, miten yksilö on kiinnittynyt osaksi ympäröivää yhteisöä, kuten töihin. Ihmisen tulee olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä ihmisiin ja sitä kautta laajemmin yhteisöön. Näin tapahtuessa on yksilöllä tuntemus, että voi osaltaan vaikuttaa ympäristöönsä. Tällainen on omiaan lisäämään yhteenkuuluvuuden tunnetta ja siten torjumaan syrjäytyneisyyttä. (Opi kotoutumisesta 2021.) Esimerkiksi työikäisiä tarkasteltaessa yöllä nähdään olevan merkittävä tekijä osallisuuden tunteessa ja sen kautta osallisuuden monissa hyvissä puolissa. Osallisuus työelämässä toimii köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseksi hyvänä lääkkeenä. (Era 2013, 12). Työtä tekevä on siis työnsä kautta osallistuva ja hyvinvoiva. Työn ja kouluttautumisen positiivinen vaikutus osallisuuteen nähdään yksilön lisääntyvän toimijuuden tuotteena yksilön muuttuessa autettavasta objektista aktiiviseksi toimijaksi (Opi kotoutumisesta 2021).

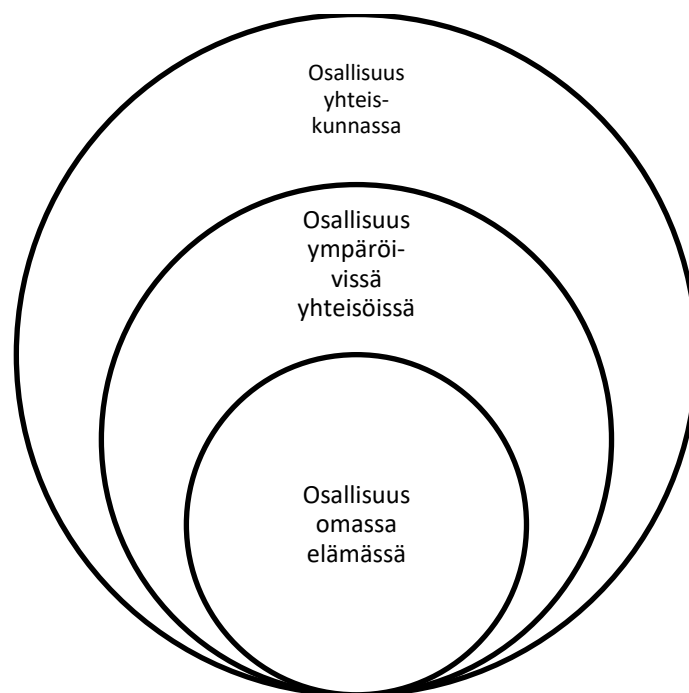
Osallisuus yhteiskunnassa näkyy yksilön osallistumisena edustukselliseen demokratiaan. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi äänestämistä vaaleissa tai osallistumiseen tai vaikuttamiseen päätöksentekoon kunnallisella tai valtakunnallisella tasolla. (Opi kotoutumisesta 2021.) Yhteiskuntaan kuulumisen tunne on keskeinen osallisuuden vahvistaja (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 12).

Ohjaamalla yksilön omaa toimijuutta tuetaan hänen osallistumishalukkuuttaan ja osallistumiskykyään ja sitä kautta vaikutetaan osallisuuteen suuremmissa kuvassa eli osallisuuteen lähiyhteisössä

ja laajemmin yhteiskunnassa. Vaikuttavuuden tuottaminen yksilön yhteiskunnalliseen osallistumiseen voi siten lähteä ohjaamalla yksilöä vaikkapa harrastusten tai vertaistuen piiriin. (Opi kotoutumisesta 2021.)

Maahanmuuttajan toimijuutta voidaan tukea muun muassa kotoutumisorientaatiolla, jossa tuetaan maahan muuttaneiden kielitaidon ja kansalaistaidon kehittymistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansalaistaidoilla tarkoitetaan yhteiskunnan jäsenenä toimimiseen tarvittavia tietoja ja taitoja. Näitä taitoja maahanmuuttaja tarvitsee kyetäkseen olemaan aktiivinen osa yhteiskuntaa. Ja kun maahanmuuttajalla on ymmärrys yhteiskunnan toiminnan periaatteista, voi hän osallistua sen toimintaan. Täten yhteiskuntaorientaatio tukee maahanmuuttajan toimijuutta. Yhteiskuntaorientaatiosta vielä myöhemmin lisää. (Oma kieli kotoutumisen tukena. Opas ammattilaisille, 12-13, luettu 17.2.2024.)

Kuvassa 6 on osoitettu, miten osallisuus alkaa omassa elämässä. Se sisältyy kiinteästi sitä ympäröivään osallisuuteen ympäröivässä yhteisössä, johon vaikuttaa oma osallisuus. Ympäröivässä yhteisössä toimiminen puolestaan tukee osallisuutta yhteiskunnassa, joka on ulkoa päin katsottuna kaikista suurin ympyrä ja osallisuuden muoto yhteiskunnan näkökulmasta. Hyvinvoiva ihminen keskiössä on osallistuva yksilö esimerkiksi työpaikalla ja aktiivinen osa yhteiskuntaa.

Kuvio 1. Osallisuuden tasot.

2.3.1 Väestösuhteet

Osallisuutta lisäävä toiminta voidaan nähdä paitsi yksilöitä ja yhteisöjä hyödyntävänä asiana, mutta myös koko yhteiskuntaa hyödyntävänä ja turvaavana toimena. Oikeusministeriö on kehittänyt hyvien väestösuhteiden teoriaa, jonka perusteella juuri osallistuminen nähdään merkittävänä osana

kotoutumista. Hyvien väestösuhteiden politiikalla pyritään lisäämään eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta, luomaan luottamusta ja positiivisia asenteita, tuomaan osallisuuden kokemuksia sekä turvallisuuden tunnetta. Väestöryhmien väliset suhteet ovatkin osa vastaanottavaista ja osallistuttavaa yhteiskuntaa. Poliisinkin näkökulmasta tämä voidaan nähdä väestösuhteisiin liittyvien jännitteiden ennaltaehkäisevänä toimenä sekä ongelmien ratkaisemisena esimerkiksi varhaisena puuttumisena, sovitteluna ja niin edelleen. Lienee kaikkien edun mukaista, että ihmiset kokisivat yhteenkuuluvuutta ja turvallisuutta, syrjimätöntä kohtelua sekä osallisuuden ja vaikuttamisen kokemuksia. Täten hyvien väestösuhteiden politiikka lisää eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten mahdollisuuksia uudessakin yhteiskunnassa. (Hyvät väestösuhteet, Oikeusministeriö, luettu 26.10.2023; Hyvät väestösuhteet perustuvat myönteiseen vuorovaikutukseen, Kotoutuminen.fi, luettu 7.2.2024.)

Väestösuhdepolitiikan keskeisiä muotoja ovat muun muassa ihmisten asenteisiin vaikuttaminen, väestöryhmiin kuuluvien turvallisuuden edistäminen ja vuorovaikutuksen lisäämistä edistävät toimenpiteet, konfliktinratkaisu- ja sovittelumenetelmien käyttäminen sekä asumisen segregaaation ehkäisy. Näistä toimista vastaa paikallisella tasolla kunnat, järjestöt ja kansalaisyhteiskunta. Kotouttamista tukee suuresti maahanmuuttajien osallistaminen heitä koskevaan päätöksentekoon. Tällainen onnistuu esimerkiksi kuulemistilaisuuksin, asiakasraadein ja erilaisin asiakaspalautejärjestelmin. Kaksisuuntainen kotoutuminen vaatii maahan muuttaneiden osallisuutta ja mahdollisuutta säilyttää oma kieli ja kulttuuri. (Hyvät väestösuhteet perustuvat myönteiseen vuorovaikutukseen; Viranomaisten tehtävät, Kotoutuminen.fi, luettu 7.2.2024.)

Valtakunnalliselta tasolta tilannetta taas tarkasteltaessa on Valtioneuvoston asettama ja oikeusministeriön koordinoima väestösuhteita edistävä toimija **Etnisten suhteiden neuvottelukunta, ETNO** maininnan arvoinen. Etnolla on neuvoo-antava rooli, jonka päätarkoitus on mahdollistaa ja pitää yllä vuoropuhelua. Täten se edistää vuoropuhelua ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja toimii valtakunnallisena vuoropuhelun foorumina, joka myös seuraa etnisten suhteiden kehittymistä yhteiskunnassa. Etno sisältää valtakunnallisen neuvottelukunnan ja seitsemän alueellista neuvottelukuntaa, ja täten pyrkii mahdollistamaan paremman ymmärryksen sekä maahan muuttaneiden, etnisten, kulttuuristen ja uskonnollisten vähemmistöjen, viranomaisten, poliittisten puolueiden ja kansalaisjärjestöjen välisen keskustelun. Etno kokoakin yhteen paitsi valtakunnalliset, myös alueelliset ja paikalliset maahanmuuttotyön asiantuntijat. Tämä neuvottelukunta toimiikin asiantuntijaverkostona maahanmuuton, kotoutumisen edistämisen ja yhdenvertaisuuden ja eri väestöryhmien välisen keskustelun tiimoilta. Etnon neuvottelukuntien jäsenet kokoontuvat säännöllisesti, jakavat tietoa ja huomioivat ja tuovat esiin erilaisia näkökulmia. Etnon pyrkimyksenä onkin myönteisen ilmapiiirin luominen hyvien väestösuhteiden tueksi muun muassa järjestämällä avoimia keskustelutilaisuuksia ja tälläkin tavalla lisäämällä tietoa Suomen monimuotoisuudesta. (ETNO edistää hyviä väestösuhteita, Kotoutuminen.fi, luettu 7.2.2024; Etnisten suhteiden neuvottelukunta Etno, Oikeusministeriö, luettu 7.2.2024.)

Valtioneuvoston asetus etnisten suhteiden neuvottelukunnasta osoittaa, että Etno toimiessaan asiantuntijaelimenä antaa lausuntoja sekä tekee esityksiä ja aloitteita maahanmuutto-, kotouttamis- ja yhdenvertaisuuspolitiikan eri osa-alueita kehitettäessä. Asetuksesta käy ilmi, että neuvottelukunta on, kuten edellä mainittu, oikeusministeriön johtama toimija, joka pitää sisällään muun muassa maahanmuuttajien tai etnisten vähemmistöjen edustajan sekä eduskunnassa edustettuina olevien poliittisten puolueiden edustajan. Oikeusministeriön lisäksi neuvottelukunnassa ovat edustettuina myös sisäministeriö, ulkoasiainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö hallintoaloineen. Näiden lisäksi neuvottelukunnassa on edustettuina myös maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä edustavien rekisteröityjen yhdistysten, rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien, Suomen Kuntaliitto ry:n, keskeisten työmarkkinajärjestöjen sekä alueellisten neuvottelukuntien edustus. Etno on siis merkittävä toimija jo kattavuudessaan läpileikkaamaan merkittävän osan toimijoista, jotka Suomessa maahanmuuttajien kotoutumiseen jollain lailla liittyvät.

Kuten edellä mainittu, on valtakunnallisen neuvottelukunnan lisäksi olemassa vielä seitsemän alueellista neuvottelukuntaa, jotka toimivat valtakunnallisen neuvottelukunnan apuna. Alueellisen neuvottelukunnan asettaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, joka vastaa toimialueellaan muun muassa maahanmuuttajien kotouttamisen ja laajamittaisen maahantulon alueellisesta yhteensovittamisesta, suunnittelusta, ohjauksesta, seurannasta, selviää valtioneuvoston asetuksesta. Näissä alueellisissa neuvottelukunnissa ovat edustettuina alueellinen ELY-keskus, aluehallintovirasto, keskeiset kunnat ja niiden maahanmuutto- ja monikulttuurisuusneuvostot ja -neuvottelukunnat, maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä edustavat järjestöt, kansalaisjärjestöt sekä työelämän ja elinkeinoelämän osapuolia sekä ELY-keskuksen nimittämiä asiantuntijoita. Alueellisista neuvottelukunnista asetus määrää, että maahanmuuttajien tai etnisten vähemmistöjen edustajia tulee olla vähintään puolet jäsenistä.

2.3.2 Kielen merkitys kotoutumisessa

IOM (kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö) on julkaissut Oma kieli kotoutumisen tukena -nimisen oppaan ammattilaisten tueksi. Tässä oppaassa nostetaan esiin kielen merkitys kotoutumisessa. Kieli nähdään julkaisussa reittinä päästä lähemmäs uutta kulttuuria ja yhteiskuntaa. Kieli on myös tärkeä oman itsensä ilmaisemiseksi, tiedon hankintaan sekä verkostojen luomiseen. Kielen merkitys on suuri, mutta sen opetteluun menee aikuiselta ihmiseltä useampi vuosi vaatien halua oppia ja nähdä vaivaa kielen oppimiseksi. Kansalaistaitojen ohella kielitaito on kotoutumisen kantava peruspilari. (Oma kieli kotoutumisen tukena. Opas ammattilaisille, 10, luettu 17.2.2024.)

Kielellä on perustavanlaatuinen merkitys uudessa yhteiskunnassa ja ympäristössä toimimisen kannalta. Kielitaito vaikuttaa suoraan osallisuuteen ja sosiaalisiin verkostoihin. Kielen avulla kun kommunikoidaan ja muodostetaan merkityksiä, auttaa ymmärtämään ja omaksumaan uusia tapoja.

Merkittävää on myös, että maahanmuuttajan tulisi ymmärtää viranomaisten viestintää, joka on usein lomakkeilla ja on usein erilaista kuin puhuttu kieli. Viranomaisten viestinnän tulisi olla selkeää, mutta selkokieltä se ei siltikään ole. Myös yhteiskunnan symbolien ja merkkien kieli voi olla eriävää kuin edellisessä kotimaassa. Kulttuuri ja kieli kävelevät usein käsi kädessä. Tämä vaikuttaa myös tapaan tulkita toisia ihmisiä. (Oma kieli kotoutumisen tukena. Opas ammattilaisille, 31, 32, luettu 17.2.2024.) Näin siis suomen kielen oppiminen ei ole vain kielen oppimista, vaan myös suomalaisen kulttuurin ja suomalaisten tulkinnan oppimista.

3 KATSAUS KOTOUTUMISLAIN MUKAISEEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN

Kuten on jo käynyt ilmi, ei kotoutuminen ole vain työn ja asunnon löytämistä, vaikka esimerkiksi työn merkitystä ei voikaan liaksi korostaa. Jotta kotoutuminen voisi tosiasiallisesti toteutua, täytyy yhteiskunnassa moni asia olla kohdallaan, jotta Suomeen olisi mahdollista asettua ja täällä kokea olevansa osa ympäröivää ihmisjoukkoa.

Maahan muuttavalle tarjotaan tietyt palvelut. Näistä palveluista puhuttaessa puhutaan **kotoutumispalveluina**. Niihin kuuluvat alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma, osaamisen tunnistaminen, monikielinen yhteiskuntaperehdytys, luku- ja kirjoitustaidon koulutus, kotoutumiskoulutus. (Torkko ym. 2021, 23.) Näiden tosiasiallinen toteutuminen jokaisen kohdalla ei luonnollisesti ole samassa mitta-kaavassa tarpeen. Toinen tarvitsee apua kirjoittamisen opettelussa, toiset ovat valmiita suoraan töihin, toiset ovat vasta pieniä lapsia tullessaan Suomeen.

Alkuun on oleellista käydä lävitse aihepiirin ympäriltä oleellista lainsäädäntöä, jotta ymmärrettäisiin tietyt lainalaisuudet. Vasta tämän jälkeen voimme kappaleessa 5 paneutua varsinaisiin asiakasryhmiin ja osan heidän tarpeisiinsa räätälöityihin ”polkuihinsa”. Mutta tässä kappaleessa tullaan käsittelemään, kuten mainittu, lainsäädäntöä. Erityisesti tarkasteltavaksi tulee kotoutumislakina tunnettu Laki kotoutumisen edistämisestä. (Useat lait ohjaavat kotoutumista, Kotoutuminen.fi, luettu 7.2.2024.)

Muita tärkeitä tässä vaiheessa lähinnä maininnanarvoisia esille nostettavia lakeja ovat ulkomaalaislaki ja yhdenvertaisuuslaki, kotikuntalaki, miksi ei myös hallintolaki ja vastaanottolaki, jotka osaltaan määrittelee myös maahanmuuttajien oikeuksia ja velvollisuuksia. Työikäisillä esimerkiksi laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista, laki toimeentulotuesta sekä työttömyysturvalaki määrittelevät tiettyjä asioita. Maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvää lainsäädäntöä ja sen kehitystyö pohjautuvat myös Suomen hallituksen linjaamiin tavoitteisiin sekä Euroopan unionin lainsäädäntöön. Lisäksi Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, kuten YK:n ihmisoikeusjulistus, Geneven pakolaissopimus ja EU:n ihmisoikeuksien sopimus, jotka puhuvat muun muassa turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. (Useat lait ohjaavat kotoutumista, Kotoutuminen.fi, luettu 7.2.2024.)

Työ- ja elinkeinoministeriön ohje kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) soveltamisesta työ- ja elinkeinotoimistoissa tarkentaa kotoutumislain (laki kotoutumisen edistämiseksi) soveltamisalaa. Ohjeen mukaan kotoutumislakia sovelletaan kaikkiin Suomessa asuviin maahanmuuttajiin, joilla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu voimassa oleva oleskelulupa Suomessa tai oleskelukortti tai jotka ovat rekisteröineet oleskeluoikeutensa. Myös tilapäisesti maahan muuttavilla henkilöillä, joita ovat muun muassa opiskelijat ja tilapäisen oleskeluluvan työn perusteella saaneilla on mahdollisuus päästä kotoutumislain palveluiden ja toimenpiteiden piiriin. Myös EU:n ja Pohjoismaiden kansalaiset sekä heidän perheenjäsenensä kuuluvat kotoutumislain alaisuuteen.

Työ- ja elinkeinoministeriön ohjeen mukaan kotoutumislakia ei sovelleta kansainvälistä suojelua hakeviin eikä maassa viisumilla tai viisumivapaasti oleskeleviin henkilöihin eikä ensimmäistä oleskelulupaa hakeviin henkilöihin ennen oleskeluluvan myöntämistä. Ohje jättää myös Suomen kaksois- tai monikansalaiset kotoutumislain ulkopuolelle. Ohje tarkentaa, että kotoutumislaisissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta henkilöä, joka ei oleskele maassa matkailun tai siihen verrattavan lyhytaikaisen oleskelun vuoksi.

Laki kotoutumisen edistämiseksi on tarkoitettu edistämään maahanmuuttajien kotoutumista, aktiivista osallistumista suomalaiseen yhteiskuntaan, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuoro vaikutusta eri väestöryhmien välillä (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 8).

Kotoutumislaki edellyttää, että valtioneuvosto laatii **Valtion kotouttamisohjelman** (Valko) valtakunnallisesta kotouttamisen kehittämisestä neljän vuoden välein. Näin Suomessa säilyy kotouttamistoimet varsin ajantasaisina ja kotouttamista kehitetään jatkuvasti.

3.1 Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta

Kotoutumislaki velvoittaa antamaan maahanmuuttajalle tietoa tämän oikeuksista ja velvollisuuksistaan niin suomalaisessa työelämässä kuin yhteiskunnassa ylipäätensä. Lisäksi tietoa tulisi antaa palvelujärjestelmästä ja kotoutumislain 2 luvun mukaisista kotoutumista edistävistä toimenpiteistä. (KotoL 2:7.)

Tämä perustieto annetaan maahanmuuttajalle oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä. Perusaineiston yhteensovittaminen, kääntäminen ja jakelu on Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) vastuulla. (KotoL 2:7.) Työ- ja elinkeinoministeriö onkin tuottanut Tervetuloa Suomeen -oppaan, jota maahanmuuttajille jakaa vain niin sanotut lakisääteiset tahot, joihin kuuluvat Digi- ja väestötietovirasto (maistraatit), Maahanmuuttovirasto sekä Suomen lähetystöt. Opas annetaan edellä mainituissa tapauksissa, kuten oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon yhteydessä. (Tervetuloa Suomeen -opas, työ- ja elinkeinoministeriö, luettu 31.10.2023.)

Opasta eivät voi siis muut kuin edellä mainitut toimijat jakaa, mutta toiset toimijat, kuten muut viranomaiset sekä maahanmuutto- ja kotoutumistyötä tekevät toimijat voivat tilata maksuttomia asiakkaalle jaettavia mainoksia, jotka ohjaavat tutustumaan TEM:n verkkosivuilta löytyvää sähköistä versiota oppaasta (Tervetuloa Suomeen -opas, työ- ja elinkeinoministeriö, luettu 31.10.2023).

Lisänä oppaan lisäksi maahanmuuttajan tietopankkina toimii InfoFinland, joka on TEM:n osarahoittama verkkopalvelu. InfoFinland on maahanmuuttajille kohdennettu verkkosivu, jossa jaetaan eri kielillä tietoa elämän perusasioista Suomessa, kuten asumisesta, työstä, opiskelusta, terveydenhuollosta ja oleskeluluvista, riittävästä D-vitamiinin saannista, pankkitileistä ja vakuutuksista sekä Suomeen muuttamisesta ja asettumisesta. Moving to Finland -sivusto tarjoaa puolestaan saman henkisesti yhdeksällä eri kielellä kiintiöpakolaisille tähdättyä materiaalia Suomeen matkustamisesta, palveluista, koulutuksesta, työllistymisestä sekä kulttuurista.

Näiden lisäksi myös yhteiskuntaorientaation kursseja voidaan järjestää kunnissa tai osana erilaisien oppilaitosten kotoutumiskoulutusta kaikille maahan muuttaneille. Nämä toimenpiteet ovat parasta sijoittaa kotoutumisen alkuvaiheeseen. Kurssi toteutetaan osallistujan omalla kielellä omaksumisen helpottamiseksi ja parhaimmillaan kurssi tehostaa kotoutumista. (Oma kieli kotoutumisen tukena. Opas ammattilaisille, 12, 20, luettu 17.2.2024.) Tällaisen yhteiskuntaorientaation voidaan nähdä tukevan ammatillista ohjausta ja neuvontaa, johon kotoutumislain 2 luvun 8 § kuntia, työvoimaviranomaisia sekä muita viranomaisia velvoittaa.

3.2 Alkukartoitus

Alkukartoituksen tarkoituksena on arvioida maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä kartoittaa muut kotoutumista edistävien palveluiden ja toimenpiteiden tarpeellisuus (KotoL 2:9). Alkukartoitusta on tarkennettu asetuksella Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta (VNa 570/2011). Tämän asetuksen mukaan alkukartoituksen täytyisi sisältää alkuhaastattelu ja tarvittaessa muita tarkentavia toimenpiteitä, joilla selvitetäisiin maahanmuuttajan yleiset kotoutumisen valmiudet. Näitä valmiuksia ovat luku- ja kirjoitustaito, suomen ja ruotsin kielen taito, opiskelutaidot ja -valmiudet, aikaisempi koulutus ja työkokemus, erityistaitoihin liittyvä osaaminen ja muut vahvuudet, omat työllistymis- ja koulutustoiveet, elämäntilanne ja siitä johtuvat mahdolliset palvelutarpeet.

Yksi kartoituksen kohde voisi olla esimerkiksi maahanmuuttajan halukkuus ja kyvykkyys yrittäjyyteen. Kartoituksesta ilmi noussut kiinnostus yrittäjyyteen voisi poikia prosessin seuraavissa vaiheissa konkreettisia toimia, kuten yrittäjyyteen tähtäävien opintojen tai yrityksen perustamiseen liittyviä toimia. Maahanmuuttajien perustamien yritysten määrä onkin Suomessa kasvamaan päin (Talent Boost-toimenpideohjelma 2020).

Näiden lisäksi voidaan valtioneuvoston asetuksen 570/2011 perusteella alkukartoitukseen sisällyttää toimenpiteitä, joilla edellä mainittuja ominaisuuksia voidaan todentaa. Esimerkiksi luku- ja kirjoitustaito tai suomen tai ruotsin kielen taito voidaan selvittää tarkemmin kuin mitä maahanmuuttaja ilmoittaa. Asetuksen 570/2011 mukaan alkukartoituksen periaatteena on, että sen perusteella maahanmuuttaja voidaan ohjata työmarkkinoille, tarvettaan vastaavaan koulutukseen tai muihin kotoutumista edistävien palveluiden tai toimenpiteiden äärelle. Palveluiden tarkoituksena on saattaa maahan muuttanut osaksi suomalaista yhteiskuntaa (TEM Dno/642/07.10.02/2015, 4.) Lisäksi alkukartoituksen aikaisella kielitaidon kartoituksella luku- ja kirjoitustaito, suomen/ruotsin kielen kirjallinen ja suullinen osaaminen, opiskeluvälmiudet) osataan maahanmuuttaja ohjata sopivaan, myöhemmässä vaiheessa toteutuvaan kotoutumiskoulutuksen ryhmään tai muulle yksilölle sopivalle koulutuspolulle. Alkukartoituksen aikainen arvio vaikuttaa siis siihen, kuinka laajana ja millaisilla yksilöllisillä painotuksilla maahanmuuttaja tulevan kotoutumiskoulutuksen suorittaa. (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 9.) Varsinaisesta kotoutumiskoulutuksesta tulee jatkossa vielä oma kappaleensa.

Kahden kuukauden sisällä asiakkuuden alkamisesta työvoimaviranomainen järjestää työttömälle maahanmuuttajalle alkukartoituksen. Samassa kahden kuukauden aikajanaassa kunta järjestää tarvittaessa muille maahanmuuttajille, kuten työssä oleville tai kotivanhemmille. Alkukartoitus voidaan järjestää myös sitä pyytävälle maahanmuuttajalle, jos tämän nähdään sitä tarvitsevan. (KotoL 2:10.) Alueittaista eroa käytännön järjestelyissä on, mutta TE-palvelut, kunnat ja tilanteen niin vaatiessa myös hyvinvointialueet vastaavat maahanmuuttajan alkukartoituksesta kotoutumislain velvoitteesta. TE-toimisto tekee alkukartoitusta yhdessä työttömän ja TE-toimiston työnhakijaksi rekisteröityneen maahanmuuttajan kanssa. Kunta tekee alkukartoituksen tapauksissa, joissa maahanmuuttaja ei ole TE-toimiston asiakas eikä ole sellaiseksi hakeutumassa ja jonka toimeentulo ei perustu pääosin toimeentulotukeen. (TEM Dno/642/07.10.02/2015, 4-5.)

Alkukartoituksen perusteella työvoimaviranomainen tai kunta arvioi, onko tarvetta kotoutumissuunnitelmalle. Suunnitelmalle voi tulla tarvetta sellaisessa tapauksessa, jos alkukartoituksessa huomataan olevan puutetta jossain osa-alueessa, kuten kirjoitustaidossa niin, että sen kehittämisestä olisi kotoutumisen kannalta hyötyä. (KotoL 2:10.)

Alkukartoitus sisältää usein useita eri vaiheita ja sisältö ja kartoituksen kokonaiskesto on aina riippuvainen yksilöstä ja tämän tarpeista ja sisältää usein useita eri vaiheita. Alkukartoituksen tulee olla riittävän perusteellinen, sillä sen perusteella tehdään arviot maahan muuttaneen palvelutarve. Tuohon tarpeeseen nojaten tehdään päätös ohjata tai jättää ohjaamatta asiakas kulloistenkin palveluiden ääreen. Alkukartoitus onkin tärkeä askel ennen kotoutumissuunnitelman tekoa, jossa alkukartoituksessa havaitut yksilölliset tarpeet otetaan huomioon kotoutumisen tukemiseksi. (Miten ja milloin alkukartoitus tehdään, Kotoutuminen.fi, luettu 31.10.2023.) TE-palvelut järjestävät, kuten edellä mainittu, maahan muuttaneen alkukartoituksen. TE-palvelut voivat kuitenkin käyttää myös

ostopalveluita niiltä osin kuin on tarpeellista. Näin on esimerkiksi silloin, kun selvitetään kielitaitoa sekä kirjoitus- ja lukutaitoa kielitaidon lähtötasoarvioina. Vaikka alkukartoitus sisältäisi ostopalveluita, sisältää kartoitus kuitenkin aina TE-toimiston asiantuntijan haastattelu, jonka kautta voidaan vasta ohjautua esimerkiksi edellä mainittuihin lähtötasotestien hankkimiseen. (TEM-Dno/642/07.10.02/2015, 5.)

3.3 Kotoutumissuunnitelma

Kuten edellä tuli selväksi, tehdään kotoutumissuunnitelma jokaiselle yksilöllisesti. Kotoutumissuunnitelma voidaan laatia, mikäli maahanmuuttaja on työtön työnhakija, omistaa oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskeluoikeus on rekisteröity, ensimmäisestä oleskeluluvasta tai -kortin myöntämisestä tai oleskeluoikeuden rekisteröinnin myöntämisestä on kulunut enintään kolme vuotta. Lisäksi maahanmuuttajan on kyettävä osallistumaan kokopäiväisesti kotoutumista ja työllistymistä edistäviin palveluihin. (Maahanmuuttajan palvelut ja kotoutumissuunnitelma, Työmarkkinatori, luettu 6.11.2023.)

Pohjoismaiden kansalaisilla sekä heidän perheenjäsenillään on oikeus suunnitelmaan, jos he ovat asuneet Suomessa alle kolme vuotta ja tarvetta kotoutumissuunnitelman tekemiselle olisi. Oikeutta suunnitelmaan ei ole, mikäli maahan tullut oleskelee Suomessa viisumilla tai viisumivapaasti eli on maassa turistina tai tekee esimerkiksi kausityötä, odottaa vielä ensimmäistä oleskelulupapäätöstä, kaksoiskansalaisuus tai on Suomen kansalainen ja on muuttamassa takaisin Suomeen. (Maahanmuuttajan palvelut ja kotoutumissuunnitelma, Työmarkkinatori, luettu 6.11.2023.)

Kolmen vuoden maassa olon jälkeen ei enää voi hakeutua alkukartoitukseen ja sitä myöten ei kotoutumissuunnitelmaa ole enää mahdollista hakea. Näin siksi koska voidaan katsoa, että kolmessa vuodessa maahanmuuttajalla ollut mahdollisuus omatoimisesti oppia kieltä sekä yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Tämä pätee myös tapauksiin, joissa maahanmuuttajavanhempi on ollut kotonaan hoitamassa lapsia. (TEM-Dno/642/07.10.02/2015, 6.)

Kotoutumissuunnitelma pitää sisällään ne toimenpiteet ja palvelut, jotka parhaiten vastaavat kunkin maahanmuuttajan yksilöllisiä tarpeita ja mahdollisuuksia osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on tukea mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Kotoutumissuunnitelmassa voidaan sopia lisäksi maahanmuuttajan oman äidinkielen opetuksesta, yhteiskuntaan perehdyttävästä opetuksesta, luku- ja kirjoitustaidon opetusta täydentävästä opetuksesta, kotoutumiskoulutuksesta ja muista kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, kulloisenkin tarpeen mukaan. (KotoL 2:11.)

Kotoutumissuunnitelman laativat yhdessä kunta ja työvoimaviranomainen (TE-palvelut) yhdessä maahanmuuttajan kanssa. Perustelluista syistä on mahdollista, että vain jompikumpi kunta tai työvoimaviranomainen tekisivät maahanmuuttajan kanssa kotoutumissuunnitelman. (KotoL 2:13.) Näin myös silloin, jos alkukartoituksen perusteella on tullut ilmi tai muutoin on ilmeistä, että kotoutumissuunnitelmaa ei ole perusteltua tehdä yhteistyönä molempien toimijoiden (kunta ja TE-toimisto) kanssa. Kunta puolestaan laatii kotoutumissuunnitelman tapauksissa, joissa maahanmuuttaja ei voi terveydentilansa, ikänsä, perhesyidensä taikka joidenkin näihin rinnastettavien syiden vuoksi voisi osallistua TE-toimiston tarjoamiin kotoutumista tukeviin palveluihin tai toimenpiteisiin. (TEM-Dno/642/07.10.02/2015, 6.) Kuten alkukartoituksessakin, voi myös suunnitelman kohdalla myös hyvinvointialue tietyissä tapauksissa osallistua kotoutumissuunnitelman toteutukseen (KotoL 2:13). Kotoutumissuunnitelman ajalle kotoutumislaki takaa maahanmuuttajalle tapauksesta riippuen työttömyysetuuden tai toimeentulotuen (KotoL 2:19).

Kotoutumissuunnitelma tulee käynnistää alkukartoituksen perusteella kunnan tai työvoimaviranomaisen toimesta viimeistään kahden viikon kuluttua alkukartoituksesta. (KotoL 2:13.) Ensimmäinen suunnitelma on enintään vuoden mittainen ja se tarkastetaan ja tarkennetaan sovitusti. Enimmäisaika kotoutumissuunnitelmalle on kolme vuotta, mutta tästä voidaan vielä pidentää maksimissaan kahdella vuodella. (Maahanmuuttajan palvelut ja kotoutumissuunnitelma, Työmarkkinatori, luettu 6.11.2023.) Kolmen vuoden enimmäisaikaa voidaan pidentää tapauksissa, joissa tarvitaan erityisiä toimenpiteitä. Tällaisia ovat muun muassa kuntoutuspalvelut tai perheneuvonta, maahanmuuttaja on ikääntynyt, yksinhuoltaja tai kokenut kidutusta sekä lastensuojelua tarvitsevat lapset ja nuoret. Tapauksissa, joissa alaikäinen lapsi tulee Suomeen yksin tai muissa tapauskohtaisesti arvioiduissa tapauksissa nuorten kotoutumisajan pidennyt voi tulla kyseeseen. Erityisesti ne maahanmuuttajat, jotka vielä suorittavat perusopetuksen oppimäärää ovat suunnitelman pidentämisen tarpeessa, kunnes perusopetus on suoritettu. Kotoutumissuunnitelmaa voidaan pidentää kahdella vuodella myös tapauksissa, joissa kotoutumissuunnitelman toteuttaminen keskeytyy tilapäisesti vamman tai sairauden, joka tosiasiallisesti haittaa sovittuihin toimenpiteisiin osallistumista, äitiys- tai isyys- tai vanhempainvapaan tai muun näihin verrattavissa olevan syyn vuoksi. (TEM-Dno/642/07.10.02/2015, 7.)

Kolmen vuoden laskenta aloitetaan siitä päivästä, jolloin ensimmäinen kotouttamissuunnitelma on allekirjoitettu. Ensimmäinen ”jakso” pidetään maksimissaan vuoden pituisena, jotta varmistuttaisiin, että suunnitelma on ajantasainen ja vastaa maahanmuuttajan palvelutarvetta. Mikään ei siis estä tekemästä ensimmäistä suunnitelmaa lyhyemmällekin ajalle. (TEM-Dno/642/07.10.02/2015, 7.) TE-toimisto on kuitenkin velvoitettu seuraamaan kotoutumissuunnitelman toteutumista kotoutumislain 18 §:n mukaisesti. Kotoutumissuunnitelma tulisi nähdä täydentyvänä prosessina, jossa suunnitelmaa tulisi päivittää vastaamaan aina kulloisiakin olosuhteita tai tavoitteita. (TEM-Dno/642/07.10.02/2015, 7.)

Maahan tulevat maahanmuuttajat ovat ymmärrettävästi varsin eri tilanteissa ja lähtevät uudessa maassa erilaisista lähtökohdista. Kullakin on omat tarpeet, osaamis- ja koulutustaso ja perhetilanteensa. Näinpä kotoutumissuunnitelman keston vaikuttavat kuitenkin maahanmuuttajan yksilölliset tavoitteet, suunnitellut toimenpiteet ja maahanmuuttajan lähtötaso muun muassa työkokemuksen suhteen. Näin ollen ei kotoutumissuunnitelma voi olla sisällöltään tai kestoaltaankaan kaavamainen. (TEMDno/642/07.10.02/2015, 6.) Kotoutumissuunnitelmalla voitaisiin nähdä olevan eräänlaiset raamit, joiden sisällä sitten valitaan kullekin alkukartoituksessa tarpeelliseksi todetut toimenpiteet ja palvelut. Näillä toiminnoilla sitten lähdetään raamien sisällä kokoamaan kotoutumissuunnitelmaa, joka parhaiten vastaisi maahanmuuttajan tarpeita.

Kotouttamissuunnitelman mukaisen kolmen tai tietyissä tapauksissa viiden vuoden enimmäisajan päätyttyä kotoutumista tuetaan yleisten palvelujärjestelmien tarjoamien palveluiden avulla (TEMDno/642/07.10.02/2015, 7).

Yleensä ensimmäinen kotoutumissuunnitelman tehtävä on ohjata kotoutumiskoulutukseen, joka pitää sisällään suomen tai ruotsin kielen opiskelua sekä työelämään ja yhteiskuntaan perehdyttävää opetusta. Kotoutumiskoulutuksesta itsestään lisää seuraavassa kappaleessa. Usein vasta kotoutumiskoulutuksen jälkeen kotoutumissuunnitelmaa täydennetään tarvittavilta osin. Suunnitelmaan voidaan kirjata julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain mukaisia palveluita, jotka kulloistakin maahanmuuttajaa parhaiten palvelisivat hänen yksilöllisessä tilanteessaan ja tukisivat parhaiten hänen työllistymistään ja ammatillista kehittymistä. Olennaista suunnitelmaan on myös kirjata, kuinka kotoutumissuunnitelman toteutumista seurataan. (TEMDno/642/07.10.02/2015, 5.)

TE-palveluista voidaan maahan muuttaneen kanssa suunnitella osallistumisesta erilaisiin toimintoihin, joilla tuettaisiin kotoutumista ja työllistymistä. Tällaisia sopivia palveluita voisivat olla muun muassa edellä mainittu kotoutumiskoulutus, työhaku- tai uravalmennus tai työkokeilu. Sopimuksessa voidaan sopia suomen tai ruotsin kielen opiskelusta sekä oman äidinkielen tai luku- ja kirjoitustaidon opetuksesta. (Maahanmuuttajan palvelut ja kotoutumissuunnitelma, Työmarkkinatori, luettu 6.11.2023.)

3.3.1 Alaikäisen ja perheen kotoutumissuunnitelma

Kotoutumislaki velvoittaa 15 §:ssä kunnan laatimaan alaikäisen maahanmuuttajan, tämän huoltajan tai edustajan) kanssa kotoutumissuunnitelman, mikäli alaikäisen yksilölliset olosuhteet näin vaatisivat. Tarvetta arvioitaessa tulee selvittää alaikäisen toivomukset ja mielipide ja tarvittaessa voidaan konsultoida TE-toimistoa, jos nuoren maahanmuuttajan tavoitteena on lähiaikoina työllistyä. (TEMDno/642/07.10.02/2015, 7.) Mikäli alaikäinen maahanmuuttaja on tullut Suomeen ilman huoltajaa, saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma yhdessä hyvinvointialueen kanssa (KotoL 2:15; TEMDno/642/07.10.02/2015, 7).

Myös perheen tapauksessa kotoutumissuunnitelman toinen osapuoli on kunta, kuitenkin monialaisena yhteistyönä. Suunnitelma laaditaan, mikäli perheen kokonaistilanne sitä edellyttää. Tässä arvioitavaksi tulee lasten ja nuorten kehitystä tukevan ja ohjaavan vanhemmuuden edellytyksiin sekä mahdollinen vanhempien tuen ja koulutuksen tarve. Perheen kotoutumissuunnitelma sovitetaan yhteen perheenjäsenten omien kotoutumissuunnitelmien ja muiden asiaan liittyvien suunnitelmien kanssa. (KotoL 2:15.)

3.4 Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutus turvaa perustuslaillisia oikeuksia sivistyksellisten oikeuksien, yhdenvertaisuuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista. Maahanmuuttajan integroiminen muun muassa kotoutumiskoulutuksen avulla osaksi suomalaista yhteiskuntaa voidaan nähdä demokratiaa ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta edistävänä tapahtumana luodessaan edellytyksiä maahanmuuttajien hyvinvoinnille ja yhdenvertaiselle asemalle suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä myös ehkäisee syrjäytymistä ja lisää maahanmuuttajien osallisuutta yhteiskunnan eri osa-alueilla. (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 12.)

Kotoutumiskoulutus voidaan nähdä keskeisenä osana kotoutumisen alkuvaihetta, joka on jatkumoa koulutusta edeltäneelle ohjaukselle ja neuvonnalle, alkukartoitukselle ja kotoutumissuunnitelmalle. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on tukea maahanmuuttajan työllistymistä tai siirtymistä jatkokoulutukseen. Tällä koulutuksella luodaan laajemmin edellytyksiä hyvinvoinnille ja yhdenvertaiselle asemalle yhteiskunnassa, vahvistetaan osallisuutta ja tuetaan vastuunottoa omasta kotoutumisesta. Kotoutumiskoulutus edistää maahanmuuttajan työllistymistä, omaa toimijuutta ja osallisuutta. Lisäksi kotoutumiskoulutus mahdollistaa yhdenvertaisen aseman suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotoutumiskoulutus antaa valmiuksia työelämään ja jatkokoulutukseen siirtymiselle. (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 7-8, 11.)

Esimerkiksi Suomessa korkeakouluissa on meneillään Talent Boost-hankkeita, joilla tähdätään juuri opiskelijoiden työelämäyhteyksien parantamiseen, kielen oppimiseen sekä osaamisen tunnistamiseen, täydentämiseen ja yhteiskuntaan integroitumista. Talent Boost-hankkeet ovat osa työ- ja elinkeinoministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön Talent Boost -toimenpideohjelmia, joilla pyritään tukemaan ulkomailta tulevien maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen ja integroitumista osaksi suomalaista yhteiskuntaa. (Valtioneuvoston julkaisu 2023:71, 13.)

Kotoutumiskoulutus tähtää paitsi yhteiskunnan näkökulmasta yksilön integroitumiseen osaksi yhteiskuntaa, myös yksilön hyvinvointiin. Kotoutumiskoulutuksella lisätään erilaisuuden ymmärrystä, sen hyväksymistä ja arvostusta. Koulutus pitää sisällään perustuslaissa turvattujen oikeuksien avaamista, joita ovat muun muassa henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus. Lisäksi koulutuksessa edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa ja ymmärrystä sukupuolten seksuaalisuuden mo-

ninaisuudesta sekä valmistaudutaan maahanmuuttajien mahdollisesti kohtaamiin epäkohtiin opettamalla tunnistamaan rakenteellisia ja arkipäivän rasismia ja syrjinnän muotoja. Koulutuksessa otetaan huomioon maahanmuuton itsessään ja sen mukana tuoman kotoutumisprosessin vaikutukset maahanmuuttajan hyvinvointiin ja jaksamiseen. Tällöin käsitellään muun muassa fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia, tunnistetaan oman elämän stressitekijöitä sekä oman oppimisen esteitä. (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 12-13.)

Koulutuksessa on osa-alueita, jotka ovat kieli- ja viestintäosaaminen, yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, maahanmuuttajaa tukeva ohjaus sekä opiskelun ja oppimisen tuki. Laajuutta kotoutumiskoulutuksella on enimmillään 80 opintopistettä. Opinnot sisältävät vähintään kahdeksan opintopisteen laajuisen työssäoppimisjakson sekä valinnaisia opintoja. Opintojen suoritusta arvioidaan ja maahanmuuttaja saa koulutuksesta arviot kieli- ja viestintäosaamisesta sekä yhteiskunta- ja työelämäosaamisestaan. Koulutuksen järjestäjän tehdessä laajaa yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, avautuu maahanmuuttajalle mahdollisuus työnantajien kanssa tehtävän yhteistyön kautta tutustua alueen työnantajiin, työllistäviin aloihin, yrittäjyyteen ja elinkeinoelämään. (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 7-8.)

Kotoutumiskoulutuksen tarkoituksena on, että maahanmuuttaja kykenisi itsenäisesti pyörittämään arkeaan, kuten käydä kaupassa ja asioida virastoissa, siirtyä työelämään, kehittää ammatillista osaamistaan ja niin edelleen (Kotoutumiskoulutus, Työmarkkinatori, luettu 8.11.2023). Opetushallituksen Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022-teoksen mukaan kotoutumiskoulutus tuo maahanmuuttajalle suomalaisen yhteiskunnan toimintatapojen tuntemusta, arjen taitoja ja opettaa elämäntapoja, jotka ovat ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäviä. Lisäksi maahanmuuttaja oppii tuntemaan oikeutensa ja velvollisuutensa Suomessa asuvana henkilönä, työntekijänä ja yrittäjänä. Koulutus sisältääkin yhteiskunta- ja työelämäopintoja sekä työssäoppimisjaksoja. Opetushallituksen teoksen mukaan opetusta eriytetään maahanmuuttajien yksilöllisten valmiuksien, tavoitteiden ja tarpeiden mukaisesti.

Kotoutumiskoulutus on suunnattu maahanmuuttajille, joka on asunut Suomessa alle kolme vuotta, vähintään 17-vuotias ja on työtön tai jäämässä työttömäksi (Maahanmuuttajan palvelut ja kotoutumissuunnitelma, Työmarkkinatori, luettu 6.11.2023). Kotoutumiskoulutus on siis suunnattu niille, joiden oppivelvollisuus on päättynyt (KotoL 2:20). TE-toimisto tai kunta voi ohjata maahanmuuttajan ensin kielitaidon testiin ennen kotoutumiskoulutukseen ohjausta. Tämä kielitaidon testaaminen kertoo, millainen kotouttamiskoulutus parhaiten kullekin maahanmuuttajalle sopisi. (Maahanmuuttajan palvelut ja kotoutumissuunnitelma, Työmarkkinatori, luettu 6.11.2023.)

Kotoutumislain toisen luvun 21 pykälän mukaan kotoutumiskoulutus toteutetaan pääosin työvoimakoulutuksena tai vaihtoehtoisesti omaehtoisena opiskeluna. Työvoimakoulutuksena toteutettuun

koulutukseen voivat siis osallistua työttömät tai työttömyysuhan alaiset henkilöt sekä tietyissä tapauksissa työssä olevat maahanmuuttajat (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 9).

Hyvin usein kotoutumiskoulutuksessa järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta. Kielen opetus annetaan Opetushallituksen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. (KotoL 2:20.) Kielellisenä tavoitteena kotoutumiskoulutuksella on, että maahanmuuttaja saisi tason B1.1 tason taidon suomen tai ruotsin kielessä. Tämä tarkoittaisi, että maahanmuuttaja selviytyisi kielen osaamisen puolesta jo arkielämässä. B1.1 tason osaaminen on usein vaatimuksena esimerkiksi jatko-opintoihin etenevälle. Lähtökohtaisesti aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus toteutuu vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 9, 11.)

Tarvittaessa voidaan kotoutumiskoulutuksessa opetusta järjestää myös luku- ja kirjoitustaidosta tai muuta opetusta, jolla edistettäisiin työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä. Lisäksi kotoutumiskoulutuksella tähdätään siihen, että edistetään maahanmuuttajan valmiuksia yhteiskunnallisissa, kulttuurisissa ja elämänhallinnallisissa asioissa. (KotoL 2:20.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön vastuun alle kuuluva luku- ja kirjoitustaidon koulutus järjestetään usein kansanopistoissa, kansalaisopistoissa, opintokeskuksissa ja kesäyliopistoissa sekä myös osana aikuisten perusopetuksen alkuvaihetta, mikäli tarkoituksena on perusopetuksen oppimäärän suorittaminen. Muuten vapaan sivistystyön piirissä oleva tutkintoon johtamaton koulutus on tarkoitettu muille luku- ja kirjoitustaidon koulutusta tarvitseville maahanmuuttajille. Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutus on usein maahanmuuttajille hyvin soveltuvaa sen joustavuuden ja monimuotoisuuden vuoksi sekä lisäämällä koulutuspolkujen vauhtia ja nopeuttamalla työelämään siirtymistä. Lisäksi se tavoittaa ja palvelee paremmin kohderyhmiä, jotka muuten jäisivät koulutuksen ulkopuolelle. Tällaisia ryhmiä ovat muun muassa kotona lapsia hoitavat vanhemmat, jotka lasten hoidon vuoksi eivät kykenisi osallistumaan tarkemmin strukturoituun opiskeluun tiukempine toteutuksineen. Muita vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen kohderyhmiä ovat henkilöt, jotka muuten tarvitsevat joustavia tai osa-aikaisia opiskelumahdollisuuksia, henkilöt, joiden arvioidaan hyötyvän aktiiviseen toimintaan kytketystä opiskelusta, henkilöt, jotka tarvitsevat sellaista opetusta, jossa huomioidaan puutteellinen aiempi koulunkäynti, vanhemmalla iällä Suomeen muuttaneet maahanmuuttajat, joilla ei ole aikaisempaa opiskelukokemusta, nuoret ja aikuiset, joilla on vain vähän koulustaustaa tai oppimisongelmia sekä työssäkäyvät maahanmuuttajat, joiden on työnsä vuoksi vaikea osallistua kokopäiväiseen opiskeluun. (Hievanen, ym. 2020, 26-27.)

Kansalaisopistot järjestävät sekä osa- että kokoaikaista opetusta ja viikonloppuihin sijoittuvaa intensiivikursseja. Kansalaisopistot osaavat integroida luku- ja kirjoitustaidon koulutusta muuhun opetustarjontaansa. **Kansanopistot** tarjoavat vapaan sivistystyön lisäksi aikuisten perusopetusta,

ammattillista koulutusta, lukiokoulutusta ja työvoimapolitiittista koulutusta. **Kesäyliopistot** vastaavat erityisesti akateemisia opintoja suorittaneiden maahanmuuttajien koulutus- ja kotoutumistarpeisiin. **Opintokeskukset** ovat sivistysliittojen (puolueet, ammattiliitot, kansalaisjärjestöt) ylläpitämiä keskuksia, joissa tarjotaan maahanmuuttajille heitä kehittäviä opintoja heidän omista lähtökohdista käsin. Esimerkiksi viestintä- ja vuorovaikutustaitoja tai kädentaitoja. (Hievanen, ym. 2020, 27.)

Yksi esimerkki toisen asteen tai korkeakoulutaustaisten maahanmuuttajien koulutuksesta on Työväen Akatemian Kotokoulutus-niminen fast track-opintopolku, jossa Kauniaisissa toteutetaan maahanmuuttajille kohdennettuja lukuvuoden mittaisia koulutuksia, jotka tähtäävät maahanmuuttajien työllistymiseen asiantuntijatehtäviin. Koulutus materiaaleineen on maahanmuuttajille ilmaista ja pitää sisällään intensiivistä suomen kielen opiskelua, työelämätaitoja, sosiaalisia taitoja, työssäoppimistä ja muita kotoutumista tukevia opintoja. Työväen Akatemian sivuilta ilmenee, että koulutus on kohdennettu aikuisille maahanmuuttajille, joilla on kotoutumissuunnitelma paikallisen TE-toimiston kanssa.

Kaiken kaikkiaan kotoutumiskoulutus voidaan nähdä edistävän maahanmuuttajan mielen hyvinvointia ja sosiaalista kotoutumista. Tavoitteena on Suomeen asettumisen ja suomalaiseen yhteiskuntaan kiinnittymisen helpottaminen. Maahanmuuttajille on tarkoitus antaa valmiuksia myönteiseen kanssakäymiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Tämä onnistuu muun muassa kielen oppimisen, kouluttautumisen, lähiyhteisöihin ja kansalaistoimintaan osallistumisen kautta, yhteiskunnassa vaikuttamisen kautta. (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 11-12.)

Kotoutumislaki mahdollistaa kotoutumissuunnitelman mukaisesti omaehtoisesti opiskelevalle maahanmuuttajalle työttömyysetuutta. Edellytyksenä on, että opiskelu tukee kotoutumista ja työllistymistä, kyseessä on suomen tai ruotsin kielen opiskelusta tai opiskelu tapahtuu jommallakummalla kielellä tai tukee luku- ja kirjoitustaidon opiskelua. Omaehtoisen opiskelun ei tarvitse olla pelkkää konkreettista opiskelua, vaan voi sisältää kansalaisjärjestö- taikka muuta vapaaehtoistoimintaa. (KotoL 2:22-23.) Omaehtoisien opintojen suorittaminen edellyttää, että maahanmuuttajalla ei ole perusopetuksessa saatavia tietoja ja taitoja, maahanmuuttaja ei omaa koulutusta, joka estää ammatillisen kehittymisen tai opiskelun Suomessa eri tasoilla (KotoL 2:24).

Suuri haaste maahanmuuttajien koulutuksessa on oppijoiden heterogeenisyys. Maahanmuuttajien taustat ja elämäntilanteet ovat hyvin moninaiset ja osaaminen kirjavaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö ovat vuoropuhelussa koulutuskentän kanssa, siis niiden kanssa, jotka käytännössä tekevät maahanmuuttajien kanssa työtä. Näin kehitetään ja optimoidaan maahanmuuttajien koulutuksia ja niiden muotoja, jotta kotoutuminen ja integroituminen yhteiskuntaan onnistuisi mahdollisimman hyvin. Toisille sopii nopeat opintopolut, kun taas toisten sosiaalisen ja taloudellisen yhdenvertaisuuden takaamiseksi on oleellista saavuttaa vankka perusosaaminen

muun muassa kielen ja yleissivistävien aineiden osalta, jotta mahdollistetaan jatkuva oppiminen ja työuralla eteneminen. (Hievanen, ym. 2020, 4, 6.)

3.4.1 Aikuisen peruskoulutus

Mikäli aikuisen maahanmuuttajan peruskoulutus on kotimaassaan jäänyt vähälle, voi aikuisen perusopetus olla kotoutumiskoulutuksen sijaan tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto. Näin voidaan toimia silloin, jos aikuinen maahanmuuttaja tarvitsee erityisesti perusopetuksen päättötodistuksen jatko-opintojaan varten, mutta eivät omaa riittäviä luku- ja kirjoitustaitoja ja matemaattisia valmiuksia. Jos perusopetuksen oppimäärän suorittaneelta oppivelvolliselta maahanmuuttajalta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi tällöin maahanmuuttaja suorittaa oppivelvollisuutta aikuisten perusopetuksessa tai kansanopiston järjestämässä koulutuksessa. (Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022, 10.)

Aikuisen perusopetuksessa opiskelija voi siis suorittaa perusopetuksen oppimäärän tai sen osia, kuten lukutaitovaiheen. Lisäksi maahanmuuttaja voi suorittaa tiettyjä oppiaineita tai vain niiden joi-tain kursseja tai korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja. Opetukseen voidaan sisäl-lyttää myös työelämään tutustumista ja valinnaisia ammatillisia opintoja. (Hievanen, ym. 2020, 29.)

3.4.2 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tutkinnon tunnustaminen

Mikäli maahanmuuttajalla on kotimaassaan hankittuna jokin ammattitutkinto, on kotoutumiskoulutus se vaihe, johon voi sisältyä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tutkinnon mahdolli-nen tunnustaminen (KotoL 2:20). Tutkinnon tunnustamisella tarkoitetaan sellaista päätöstä, mil-laista kelpoisuutta vastaava toisessa maassa suoritettu tutkinto on Suomessa. Näitä päätöksiä te-kevät viranomaiset, oppilaitokset, korkeakoulut sekä työnantajat. (Tutkintojen tunnustaminen, Ope-tushallitus, luettu 8.11.2024.)

Esimerkkinä tässä EU tai ETA-alueen ulkopuolelta tuleva omassa maassaan sairaanhoitajaksi kou-luttautunut ja sittemmin Suomeen tullut maahanmuuttaja, joka haluaisi tehdä Suomessa töitä saa-mansa koulutuksen mukaisesti sairaanhoitajana:

Tässä maahanmuuttajan tapauksessa ensin ammattioikeutta täytyy hakea Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja hallintovirastolta eli Valviralta, sillä Suomessa Valvira vastaa laillistettävien terveydenhuol-lon ammattihenkilöiden luvista. Valvira myöntää hakemuksen perusteella oikeudesta harjoittaa tässä tapauksessa sairaanhoitajan ammattia, on kyseessä sitten Suomessa tai ulkomailla koulutuk-sensa käyneestä hakijasta. Valvira käsittelee asian, jonka perusteella maahanmuuttaja voi joutua täydentämään lisäopinnoilla koulutustaan, jotta se vastaisi Suomen koulutusta. Lisäopinnot suori-teaan suomalaisessa ammattikorkeakoulussa. Näin tehtyään saa maahanmuuttaja lopullisen lailli-suuspäätöksen ja voi työskennellä Suomessa sairaanhoitajana. (EU- tai ETA-valtioiden ulkopuo-lella koulutettu sairaanhoitaja, Valvira, 9.11.2023.)

Valvira siis huolehtii muun muassa terveydenhuoltoalan luvista. Suomeen tullut tilintarkastaja joutuu asioimaan Patentti- ja rekisterihallituksen kanssa, kuorma-auton kuljettaja Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien kanssa ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Opetushallituksen kanssa. Suomessa on joukko eri viranomaisia, jotka käsittelevät maahanmuuttajien ammattipätevyyksiä. Viranomaisen päätöksen tutkinnon tunnustamisesta tai ammatinharjoittamisoikeudesta tarvitsee kuitenkin vain ammatteihin, jotka ovat säädelyjä. Eli ammattiin tarvitaan lain perusteella tietty koulutus tai tutkinto tai ammatinharjoittamisoikeus. (Säännellyt ammatit Suomessa, Opetushallitus, luettu 9.11.2024.)

Mikäli maahanmuuttaja hakee Suomessa virkaan tai tehtävään, johon kelpoisuusvaatimuksena on korkeakoulututkinto, tarvitsee maahanmuuttaja päätöksen korkeakoulututkinnon rinnastamisesta Suomessa suoritettavaan korkeakoulututkintoon. Näissä asioissa päätöksen tekee Opetushallitus. Rinnastaminen onnistuu, mikäli maahanmuuttajan kotimaassaan suorittama korkeakoulututkinto on loppuun asti suoritettu ja kuuluu maassaan viralliseen tutkintojärjestelmään. Tämän jälkeen Suomessa arvioidaan, minkä tasoista suomalaista korkeakoulututkintoa ulkomainen korkeakoulututkinto vastaa. Tässä merkitystä on tutkinnon laajuutta, vaativuutta ja suuntautumista. (Ulkomailla suoritettun korkeakoulututkinnon tason rinnastaminen, Opetushallitus, luettu 10.11.2023.)

3.5 Kotoutumisen edistäminen paikallistasolla

Kuten jo edellä on tullut selväksi, on kotoutuminen tapahtuma, jossa on mukana useita eri toimijoita eri tasoissa. Seuraavien kappaleiden aikana käydään lävitse ensin paikallistason ja seuraavaksi valtion tason toimenpiteitä, joita laki kotoutumisen edistämisestä niiltä vaatii. Kotouttamislaissa (Laki kotoutumisen edistämiseksi) luku kolme käsittelee kotoutumisen edistämistä paikallistasolla ja luku neljä valtion vastaavia toimia.

3.6 Kotoutumisen edistämisen yleiset tavoitteet paikallistasolla

Kunnan ja muiden **paikallisten viranomaistoimijoiden** tehtävänä osana kotoutumisprosessia on edistää alueensa maahanmuuttajien integroitumista osaksi paikallista yhteisöä. Kunta ja viranomaiset pyrkivät tukemaan kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä saamaan aikaan myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua tukemalla. Tavoitteena on maahanmuuttajien osallisuuden edistäminen sekä tarjota mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. Nämä asiat tulisi ottaa huomioon kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten toimissa. (KotoL 3:29.)

3.7 Kunnan tehtävät

Kuten jo alkukartoituksen, kotoutumissuunnitelman sekä -koulutuksen kohdalla käsitelty, on kunnalle kotoutumislaissa asetettu yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajan kotoutumisen

kehittämisessä, suunnittelussa ja seurannassa. Kunnan on siis huolehdittava siitä, että maahanmuuttajille kotoutumislaisissa tarkoitetut toimenpiteet ja palvelut järjestyvät. Kunnan velvollisuuksiin kuuluu varmistaa, että maahanmuuttaja pystyy hyödyntämään kunnan palveluita. Jotta maahanmuuttajien kanssa kunnassa osattaisiin toimia, velvoittaa kotoutumislaki kunnat myös huolehtimaan oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisestä kotouttamisen saralla. (KotoL 3:30.)

3.8 Monialainen yhteistyö paikallistasolla

Kotoutumislakiin on kirjoitettu, että paikallisten viranomaisten on huolehdittava kotoutumisen toteutumisesta monialaisena yhteistyönä kunnan, **työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueen, Kansaneläkelaitoksen** ja **poliisin** kanssa. Lisäksi yhteistyössä täytyy mukana olla kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluita tarjoavat **järjestöt** kuten työmarkkina- ja yrittäjä- ja kansalaisjärjestöt, **yhdistykset** ja **yhteisöt**. (KotoL 2:31.) Näin ollen kotoutuminen on monen tekijän yhteistyötä, jonka viranomaisjohtoista kuvaa värittävät moninaiset järjestöt ja yhdistykset, jotka osaltaan tukevat maahanmuuttajien kotoutumista. Kunta, työ- ja elinkeinotoimisto sekä hyvinvointialue vastaavat kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja palveluista alueellaan. Kuitenkin toimenpiteiden ja palveluiden toteutumisesta voidaan sopia alueella erinäisiä sopimuksia. (KotoL 3:31.)

Kotoutumislaki velvoittaa kuntia ja muita paikallisia viranomaisia tukemaan paikallisesti tai seudullisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistettävä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Tällaisia toimia voivat olla muun muassa kehittämällä monimuotoista kaupunki- ja palvelurakennetta, tarjoamalla sopivia toimitiloja ja ehkäisemällä asuinalueiden eriytymistä. Yksi kunnan tai kuntien työkalu on perustaa paikallisten työmarkkina-, yrittäjä- ja kansalaisjärjestöjen kanssa paikallistason neuvottelukunta, joka suunnittelee ja kehittää kotoutumisen edistämistä ja täten parantaa eri väestöryhmien suhteita. Myös erilaisten yhteistyösopimusten laatiminen toimenpiteiden ja palveluiden järjestämisestä on mahdollista kunnan, hyvinvointialueen ja TE-toimiston välillä. Alueellisella tasolla elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, aluehallintovirasto ja maakuntaliitot suorittavat osaltaan kotoutumisen seuranta-, valvonta- ja kehittämis tehtäviä. Myös alueelliset järjestöt ja hankkeet osallistuvat alueellaan kotouttamistoimiin ja näin tuoden jälleen yhden toimijan monialaisuuteen mukaan. (Viranomaisten tehtävät, Kotoutuminen.fi, luettu 7.2.2024.) Muun muassa näistä ja ELY-keskusten toiminnasta myöhemmässä vaiheessa lisää.

3.9 Kunnan kotouttamisohjelma

Kun pakolainen on saanut oleskeluluvan ja muuttanut kuntaan, on pakolainen tällöin kuntalainen. Tämä tarkoittaa, että pakolainen on oikeutettu palveluihin, joita muillakin kuntalaisilla on. Näiden palveluiden sopiminen myös vieraskielisille pakolaisille on kuntien ja hyvinvointialueiden vastuulla. Kunta on toimija, joka vastaa kiintiöpakolaisten ja kansainvälistä suojelua saavien vastaanotosta ja kotouttamisen edistämisestä. (Vastaanottoa suunnitteleva kunta järjestää pakolaisille tarvittavat palvelut, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2024.)

Kunnan **kotouttamisohjelma** on jokaisen kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima suunnitelma, miten kotoutumista edistetään ja monialaista yhteistyötä vahvistetaan. Kokonaisvaltaista tarkastelua vaativa pakolaisten vastaanotto vaatii monialaista yhteistyötä, jotta asioita ei tarvitse tehdä eri toimijoiden päällekkäin ja palvelut olisivat sujuvat. Suunnitelman tekemiseen osallistuu tarvittaessa laaja joukko toimijoita, joiden kanssa kunta tekee suunnitelman. Yhteistyötä suunnitelman teon osalta voidaan tehdä muun muassa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, työvoimaviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen ja muiden kunnan alueella toimivien viranomaisten kanssa. Nämä eri toimijat voivat osallistua suunnitelman tekemiseen, toteutukseen ja seurantaan kunnan pyynnöstä ja siltä osin, kun oma toimiala suunnitelman liittyy. Muita mahdollisesti mukaan suunniteltuun, toteutukseen ja toimenpänön osallistuvia tekijöitä ovat paikalliset maahanmuuttaja-, kansalais-, työntekijä- ja työnantajajärjestöt sekä uskonnolliset yhteisöt sillä laajuudella, jolla tapauksittain on tarpeellista. (KotoL 3:32; Vastaanottoa suunnitteleva kunta järjestää pakolaisille tarvittavat palvelut, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2024.) Pakolaisten kotoutumisen edistämiseksi merkittäviä toimijoita ovat esimerkiksi koulut, päivähoito, nuorisotoimi, liikuntatoimi sekä työhallinto. Kotoutumisen alkuvaiheessa ja kuntaan tutustumisessa myös tulkit, vertaistukihenkilöt ja matalan kynnyksen toimintaa tarjoavat kolmannen sektorin toimijat ovat tärkeässä asemassa. (Vastaanottoa suunnitteleva kunta järjestää pakolaisille tarvittavat palvelut, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2024.)

Kotouttamislaki ei vaadi tarkalleen, mitä asioita kotouttamisohjelman tulisi sisältää. Kotouttamislaki sanookin, että kotouttamisohjelma **voi** sisältää muun muassa selvityksen, miten kunnan palvelut toteutetaan niin, että ne soveltuvat myös maahanmuuttajille sekä kotoutumista edistävästä ja tukevista toimenpiteistä. Suunnitelmassa **voidaan** ilmentää, eri toimenpiteistä vastaavat viranomaiset. Kotouttamissuunnitelma **voi** tarkentaa eri maahanmuuttajaryhmien kanssa toimimisesta, esimerkiksi lasten ja nuorten tai sekä työvoiman ulkopuolella olevien kotoutumisen ja sosiaalisen vahvistamisen edistämisestä. Ohjelmaan olisi hyvä sisällyttää myös suunnitelmat kuinka hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua edistetään sekä kotouttamisohjelman seurannasta ja ajan tasalla pitämisestä. Edellä kuvatut yhteistyötahot tulevat myös esille tässä ohjelmassa, jossa voidaan määritellä kunnan ja kansalaisyhteiskunnan välisistä yhteistyömuodoista. (KotoL 3:33.)

3.10 Valtion kotouttamista edistävät toimet

Valtiovallalla on merkittävä rooli maahanmuuttajien kotouttamisesta ja kotoutumisesta. Siinä missä sisäministeriö vastaa maahanmuuttohallinnosta ja maahanmuuttopolitiikasta, vastaa työ- ja elinkeinoministeriö kotoutumislain toimeenpanosta. TEM johtaa myös valtion kotouttamisohjelmaa, sisäministeriö hallinnoi Maahanmuuttovirastoa, joka käsittelee ulkomaalaisten maahantuloa, oleskelua, poistamista sekä pakolaisuuteen ja kansalaisuuteen liittyviä asioita. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskukset) maahanmuuttoyksiköt ja kunnat vastaavat omista tonteistaan, näin muutamia toimijoita mainiten. (Maahanmuuttajien sosiaaliturva, hyvinvointi ja terveys, sosiaali- ja terveysministeriö, luettu 18.2.2024.)

Muun muassa pelkästään työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) vastaa työntekijöiden, yrittäjien, harjoittelijoiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden maahanmuuttoon liittyvästä politiikasta sekä lainsäädännöstä. TEM ohjaa ja valvoo myös keskeisen toimijan, Maahanmuuttoviraston toimintaa yhdessä sisäministeriön kanssa. TEM vastaa myös ELY-keskusten ja TE-toimistojen kansainvälisestä työnvälityksestä sekä EURES-työnvälitysverkostosta. (Maahanmuuttaneet työmarkkinoilla, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024.) EURES on yhteistyöverkosto, joka edistää EU:n jäsenvaltioiden sekä Sveitsin, Islannin, Liechtensteinin ja Norjan työntekijöiden vapaata liikkumista. EURES:illä on kumppaneina julkiset ja yksityiset työvoimapalvelut, ammattiliitot, työnantajajärjestöt ja muut työmarkkinoiden toimijat. (EURES-palvelut, EURES, luettu 8.2.2024.)

Valtakunnallisella tasolla kotouttamisen kehittämisestä vastaa valtioneuvosto laatimalla neljän vuoden välein **valtion kotouttamisohjelman**. Ohjelman valmistelee työ- ja elinkeinoministeriö, mutta kotouttamisen kannalta kukin keskeinen ministeriö määrittelee omaa hallinnonalaansa vastaavat tavoitteet ja toimenpiteet osaksi ohjelmaa. (KotoL 4:34.) Koska useat ministeriöt tekevät yhteistä suunnitelmaa, ja jonka työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee, on tätä yhteistyötä helpottamaan muodostettu ministeriöiden edustajista muodostettu yhteistyöelin. Tämä elin toimii työ- ja elinkeinoministeriön apuna edistämällä tiedonkulkua ja sovittamalla yhteen toimenpiteitä. (KotoL 4:36.) Käytännössä siis työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotouttamispolitiikan yleisestä kehittämisestä, suunnittelusta ja ohjauksesta, hyvin etnisten suhteiden edistämisestä sekä näiden valvonnasta ja seurannasta.

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö ohjaa **elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia (ELY)** kotouttamiseen ja hyvien etnisten suhteiden edistämiseen liittyvissä tehtävissä. (KotoL 4:35.) Näiden ELY-keskusten tehtävinä ovat kotouttamisen alueellinen kehittäminen, yhteistyö, yhteensovittaminen ja seuranta, kuntien tukeminen ja neuvonta kotoutumiseen liittyvissä asioissa, työ- ja elinkeinotoimistojen ohjaus, neuvonta, tukeminen ja osaamisen kehittäminen, työvoimakoulutuksena toteutettavan kotoutumiskoulutuksen suunnittelu, hankinta ja valvonta, kuntaan osoittamisen alueellisten strategioiden laadinta ja toimeenpano, ilman huoltajaa Suomessa asuvien lasten ja nuorten perheryhmäkotien ja muiden asumisyksiköiden perustamisesta sopiminen ja niiden valvonta, hyvien etnisten suhteiden ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistäminen sekä muut erikseen säädetyt tehtävät. ELY-keskus tukee alueensa kuntien kotouttamisohjelmien laadintaa ja seuraa niiden tosiasiallista toteutumista ja raportoi niistä eteenpäin työ- ja elinkeinoministeriölle. (KotoL 4:37.) Näin ollen ELY-keskukset ovat osaltaan kuin ministeriön ja kuntien välinen toimija, joka vastaa työ- ja elinkeinoministeriölle ja vastaavasti tukee kuntia.

ELY-keskuksella on kyky asettaa **alueellisen maahanmuuttoasiain toimikunnan**, jonka tehtävänä on maahanmuuttajien kotouttamisen kehittäminen, suunnittelu ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä muita maahanmuuttoon liittyviä tehtäviä (KotoL 4:39).

Toinen merkittävä toimija on **aluehallintovirasto**, jonka tehtäviin kuuluu toimialaansa kuuluvissa asioissa maahanmuuttajien kotoutumista edistävien ja tukevien toimenpiteiden ja palveluiden suunnittelu, ohjaus ja valvonta. Lisäksi aluehallintovirasto huolehtii, että maahanmuuttajien tarpeet otetaan huomioon aluehallintoviraston toimia suunniteltaessa ja tehtäessä. (KotoL 4:38.)

Esimerkki valtion toimista kotoutumisen tukemisesta ja yhteiskunnan vastaanottavuuden edistämisestä on työ- ja elinkeinoministeriön kotoutumisen osaamiskeskuksen koordinoima **Kotoutumisen kumppanuusohjelma**. Kumppanuusohjelma sijoittuu verkkoon, niin ikään työ- ja elinkeinoministeriön kotoutumisen osaamiskeskuksen ja työperäisen maahanmuuton- ja kotoutumisyksikön ylläpitämälle **Kumppanuusalustalle**, joka on käytännössä kotoutuminen.fi:n alainen sivusto. Yhdessä kumppanuusalusta, kotoutuminen.fi ja kotoutumisentukena.fi ovat kattava kotoutumisen, maahanmuuton ja pakolaisten vastaanottoon keskittynyt verkkopalvelukokonaisuus. Näistä kumppanuus- alusta on vuorovaikutteinen, digitaalinen ja yhteisöllinen työalusta, jolle kokoontuu, satoja kotoutumisen ja maahanmuuton kanssa toimivia rekisteröityneitä ammattilaisia eri hallinnonaloilta, organisaatioista ja teemoista. Alueellisesti toimintaa puolestaan koordinoivat ELY-keskukset. Kotoutumisen kumppanuusohjelmassa tuodaan kotoutumisen parissa toimivia toimijoita yhteen sekä lisään monialaista ja -äänistä yhteistyötä. Kumppanuusohjelma on verkosto, jossa osallisina ovat maahanmuuton parissa työskenteleviä toimijoita. Se on kotoutumisen, pakolaisten vastaanoton ja maahanmuuton toimijoiden yhteistyöalusta., joka tukee monialaisen yhteistyön tekemistä eri teemoissa. (Kotoutumisen kumppanuusohjelma, ELY-keskus, luettu 8.2.2024; Kumppanuus- alusta, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024.)

Avoimena valtakunnallisena verkostona kumppanuusohjelma pyrkii avoimella vuoropuhelulla haastamaan vanhoja ajatusmalleja ja tuomaan ajankohtaista tietoa, jakamaan onnistuneita käytäntöjä ja kehittämään toimintaa edelleen. Kumppanuusohjelma sisältää yhteisiä foorumeita, joissa on mahdollista tuoda tuorein tieto asiantuntijoiden käytäntöön. Kumppanuusohjelmaan on mahdollista liittää oma organisaationsa, ja täten päästä osaksi kumppanuusohjelman ohjelmista ja kumppaneiden ajankohtaisista tapahtumista, yhteistyömahdollisuuksista ja työtä tukevista materiaaleista. (Kumppanuusohjelma johdattaa kohti inklusiivista yhteiskuntaa, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024.)

Toinen esille nostettava merkittävä esimerkki Suomessa toteutettiin vuosina 2021-2023 työmarkkinoiden tasapuolistamiseksi maahanmuuttajille positiiviseen suuntaan sekä siinä samalla kotoutumista edistävänä toimenä voidaan nähdä työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) **työelämän monimuotoisuusohjelma**. Tällä ohjelmalla TEM pyrkii nostamaan yhteiskunnan ja työelämän monimuotoisuutta ja syrjimättömyyttä ja siten vaikuttaa maahan muuttaneiden työllistymiseen sekä lisätä Suomen houkuttelevuuteen osaavan työvoiman ja investointien osalta. Monimuotoisuusohjelma pyrkii nostamaan esiin hyötyjä, joita työelämän monimuotoisuudesta ja eri etnisistä ryhmistä on yrityksille ja suomalaisille työmarkkinoille. Ohjelma perustui silloiseen hallitusohjelmaan ja tuki Talent Boost -

toimenpideohjelman tavoitteita. (Työelämän monimuotoisuusohjelma, työ- ja elinkeinoministeriö, luettu 8.2.2024.)

3.11 Kuntaan osoittaminen

Kotoutumislain viidennessä luvussa kerrotaan maahanmuuttajan kuntaan osoittamisesta. Tässä asiassa kunta voi tehdä ELY-keskuksen kanssa sopimuksen, kuinka kuntaan osoittamista ja kotoutumista edistetään (KotoL 5:41.) Tällaisen sopimuksen jälkeen kunta laatii suunnitelman, kuinka kotoutuminen toteutuu osana kunnan kotouttamisohjelmaa. Tässä suunnitelmassa tulee muun muassa eritellä, miten maahanmuuttajien erityistarpeet ensinnäkin tunnistetaan ja toisekseen millaisia toimenpiteitä ja palveluita kunnassa maahanmuuttajien tueksi järjestetään. (KotoL 5:42.)

Kunnan ja ELY-keskuksen välisellä sopimuksella ELY-keskus osoittaa maahanmuuttajan kuntaan, mikäli kyseessä on pakolaiskiintiössä Suomeen tullut henkilö tai haavoittuvassa asemassa oleva henkilö (kansainvälistä suojelua hakeva, ihmiskaupan uhri). ELY-keskus voi kuitenkin osoittaa kuntaan Maahanmuuttoviraston tai vastaanottokeskuksen esityksestä myös muun kuin edellä mainitun henkilön. Aina ennen kuntaan osoittamista, on ELY-keskuksen kuitenkin sovittava kunnan kanssa osoituksesta, sillä kunnan tulee kuulla ennen kuntaan osoittamista hyvinvointialuetta, jos kyseinen henkilöllä on ilmeisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun tarpeita. Muutossa vastaanottokeskuksesta kuntaan voi maahanmuuttaja hyödyntää vastaanottokeskuksen tukitoimia. (KotoL 5:43.)

Kotikunta tarkoittaa oikeutta sosiaali- ja terveyspalveluihin, mukaan lukien lastenhoito kunnallisessa päiväkodissa, äänioikeutta kuntavaaleissa, seurakunnan jäsenyyttä ja kunnallisverotusta. Kuitenkin alle vuoden mittainen oleskelu kunnan alueella katsotaan tilapäiseksi eikä anna näitä oikeuksia, jollei ole pystytty osoittamaan oleskelun pysyväluonteisuutta. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas, 2023, 69.)

3.12 Järjestöt kotouttamisen tukena

Maahanmuuttajan muutettua Suomeen, on alkuvaiheen kotouttamistoimissa paitsi viranomaisilla, myös järjestöillä merkittävä rooli. Järjestöt tarjoavat kielikerhoja ja erilaista harrastustoimintaa, jolla maahanmuuttajien kotoutuminen saadaan sidottua lähemmäs käytäntöä. Osa järjestöjen toiminnasta perustuu vapaaehtoisuuteen, suurimmassa työkenteleessä työntekijöitä, joilla voi olla omaakin kokemuksellista tietoa kotoutumisesta. Merkittäviä järjestöjä ovat muun muassa Suomen Punainen Risti ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Myös erilaisia paljon paikallisemminkin toimivia järjestöjä on. Monilla järjestöillä on paljon osaamista maahanmuuttoon liittyen ja niillä on valmiita konsepteja, materiaalia ja toimivia käytäntöjä. (Järjestöjen toiminta tukee kotoutumista monipuolisesti, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024; Liity mukaan vapaaehtoiseksi järjestöjen kautta, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024.)

Parhaimmillaan järjestöt voivat tarjota uusille maahanmuuttajille kulttuurisensitiivisen lähestymistavan kotoutumiseen maahanmuuttajan omalla äidinkielellä. Järjestön ei tarvitse olla juuri maahanmuuttaneisiin erikoistunut, riittää että ne ottavat maahanmuuttajat mukaan toimintaansa. Järjestöt voivat järjestää hyvinkin matalan kynnyksen toimintaa, joka tukee esimerkiksi suomen kielen oppimista, sosiaalisten verkostojen muodostumista tai vahvistaa työelämävalmiuksia. Tällaisia toimintoja voivat olla muun muassa kielikerhot- ja kurssit, erilaiset kohtaamispaikat, harrastustoiminta, läksykerhot, mentorointi, neuvonta, vertaistoiminta tai tukihenkilötoiminta. Järjestöjen toiminnasta voi maahanmuuttaja saada hyödyllisiä tietoja ja taitoja, jotka edesauttavat elämän aloittamista uudessa ympäristössä. Alustana voi olla verkko tai aivan kasvotusten. Lisäksi järjestöt ylläpitävät erilaisia puhelinpalveluita, joilla tarjotaan apua ja neuvontaa eri kielillä. Järjestötoiminta voi edistää myös maahanmuuttaneiden ja valtaväestön välistä kommunikaatiota ja kontaktin syntymistä ja siten vaikuttaa positiivisella tavalla alueen väestösuhteisiin. Järjestöjen matalan kynnyksen toiminta vahvistaa maahanmuuttajien osallisuutta ja siten tukee kotoutumista. (Yhteistyö järjestöjen ja viranomaisten välillä perustuu avoimuuteen ja selkeään työjakoon, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024; Järjestöjen toiminta tukee kotoutumista monipuolisesti, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024.)

Parhaimmillaan järjestöt toimivat yhteisen asian äärellä viranomaisten kanssa kohti yhteisiä tavoitteita. Tällaisen yhteispelin mahdollistaa tasaveroinen kumppanuus, reilu panostaminen kehittämissuorityöhön, yhteiset suunnittelufoorumit järjestöjen ja viranomaisten välillä sekä toiminnan järkevä resurssointi. Ilman selkeää rooli- ja työnjakoa sekä selkeitä sopimuksia ei voi olettaa hyviä tuloksia rajallisilla resursseilla. Tällainen yhteistyö järjestöjen ja viranomaisten välillä lisää työn vaikuttavuutta ja tuo maahanmuuttajalle parhaimmillaan laajempaa tukea kuin mitä lakisääteiset tehtävät kunnalta vaativat. Tästäkin syystä on oleellista, että järjestöt kutsuttaisiin mukaan esimerkiksi kunnan kotouttamisohjelman laatimiseen, kotoutumista edistäviin työryhmiin ja erilaisten palveluiden ja toimintaohjelmien suunnitteluun. Merkittävä syy järjestöjen ja viranomaisten väliselle yhteistyölle on myös järjestöjen kyky havaita ja nostaa esiin ruohojuuritason havaintoja. Järjestöt toimivat usein ikään kuin linkkinä maahanmuuttajien ja viranomaisten välillä, sana kulkee molempiin suuntiin. Niin ikään tämäkin lisää järjestöjen ja viranomaisten toimintaa niin, että ne täydentävät toisiaan. (Yhteistyö järjestöjen ja viranomaisten välillä perustuu avoimuuteen ja selkeään työjakoon, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024.)

4 KOTOUTUMISTA EDISTÄVIÄ TOIMIA

Seuraavassa käydään muutamia merkittäviä toimenpiteitä ja huolehdittavia asioita, joita maahanmuuttajan täytyy jo hyvin alkuvaiheessa maahanmuuton jälkeen tai sen yhteydessä tehdä, jotta elämä Suomessa sujuisi mahdollisimman sujuvasti. Seuraavat asiat ovat hyvä käydä lävitse myös, jotta täten ilmenee, mitkä toimijat ovat mahdollistamassa maahanmuuttajan elämän alkamista Suomessa. Näin ollen esiteltäväksi tulee muun muassa Kela ja eri viranomaisia, jotka kohtaavat työssään maahanmuuttajia.

4.1 Rekisteröinti väestötietojärjestelmään, oleskelulupa ja paikallisrekisteröinti

Alkuvaiheen viranomaisasiointiin kuuluu vahvasti maahanmuuttajan rekisteröinti väestötietojärjestelmään. Tämä rekisteröityminen tapahtuu Digi- ja väestötietojärjestelmään (DVV), mikäli sitä ei ole tehty esimerkiksi Maahanmuuttovirastossa. Rekisteröinnissä väestötietojärjestelmään tallennetaan henkilötiedot ja osoite, kansalaisuus, kieli, siviilisääty ja perhesuhdetiedot. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 69.)

Maahanmuuttaja ei hae kotikuntaa muuttoilmoituksella (Muutto Suomeen, Digi- ja väestötietovirasto, luettu 16.1.2024). Jotta maahanmuuttaja voi saada kotikunnan, täytyy rekisteröityä väestötietojärjestelmään. Tämä mahdollistaa kotikunnan saamisen ja siten kunnan palvelut ja etuudet ovat mahdollisia saada. Lisäksi on mahdollista saada henkilökortti ja äänestää äänestyksissä. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 69.)

Asiointi tehdään jokaisen maahanmuuttajan kohdalla aina henkilökohtaisesti (Muutto Suomeen, Digi- ja väestötietovirasto, luettu 16.1.2024). Rekisteröintiin maahanmuuttaja tarvitsee virallisen henkilöllisyystodistuksen sekä mahdollisesti työsopimuksen, avioliittotodistuksen tai lasten syntymätodistukset. Todistusten tulee olla käännettyjä ja viranomaisten laillistamia. Lisäksi maahanmuuttajan tulee esittää todisteet oleskelun kestosta. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 70.)

Mikäli kyseessä on Maahanmuuttoviraston myöntämän oleskeluoikeuden rekisteröinnin omaava EU-/ETA-maan kansalainen saa hän kotikunnan ilmoittamalla DVV:lle asuvansa Suomessa yli vuoden ajan. Näin myös siinä tapauksessa, että hänellä on Suomessa vakituisesti asuva perheenjäsen. Tapauksessa, jossa EU-/ETA-maan kansalainen ei ole rekisteröinyt oleskeluoikeuttaan Maahanmuuttovirastossa, voi maahanmuuttaja kuitenkin saada henkilötunnuksen ja tilapäisen osoitteen, kun maahanmuuttajalla on perusteltu syy, kuten työsopimus tai Suomessa asuu tilapäisesti hänen perheenjäsenensä. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 70-71.)

DVV rekisteröi kolmannen maan kansalaisen tilapäisen tai pysyväksi esitetyn oleskeluluvan, joka nojaa työsopimukseen tai perhesuhteet vahvistavaan dokumenttiin. Oleskelulupia on kolme eri tasoa: A (jatkuva oleskelulupa), B (tilapäinen oleskelulupa) ja P (pysyvä oleskelulupa). Luvilla A ja P voidaan rekisteröidä pysyvä osoite ja kotikunta. B lupa johtaa rekisteröintiin tapauksessa, jossa oleskelu kestää yli vuoden ja voidaan olettaa, että oleskelu on pysyvää ja työstä täytyy olla näyttöä vähintään kahden vuoden ajalta. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 70.)

Pohjoismaan kansalaisen kohdalla riittää rekisteröityminen DVV:n paikassa kuukauden kuluessa Suomeen muutosta, mikäli tarkoituksena on, että oleskelu kestäisi yli kuusi kuukautta (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 71).

4.2 Henkilötunnus

Henkilötunnuksia myöntää Digi- ja väestövirasto, Maahanmuuttovirasto ja Verohallinto. Jotta Suomesta voisi saada kotikunnan ja hyödyntää kunnallisia palveluita, kuten sosiaali- ja terveystalviteita tai hankkia ulkomaalaisen henkilökortin, on henkilötunnuksen oltava Digi- ja väestöviraston myöntämä. Henkilötunnus on tunnus joka on edellytys moneen asiaan Suomessa. Henkilötunnusta tarvitaan niin työsopimuksessa ja palkanmaksussa, kuin tunnistaumisissa eri viranomaisjärjestelmissä sekä pankkitilin perustamisessa ja vakuutusten ottamisessa. Henkilötunnuksen vaatimukseksi maahanmuuttajalla on oleskelulupa, oleskelukortti tai oleskelun rekisteröinti. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 71-72.)

Henkilötunnuksen voi saada, mikäli maahanmuuttajalla täytyvät perusteet sen saamiseen. Rekisteröintiin oikeuttavia perusteita ovat muun muassa Suomessa tapahtuva työskentely tai opiskelu. (Ulkomaalaisen henkilötietojen rekisteröinti väestötietojärjestelmään, Digi- ja väestötietovirasto, luettu 29.2.2024.) Työnteko-oikeus vaatii kuitenkin myös työnteko-oikeuden, jolloin työperusteinen oleskelulupa Suomeen täytyy olla hankittuna (Työnteko Suomessa, Maahanmuuttovirasto, luettu 16.2.2024). Muita perusteita henkilötunnuksen saamiselle ovat Suomessa asuva perheenjäsen, jolla on rekisteröity osoite Suomessa, maahanmuuttaja on Pohjoismaan kansalainen, joka vakituisesti muuttaa Suomeen. Lisäksi henkilötunnus voidaan myöntää, mikäli maahanmuuttaja omaa Maahanmuuttoviraston myöntämän oleskeluluvan tai -kortin tai EU-kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröintipäätöksen. Tosin, Maahanmuuttoviraston myöntäessä oleskeluluvan tai -kortin, on se myös yleensä jo myöntänyt myös henkilötunnuksen. (Ulkomaalaisen henkilötietojen rekisteröinti väestötietojärjestelmään, Digi- ja väestötietovirasto, luettu 29.2.2024.)

4.3 Henkilökortti

Henkilökortti on mahdollista hankkia Suomessa tunnistaumista varten. Tämä vaatii kuitenkin pysyvän oleskelun Suomessa ja tämä merkintä täytyy olla väestötietojärjestelmässä. Suomalaisen viranomaisen myöntämä henkilökortti on siinä mielessä oleellinen, että ilman sitä ei Suomessa pankista voi saada vahvan tunnistaumisen tunnuksia. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 72-73.)

4.4 Verokortti

Maahanmuuttajan tulee hakea Verohallinnolta verokorttia palkan maksua varten, mikäli aikoo käydä palkkatyössä. Tämä tarkoittaa asiointia Verohallinnon kanssa. Ensimmäistä verokorttia haettaessa olisi hyvä käydä paikan päällä Verohallinnon toimipisteessä. Lisäksi verkkosivujen kautta verokortin hakeminen ei ole mahdollista, mikäli kansalaisvarmennetta tai pankin myöntämiä vahvan

tunnistautumisen verkkopankkitunnuksia ei ole. Näitä varten maahanmuuttajalla tulee olla henkilökortti, ja sen avulla hankittuna edellä mainitut varmenteet. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 73.)

Suomeen muuttanut maahanmuuttaja on verovelvollinen Suomeen, mikäli hänellä on varsinainen asunto Suomessa ja koti Suomessa tai hän oleskelee Suomessa yli kuuden kuukauden ajan. Maahanmuuttajalla on siis normaalit velvollisuudet ilmoittaa Verohallinnolle kaikki tulonsa, mutta samalla myös oikeus erilaisiin vähennyksiin. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 74.)

4.5 Sosiaaliturva, terveydenhuolto ja muita mahdollisia etuuksia

Sosiaaliturva ja terveydenhuolto ovat isoja kokonaisuuksia ja merkittävässä roolissa maahan saapuvalla uuteen maahan asettuvalla ihmiselle. Tästä huolimatta käsitellään nämä sekä mahdolliset muut etuudet samassa kappaleessa, sillä niihin oikeuttavat tekijät ovat maahanmuuttajien kohdalla pitkälti samat.

Voidaan sanoa, että maahanmuuttajan oikeudet eri sosiaali- ja terveyspalveluihin riippuvat hänellä olevasta oleskeluluvastaan. Luonnollisesti maahanmuuttaja, jolla on jo vakituinen kunta, on oikeutettu palveluihin. Kansalaisuudella ei ole tässä merkitystä. (Maahanmuuttajien sosiaaliturva, hyvinvointi ja terveys. Sosiaali- ja terveysministeriö, luettu 18.2.2024.) Tätä edeltävässä vaiheessa turvapaikanhakijoille ja tilapäistä suojelun oleskeluluvan saaneilla maahanmuuttajilla on oikeus saada vastaanottokeskuksen palveluina (majoitus, vastaanotto- tai käyttöraha, välttämättömät sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta) välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon varmistamiseksi. Turvapaikanhakijoiden kohdalla näin on hakemuksen käsittelyn ajan. Tilapäistä suojelua saavilla taas koko oleskeluluvan voimassaolon ajan, kuten vuoden ajan. Tämän jälkeen on tilapäistä suojelua saavan mahdollista hakea kotikuntaa ja siten päästä kunnan palveluiden piiriin kuten kuka tahansa kunnan asukas. Kiintiöpakolaisen kohdalla palvelut järjestetään kunnissa ja hyvinvointialueissa alusta alkaen. (Kansainvälistä suojelua hakevien ja saavien sosiaaliturva ja palvelut Suomessa, sosiaali- ja terveysministeriö, luettu 18.2.2024.)

Vaihtoehto kotikunnan hankkimiselle terveydenhuollon asiakasmaksuhintoihin pääsemiselle täyden omakustanteisuuden sijasta on maahanmuuttajalla hankkia Kelan myöntämä ”Todistus oikeudesta hoitoetuuksiin Suomessa”-asiakirja. Tällä asiakirjalla maahanmuuttaja saa hoitoa julkisessa terveydenhuollossa asiakasmaksuhinnalla. Näin myös siinä tapauksessa, että Suomeen suomalaiselle työnantajalle töitä tekemään tullut vakituisesti asuisi EU-alueen maassa. (Todistus oikeudesta hoitoetuuksiin Suomessa, Kela, luettu 18.2.2024.)

Oma lukunsa sosiaali- ja terveyshuollon kannalta on **paperittomat henkilöt**, joita ovat muun muassa maassa ilman oleskelulupaa oleilevat, tilapäisellä oleskeluluvalla oleskelevat, joilla ei ole kotikuntaa, maahan saapuneet, henkilöt joiden kotipaikkaoikeuden käsittely on kesken tai epäselvä

sekä ne EU-kansalaiset, joilla ei ole vakuutusturvaa sairauden varalle. Tällaisten henkilöiden oikeutta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin on rajattu. Kiireellisissä tapauksissa, kuten äkillisessä sairastumisessa, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen takia tai kiireellistä suun terveydenhuoltoa, mielenterveyshoitoa, päihdehoitoa ja psykososiaalista hoitoa vaativissa tapauksissa kiireellistä hoitoa voidaan antaa myös paperittomalle. Myös kiireetöntä hoitoa voidaan antaa esimerkiksi raskauteen ja synnytykseen liittyen, pitkäaikaissairauden välttämättömään hoitoon liittyen tai yhteiskunnan suojelemiseksi tartuntatautilain mukaisten toimien, kuten terveystarkastusten tai rokotusten muodossa. Kustannuksista vastaa kunnallisten palveluiden osalta paperiton henkilö itse. Sosiaalipalveluiden puolelta paperittomien kohdalla huolehditaan vain välttämättömästä huolenpidosta sekä toimeentulosta. (Paperittomien sosiaali- ja terveydenhuolto, sosiaali- ja terveysministeriö, luettu 18.2.2024.)

Suomessa sosiaaliturvan oikeus määräytyy käytännössä kahdella perusteella; joko työsuhteen tai pysyvän oleskelun pohjalta. Kela-korttihakemuksella siis ratkaistaan maahanmuuttajan oikeus sairausvakuutuskorvauksiin. Suomessa työskentelevä maahanmuuttaja on lähtökohtaisesti oikeutettu Kela-etuuksiin. Tähän oikeuteen vaikuttaa mistä henkilö muuttaa ja kuinka paljon palkkaa hän saa. Perheenjäsenten kohdalla etuusoikeuteen vaikuttaa aina työtä tekevän puolison työsuhteen kesto. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 73.)

Mikäli oleskelu on tilapäistä, ei Kelan myöntämiin etuuksiin yleensä ole oikeutta. Myöskään turvapaikanhakijalle ei tämän hakemuksen käsittelyn aikana makseta Kelan etuuksia. Etuuksiin ei ole oikeutta silloinkaan, jos maahanmuuttaja kuuluu jo pysyvän asuinmaansa sosiaaliturvan piiriin, mikäli pysyvä asuinmaa on jokin muu kuin Suomi. (Kansainvälisen rekrytoinnin opas. 2023, 73; Kansainvälistä suojelua hakevien ja saavien sosiaaliturva ja palvelut Suomessa, sosiaali- ja terveysministeriö, luettu 18.2.2024.)

Kela kertoo verkkosivuillaan, että maahanmuuttaja kuuluu Kelan etuuksien piiriin, mikäli muuttaa Suomeen vakinaisesti. Kelan mukaan etuuksia voi saada tietyissä tapauksissa myös Suomessa vakinaisesti asumaton henkilö, esimerkiksi työskentelyn perusteella. Asumista Suomessa arvioidaan Kelassa muun muassa onko kyseessä paluumuutto, pidempiaikainen työskentely Suomessa tai läheinen perhesuhde Suomessa jo asuvan henkilön kanssa. Myös yli vuoden aiempi oleskelu Suomessa voidaan katsoa vakituisena asumisena, Kelan sivuilta ilmenee.

Eli kuten edeltä käy selväksi, ei Kelan etuuksien saaminen perustu kansalaisuuteen vaan vakinaiseen asumiseen tai työskentelyyn. Mikäli henkilö ei ole EU- tai ETA- tai Sveitsin kansalainen, vaaditaan luonnollisesti myös Kelan etuuksiin oleskelulupa. EU-, ETA- tai Sveitsin kansalaisilta oleskelulupaa ei vaadita. (Ulkomailta Suomeen, Kela, luettu 16.2.2024.)

Kotoutumislaissa kymmenennen luvun 84 pykälässä taataan maahanmuuttajalle kotoutumista edistävän toimenpiteeseen osallistuttaessa vakuutusturva. Eli esimerkkinä kotoutumiskoulutuksen aikana työttömyysetuutta saava maahanmuuttaja opiskelee omaehtoisesti ja on tuona aikana vakuutusturvan alla. Myös työmarkkinatukea saavat maahanmuuttajat osallistuessaan muihin yksilöllisesti sovittuihin toimenpiteisiin osallistuessaan saavat vakuutusturvan. Asian käsittelystä vastaa Valtionkonttori.

Hyvinvointialue voi tukea maahanmuuttajan paluumuuttoa. Paluumuuton tulee siis olla paluu vapaaehtoisesti koti- tai lähtömaahan eikä ole tilapäiseen tarkoitukseen tarkoitettu paluu. Tämän lisäksi hyvinvointialue voi tukea paluumuuttavan henkilölle enintään kahden kuukauden ja perheelle enintään neljän kuukauden toimeentulotuen perusosan määrää vastaavan paluumuuttoavustuksen. (KotoL 10:85.)

Kiintiöpakolaisena Suomeen tulleen maahanmuuttajan maahantulomatkan kustannukset korvaa Maahantulovirasto, näin myös perheenjäsenten osalta. Tietyin perustein voidaan myös tukea kansainvälistä suojelua saavan henkilön perheenjäsenen maahantulomatkan kustannuksia, mikäli korvaamatta jättäminen nähtäisiin kohtuuttomaksi. (KotoL 10:86.)

4.6 Kotoutumista tukevia hankkeita sekä verkkosivustoja

Kuten jo on käynyt ilmi, on kotouttamisen tarkoituksena maahanmuuttajan mahdollisimman laaja-alainen ja toisaalta myös suomalaiseen yhteiskuntaan sitouttava kotoutuminen. Hallitus tekee omia toimiaan, joilla kotoutumiseen pyritään vaikuttamaan, usein juuri työllisyyden kautta. Tällaisia esimerkkejä ovat 2020-2023 toteutunut **Rasismin vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma** (OM065:00/2020), **Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartta 2035** tai viimeisimmän Petteri Orpon hallituksen koostama **Talent Boost 2023-2027: Työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton toimenpideohjelma**.

Ikäjakaumasta johtuvan epäsuhdan vuoksi työikäiset maahanmuuttajat ja työperäinen maahanmuutto ovat paitsi valtiovallan mutta myös työnantajien kiinnostuksen kohteena. Tämä näkyy paitsi hallituksen työperäiseen maahanmuuttoon tähtäävissä ohjelmissa, mutta myös eri järjestöjen, kuten ammattiliitto SAK:n ulkomaalaistaustaisille työntekijöille kohdennettuina työsuhdeneuvonnan palveluina sekä muina moninaisina työikäistä maahanmuuttajaa työasioissa auttavia sivuja kuten työsuojeluhallinnon verkkopalvelu Työsuojelu.fi.

Mainittakoon tässä yhteydessä vielä Enter Finland, joka on Maahanmuuttoviraston oma verkkopalvelu, jonka kautta maahanmuuttaja kykenee asioimaan lähes kaikki Maahanmuuttoviraston kanssa asioitavat asiat verkon välityksellä. Palvelu ohjaa käyttäjänsä eteenpäin ja sisältää erillisen hakemusoppaan. Seuraavassa käydään esimerkin omaisesti lisää ja tarkemmin muutamia tapoja, kuinka kotoutumista ja kotouttamista tuetaan ohjelmin, hankkein ja verkkosivuin.

4.6.1 Talent Boost

Talent Boost on poikkihallinnollinen erityisasiantuntijoiden, työntekijöiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden maahanmuuttoa tukeva ohjelma, jolla tähdätään yritysten kasvun ja kansainvälistymisen sekä TKI-toiminnan alojen kannalta tärkeiden osaajien rekrytointiin Suomeen lisäämällä Suomen houkuttelevuutta. (Hanke osana korkeakoulujen kansainvälisyysohjelman Talent Boost-toimintaa, 2023.) Päämääränä Talent Boostilla on turvata yhteiskunnan ja työmarkkinoiden toimivuus ja turvata hyvinvointi kansainvälisten osaajien avulla. Sitä koordinoivat työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Talentboost.fi -sivustolla on tietoa ohjelman tavoitteista ja toimijoista ja parhaat käytännöt. Sivustot on tarkoitettu kaikille maahanmuuton parissa työtä tekeville. (Talent Boost, luettu 29.2.2024.) Vaikka Talent Boostin tarkoitus on tukea hallitusohjelman työllisyystavoitteita ja tähtää markkinoiden ja suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitoon, on se myös hanke, jolla tuetaan maahanmuuttajien työllistymistä ja kielenoppimista, siis kotoutumisen peruspilareita.

4.6.2 Business Finland – Work in Finland

Toinen suoranaisemmin työelämää palveleva toimija on Business Finlandin alla toimiva Work in Finland, joka auttaa yrityksiä saamaan ulkomaista osaamista yrityksiinsä ja täten mahdollistaa maahanmuuttajien kotoutumisen Suomeen.

Work in Finland -sivustoilla kannustetaan työnantajaa sitouttamaan ulkomaalaista työntekijäänsä Suomeen. Tämä edesauttaa maahanmuuttajan kotoutumista. Tukemalla eri arjen asioissa työnantaja voi tukea maahanmuuttajaa. Saamalla elämän perusasiat kuntoon ja elämän uudessa maassa käyntiin, on ulkomaalaisen helpompi aloittaa elämän vakiinnuttaminen uudessa maassa. Työnantaja voi auttaa esimerkiksi viranomaisasioinnissa. Maahanmuuttajan perusta uudessa maassa perustuvat pitkälti viranomaisasioihin, kuten rekisteröintiin väestötietojärjestelmään ja henkilötunnuksen hakemiseen. Näin maahanmuuttajalla on edellytykset moneen muuhun palveluun ja yhteiskunnan toimintoon. (Tue osaajaa viranomaisasioinnissa, Work in Finland, 2023.)

Work in Finlandin sivuilla on esitelty toimijoita, joiden avulla maahanmuuttajien rekrytointia ja asettumista Suomeen voidaan tukea työnantajien näkökulmasta. Tämä on oleellista paitsi Suomen myös maahanmuuttajan näkökulmasta. Kyseessä on toiminta, joka auttaa molempia ja voidaan nähdä kotoutumista edistävänä toimintana, vaikka näkökulmana voidaanankin pitää työnantajaa. Työnantajalle annetaan näkemystä ulkomaalaisten rekrytointiin ja kuinka sen voisi toteuttaa niin, että työvoima myös pysyisi Suomessa. Eli miten kohdata, kohdella ja auttaa maahanmuuttajaa niin, että hänen kotoutumisensa sujuisi mahdollisimman hyvin. Ainakin työn puolesta. (Alueelliset palvelut työnantajille, Work in Finland, 2023.)

4.6.3 Kielibuusti – kielen oppiminen

Kielibuusti-verkkosivut ovat osa Kielibuusti-hanketta ja isommassa kuvassa osahanke Talent Boost-toimenpideohjelmalla. Hanke on valtakunnallinen, mutta sitä toteuttavat Aalto-yliopisto, Helsingin yliopisto, Haaga-Helia-, Laurea-, Metropolia-ammattikorkeakoulut. Kielibuusti-hanke on tehty vastaamaan korkeakoulutettujen kielitaitotarpeita. Kielibuusti tuottaa ja kokoaa tutkimukseen perustuvia käyttövalmiita materiaaleja ja työkaluja kotimaisten kielten oppimiseen. (Viinanen 2023.) Kielibuusti osaltaan vahvistaa ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista ja työmarkkinoille siirtymistä tarjoamalla apua kielen, suomen tai ruotsin oppimiseen. Kielibuusti mahdollistaa erilaisia kielen oppimisen muotoja, kehittää ja tarjoaa edistyneemmän tason S2-opintojen kursseja tarjoten esimerkiksi EU/ETA-maiden ulkopuolella tutkinnon suorittaneiden lääketieteen ja hammaslääketieteen pätevyyskoulutukseen erityisesti kieliopintojen muodossa. (Hanke osana korkeakoulujen kansainvälisyysohjelman Talent Boost-toimintaa, 2023.)

Verkkosivut tarjoavat maahanmuuttajalle eli kielen oppijalle, sen opettajalle, työnantajalle ja eri ohjaajille, kuten uraohjaajille tapoja ja reittejä oppia ja opettaa kieltä. Siellä maahanmuuttaja voi tehdä tai ohjaaja teettää lyhyen suuntaa antavan kielitestin, jonka perusteella voidaan miettiä, miltä tasolta lähdetään kieltä harjoittelemaan. Toki kuten edellä kerrottu, varsinkin työttömällä maahanmuuttajilla, joilla ei ole valmiiksi työpaikkaa tiedossa Suomeen tullessaan, on osana alkukartoitusta kielitason testaus, joka on kattavampi ja pätevämpi. Kielibuusti tarjoaa työnantajille muun muassa neuvoja monikielisyteen työpaikoilla sekä ulkomaalaisten rekrytointiin. Suomen ja ruotsin kielen opettajille on tarjolla opetusmateriaalia, pedagogiikkapankkia, ohjausta, verkostoja ja malleja kielenoppimisen integroinnista osaksi opintoja osana monipuolista kielenoppimista.

4.6.4 KIITO-hanke

KIITO-hanke on esimerkki, kuinka Euroopan sosiaalirahaston, Tampereen kaupungin ja Mänttä-Vilppulan kaupungin tuella Tampereen Aikuiskoulutuskeskus (TAKK), Silta-Valmennusyhdistys ry sekä Tampereen Ammattikorkeakoulu Oy (TAMK) toteuttivat KIITO-hankkeen, jolla vuosina 2016-2019 selvitettiin, kuinka työn avulla kyettiin tukemaan maahanmuuttajia heidän kotoutumisessaan. Nyt hanke on jo päättynyt, mutta hankkeella hankittu tieto on kulkeutunut käytäntöön ja hankkeen sivusto pitää sisällään tietoa hankkeen osallistujille, työnantajille sekä paljon oheismateriaalia tukemaan osapuolia maahanmuuttajien työllistämässä ja työn ohella kotoutumisen tukemisessa.

4.6.5 Kotoutumisentukena.fi ja kotoutuminen.fi

Kotoutumisentukena.fi on Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ylläpitämä verkkopalvelu, joka on kotoutumista tukevien toimijoiden yhteistyön ja tiedonvaihdon väline. Sivusto pitää sisällään maahanmuuttajien kotoutumista edistävää asiaa. Sivusto on tarkoitettu niille,

jotka toimivat kotoutumisen parissa ja sivusto onkin käännetty vain suomeksi ja ruotsiksi, jotta sivuston kautta maahanmuuttajien kanssa töitään tekevät tai vapaaehtoiset osaisivat ohjata maahanmuuttajia sopivien toimien pariin. Palvelussa on koottu matalan kynnyksen kotouttamista tukevaa toimintaa yhteen paikkaan. Kotoutumisentukena.fi palveluun voi kirjautua, jolloin siihen voi ilmoittaa oman organisaationsa järjestämään ei-lakisääteistä maahanmuuttajille kohdennettua toimintaa. Tällaisia ovat esimerkiksi kielikerhot ja -kurssit, jotka eivät johda tutkintoon, koulutukset ja kurssit, leirit ja retket ja läksykerhot, mentorointi, sovittelu, vapaaehtoistoimintaa heikosti suomea tai ruotsia puhuville tai vaikkapa vertais- ja ystävätoimintaa.

Kotoutuminen.fi on puolestaan työ- ja elinkeinoministeriön verkkopalvelu ja jota ylläpitää kotoutumisen osaamiskeskus. Palvelu on kohdennettu työssään maahanmuuttajia kohtaaville, kuten kunnan tai TE-palvelun tai sosiaali- ja terveysalan työntekijöille, asiakastyötä tai esimiestyössä oleville, alaikäisten edustajille, työnantajille, opettajille ja tutkijoille sekä kotoutumisen edistämisen ja pakolaisten vastaanoton toimijoille. Kotoutuminen.fi pitää sisällään tietoa maahan muuttamisesta, kotoutumisesta ja kotouttamisesta, tilastoja ja julkaisuja, koulutuksia, työkaluja sekä koontia maahanmuuttajien palveluista.

5 ASIAKASPOLUT

Seuraavassa käydään lävitse työikäisten maahanmuuttajien, alaikäisten ja lapsiperheiden kotoutumiseen liittyviä erityispiirteitä sekä käsitellään perheen yhdistämistä. Työikäisten kotoutumisen käsittely jätetään tarkoituksella tässä yhteydessä vähälle, sillä tähän mennessä opinnäytetyössä on käsitelty lukuisia toimia, jotka monet koskevat työikäisiä maahanmuuttajia, ja tähän osuuteen eli työikäisen kotouttamistoimiin on jo käytännössä vastattu. Tässä kappaleessa käydään vielä lävitse pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton huomioitavia asioita sekä Suomea velvoittavaa lakipohjaa.

Viimeisissä kappaleissa 5.3.1.-5.3.4. käsitellään kiintiöpakolaisen ja kiireellistä uudelleen sijoitusta tarvitsevan pakolaisen, yksin ilman huoltajaa saapuneiden lasten, oleskeluluvan saaneen turvapaikanhakijan sekä tilapäistä suojelua saavan polut Suomen kuntaan. Näille on tässä opinnäytetyössä muodostettu asiakaspolut, joiden tarkoituksena on visualisoida kotoutumisen ensimmäiset vaiheet. Jo näiden vaiheiden aikana ja jälkeen on maahanmuuttajilla käytettävissään tässä työssä esitelty laaja palveluiden ja toimintojen kehys, joka tukee kotoutumista kotoutumislain edellyttämin keinoin.

5.1 Alaikäisen ja lapsiperheen kotoutuminen

Kaikista Suomeen tulevista maahanmuuttajista yli viidesosa on alaikäisiä ja koko Suomen lapsiväestöstä noin kymmenellä prosentilla on ulkomaalaistaustaa (Perhe on tärkeä voimavara kotoutumisessa, Kotoutuminen.fi, luettu 18.1.2024.) Luvut ovat suuria ja siksi onkin tärkeä ymmärtää lasten ja lapsiperheiden kotoutumisen tärkeys.

Lasten tilanne kävelee käsikädessä heidän perheensä tilanteen kanssa. Vanhempien työllisyys, kielitaidon kehittyminen, perheen sosioekonominen asema ja perherakenne vaikuttavat kaikki merkittävästi maahanmuuttajalasten kotoutumiseen. Vanhempien kotoutumissuunnitelmalla voidaan pyrkiä vaikuttamaan lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kotoutumiseen. Myös perheen yhteinen kotoutumissuunnitelma on paikallaan, jotta varmistetaan, että kaikki perheenjäsenet tulevat huomioituiksi. Kouluterveyskyselyt kun osoittavat, että maahanmuuttajanuorilla on syntyperäisiin nuoriin verrattuna enemmän terveyden ja hyvinvoinnin ongelmia. Erityisesti yksin ilman huoltajaa maahan saapuvat lapset ja nuoret erottuvat näissä kyselyissä. (Perhe on tärkeä voimavara kotoutumisessa, Kotoutuminen.fi, luettu 18.1.2024.)

Tultuaan Suomeen lasten hyvinvointia ylläpitää ja kehittää heidän ikätasonsa mukainen toiminta. Pienemmillä lapsilla se voi tarkoittaa päivähoitoon osallistumista, koulunkäyntiä sekä ihan mahdollisuutta leikkiin ja harrastuksiin. Turvallinen, vakaa ja ennustettava arki, huoltajille annettu tuki sekä lasten kokemus osallisuudesta ja hyvät kaverisuhteet edesauttavat lasten ja nuorten normaalia kehitystä. (Pakolaistaustaiset lapset ja ilman huoltajaa tulleet alaikäiset, THL, luettu 18.1.2024.)

5.1.1 Perheen yhdistäminen

Suomeen muuttanut EU / ETA-maiden ulkopuolinen maahanmuuttaja on tullut Suomeen esimerkiksi työn tai opintojen takia tai on hakenut ja saanut Suomesta turvapaikan. Jos tarkoituksena on, että perheenjäsenet muuttaisivat Suomeen omaisensa perässä, kutsutaan tällaista maahanmuuttajaa perheenkokoajaksi. Perheenjäsen voi vieraillla Suomessa alle 90 päivää, jolloin viisumi on usein tarpeen. Tätä pidemmälle oleskelulle (yli 90 päivää) tarvitaan oleskelulupa. (Perheenyhdistäminen, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2023; Perheenjäsenen luokse Suomeen, Maahanmuuttovirasto, 2024.)

Maahanmuuttoviraston sivuilta ilmenee, että vain ulkomailla asuva perheenjäsen voi itse hakea oleskelulupaa Enter Finlandissa sähköisesti tai Suomen edustustossa. Alaikäisen hakemuksen tekee luonnollisesti huoltaja. Hakemus tehdään tällöin perhesiteen perusteella. Suomessa perhekäsitys on suppeahko ja tarkoittaa aviopuolisoa, rekisteröityä parisuhdekumppania, avopuolisoa, alle 18-vuotiaan lapsen huoltajaa tai lasta. EU-kansalaisten kohdalla vastaavassa tilanteessa riittää rekisteröinti, sillä oleskelulupaa ei tarvita.

Suomeen muuttavien toimeentuloedellytysten tulee täyttyä, jotta heidän oleskelunsa Suomessa olisi taattu taloudellisesti. Toimeentulo täytyy olla turvattu muuten kuin yhteiskunnan etuuksilla. Tällöin esimerkiksi Suomessa asuva perheenjäsen, usein perheenkokoaja on palkkatuloineen rahan lähde ja tae perheensä oleskelulle Suomessa. Toimeentulon takaaminen esimerkiksi palkkatuloilla vaatii, että palkkaa saava perheenkokoaja tienaa tietyn summan verran nettona. Tässä huomioon otetaan tietyt mahdolliset sosiaalietuudet, kuten lapsilisä, lapsen hoitotuki, elatustuki, opintoraha tai asumistuki. (Toimeentuloedellytys Suomesta oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle, Maahanmuuttovirasto, 2024.)

5.1.2 Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren kotoutuminen

Alaikäisenä Suomeen ilman huoltajaa tullut lapsi tai nuori sijoitetaan turvapaikanhaun ajaksi ryhmäkotiin tai tukiasuntoon. Joskus myös yksityismajoitukseen. Vastuu yksin Suomeen tulleen alaikäisen tuesta on hyvinvointialueella ja kunnalla. (Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneet, Kotoutuminen.fi, luettu 18.1.2024; KotoL 3:33.) Kun oleskelulupa on myönnetty pakolaiskiintiössä, lapsen tai nuoren hoiva, huolenpito ja kasvatus täytyy järjestää tämän tarvetta vastaavalla tavalla kunnan toimesta sen palveluita hyväksikäyttäen (KotoL 3:34).

Ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa kiintiöpakolaisena tulleelle ja jo oleskeluluvan saaneelle lapselle määrätään viivytyksettä edustaja, joka käyttää normaalisti lapsen tai nuoren huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen asioissa. Myös ihmiskaupan uhriksi joutuneelle oleskeluluvan omaavalle lapselle ja muulle oleskeluluvan saaneelle lapselle, joka on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja. Edustajan hakemuksen tekee hyvinvointialue, jonka alueelle lapsen kotikunta on määrätty. (KotoL 3:35.) Uudessa asuinmaassaan Suomessa lapsi tai nuori tarvitsee monenlaista tukea. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden kunnan ja eri toimialojen palveluiden sekä lastensuojeluviranomaisten kanssa lapsi ja nuori tarvitsee aikuisen tuekseen. Edustajan tehtävä onkin valvoa lapsen tai nuoren etua turvapaikka- ja perheenyhdistämisen prosessien aikana sekä muissa vastaan tulevilla henkilöillä ja varallisuutta koskevilla asioilla. Tämä sama edustaja jatkaa alaikäisen kanssa myös oleskeluluvan ja perheryhmäkodin tai muun asumisyksikön saannin jälkeen. Edustaja ei siis huoltajan lailla osallistu välittömään päivittäiseen hoitoon tai kasvatukseen, vaan valvoo yleisesti alaikäisen etua asumiseen ja muihin liittyvissä kysymyksissä. (Alaikäisen yksin saapuneen henkilön edustaja, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2024.)

Edustajien avuksi on toteutettu ProGuard-hanke, joka on tuottanut Edustajan työkalupakin, joka on ilman huoltajaa tulleiden edustajille kohdennettu materiaalipankki. Tämä auttaa edustajia huomioimaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja sen edistämisen. Lisäksi pakki tarjoaa tietoa lapsen edun turvaamisesta ja verkostotyöskentelystä. Esimerkin omaisesti muita menetelmiä, joilla lasten ja nuorten kotoutumista voidaan edistää ovat muun muassa edellä mainittu **Edustajan työkalupakki**, MIELI Suomen Mielenterveys ry:n **Lapset puheeksi-menetelmä** ja vahvuuksien kartoittamiseen **Selviytyjän purjeet**, **Serene-toiminnan** vakauttavia tukimuotoja, joilla pakolaistaustaisten tai turvapaikanhakijoiden mielenterveyttä edistetään tai vähennetään traumaperäisen stressin ja sopeutumisprosessiin liittyvän stressin haitallisia seurauksia ja Tampereen yliopiston **TASA-hanke**, jolla on kehitetty traumahoidon mallia. (Pakolaistaustaiset lapset ja ilman huoltajaa tulleet alaikäiset, THL, luettu 18.1.2024.)

Lapselle ja nuorelle on mahdollista saada erilaisia tukitoimenpiteitä, kunnes hän täyttää 25 vuotta tai kunnes lapsen tai nuoren huoltaja on saapunut Suomeen. Näitä tukitoimenpiteitä ovat muun muassa asumispalvelut, aikuistumisen tuki ja ilman huoltajaa tulleille lapsille ja nuorille tarpeelliset

sosiaalihuollon palvelut. Peruspalveluista kuten koulu, nuoriso-, vapaa-aika-, liikunta- ja kulttuuri- palveluista vastaa kunta. Turvapaikanhakija-asema takaa alaikäisille samat sosiaali- ja terveyspalvelut kuin muillekin pitäen sisällään myös lastensuojelulliset toimet. (Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneet, Kotoutuminen.fi, luettu 18.1.2024: Kirje hyvinvointialueille ja kunnille niiden tehtävistä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä, Valtioneuvosto 2023, 3; Pakolaistaustaiset lapset ja ilman huoltajaa tulleet alaikäiset, THL, luettu 18.1.2024.)

Työ- ja elinkeinoministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kirjeestä hyvinvointialueille ja kunnille niiden tehtävistä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisestä ilmenee, että kansainvälistä suojelua alaikäisenä hakenut tai ilman huoltajaa Suomeen tullut lapsi tai nuori siirtyy vastaanottopalveluista kuntaan, kun on saanut oleskeluluvan. Tilapäistä suojelua hakenut ja saava alaikäinen ilman huoltajaa tullut siirtyy puolestaan kuntaan haettuaan kotikuntaa ja saatuaan kotikuntamerkin Västötietojärjestelmään. Tilapäisen suojelun varassa oleva voi hakea oltuaan Suomessa 12 kuukauden ajan. Mahdollisuus jäädä vastaanottopalveluiden piiriin on edelleen mahdollista, eli siirtyminen uuteen kotikuntaan ei ole pakollista. Kaikille viranomaisille, joilla on ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten suhteen liittyviä töitä, on kuntaan siirtyminen tärkeä tieto. Tähän tiedon kulkuun pyritään osoittamalla lapselle ja nuorelle tämän kunta. (Kirje hyvinvointialueille ja kunnille niiden tehtävistä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä, Valtioneuvosto 2023, 1-2.)

Ilman huoltajaa maahan saapuneen alaikäisen oleskeluluvan saatuaan tai tilapäistä suojelua saava alaikäinen hakee kotikuntaa, hakee vastaanottokeskus tällöin kuntapaikkaa alaikäiselle ELY-keskukselta, joka puolestaan sopii kunnan kanssa kuntapaikasta. Kunnan on puolestaan asialla kuultava vielä hyvinvointialuetta, joka on vastuussa asumisen järjestämisestä. Usein sijoitus on perheryhmäkodissa tai muussa yksikössä. Tästä sopivat ELY-keskus, kunta ja hyvinvointialue. Mahdollista on myös, että alaikäinen jää asumaan esimerkiksi sukulaistensa kanssa tai yksityismaajoituksessa, joissa alaikäinen on saattanut asua ennen oleskeluluvan tai kotikunnan saamista. Tässäkin tapauksessa kuntapaikkaa tulee hakea. (Kirje hyvinvointialueille ja kunnille niiden tehtävistä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä, Valtioneuvosto 2023, 2-3.)

Kotikunnan saatuaan kansainvälistä suojelua saava tai tilapäistä suojelua saava henkilö siirtyy kunnan ja hyvinvointialueen palveluiden piiriin. ELY-keskuksen osoitettua kunta ilman huoltajaa saapuneelle lapselle tai nuorelle, voidaan kotikunnan rekisteröintiä hakea Digi- ja väestövirastolta. Kuten kotoutumissuunnitelmien kohdalla on esiin tullut, myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleelle tehdään kotoutumissuunnitelma. Tämän lisäksi tehdään myös sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi aina kulloisenkin lapsen ja nuoren tarpeet huomioiden. (Kirje hyvinvointialueille ja kunnille niiden tehtävistä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä, Valtioneuvosto 2023, 2-3.)

5.2 Työikäisten kotoutuminen

Työikäisen maahanmuuttajan tähtäimessä on usein työllistyä Suomessa. Työn merkitys on todettu merkittäväksi tekijäksi kotoutumisessa. Työn perusteella Suomeen muuttaneella on toki työpaikka jo valmiina tiedossa. Muilla kuitenkin tie vie ensimmäisenä usein TE-toimiston työllisyys- ja kotoutumispalveluiden kautta työelämään. Kuten edellisistä kappaleista on tullut ilmi, alkaa tämä reitti TE-toimistoon ilmoittautumisella työttömäksi työnhakijaksi. Tästä eteenpäin TE-toimisto auttaa kotoutumisessa ja työllistymisessä. Prosessi kulkee, kuten edellä kuvattu: Ohjaus ja neuvonta, alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus. Jokaisella maahanmuuttajalla on oma taustansa ja niinpä työllistymiseen vaikuttavat yksilöllisten ominaisuuksien lisäksi myös koulutus ja kielitaito sekä ulkoiset tekijät, kuten kotoutumispalveluiden laatu, työmarkkinoiden tarpeet ja yhteiskunnan vastaanottavuus. (Maahanmuuttaneet työmarkkinoilla, Kotoutuminen.fi, luettu 8.2.2024.)

Näinpä jokaisen maahanmuuttajan kohdalla tulee harkittavaksi omaehtoiset koulutukset, koulutukset luku- ja kirjoitustaidottomille sekä muu kotoutumista tukevat ja edistävät toimenpiteet ja palvelut sekä kuntien erilaiset palvelut. TE-palveluiden kautta työnhakijoille tarjolla olevat palvelut kuuluvat myös maahanmuuttajille, joilla on kotikunta Suomessa. Harkittavaksi tulee myös yrittäjäyys, ulkomaisten tutkintojen tunnustaminen ja rinnastaminen sekä aikaisemman osaamisen tunnustaminen. Jollekin työsuhdeneuvonta voi osaltaan aukoa maahanmuuttajalle ovia. Isommassa kuvassa maahanmuuttajien työllistymistä tukee vahvasti myös valtion Talent Boost-toimenpideohjelma sekä **työelämän monimuotoisuusohjelma**. Näistä on kattavammin kerrottu omina kappaleinaan 4.3.1 ja 3.11. Kappaleessa 4.3 on käsitelty laajasti erinäisiä työikäisten kotoutumista edistäviä toimia.

5.3 Pakolaisen ja turvapaikanhakijan vastaanottaminen

Olemassa olevat kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomen vastaanottamaan pakolaisia. Tällainen sopimus on muun muassa YK:n vuoden 1951 Geneven pakolaissopimus, jota myös Suomi on sitoutunut noudattamaan. Toiminnan perusteena ovat myös muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä EU-lainsäädäntö. Suomi tekee vastaanottaessaan kiintiöpakolaisia yhteistyötä YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kanssa. Vuoden 2024 kiintiöpakolaisten määrä on määritelty olevan 500 henkilöä. Suomeen tullessaan kiintiöpakolaiset sijoitetaan suoraan vastaanottaviin kuntiin. (Pakolaiset pakenevat vainoa ja konflikteja, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2024; Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, Sisäministeriö, luettu 31.1.2024.)

Turvapaikanhakija puolestaan hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta, kuten Suomesta. Turvapaikanhakijalla ei vielä ole oleskelulupaa Suomessa, ja asuminen toteutuu turvapaikakamenettelyn ajan vastaanottokeskuksessa tai vaihtoehtoisesti yksityismajoituksessa. Kuten edellä tuli esille, yksin alaikäisenä Suomeen tulleet turvapaikanhakijat sijoitetaan ryhmäkoteihin hakemuksen käsittelyn ajaksi. (Pakolaiset pakenevat vainoa ja konflikteja, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2024.)

Turvapaikanhakijan asema voi muuttua pakolaisasemaan, jos hänelle myönnetään turvapaikka tai soisijaista suojelua. Nämä eivät ole ainoat vaihtoehdot, vaan turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan Suomesta myös muulla perusteella. Oleskeluluvan saatuaan turvapaikanhakija voi siirtyä kuntaan. (Pakolaiset pakenevat vainoa ja konflikteja, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2024; Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, Sisäministeriö, luettu 31.1.2024.)

Pakolaisten vastaanotossa kunnat ovat merkittävässä roolissa. Suoraan kuntiin tulevien pakolaisten ja vastaanottokeskusten kautta kuntaan tulevien turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja kotoutuminen toteutuvat kunnan kautta. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut tukevat tätä prosessia, ja niinpä kunta ja hyvinvointialue tekevät tiivistä yhteistyötä vastaanottoprosessin ja palveluiden varmistamiseksi. Kunnan ja hyvinvointialueen mahdollisuudet palvelutarjoajana sekä sen sisältämä asenneympäristö vaikuttavat merkittävästi maahanmuuttajan kotoutumisen toteutumiseen. Näinpä pakolaisten vastaanotto tarkoittaa, että kunnan täytyy järjestää kotoutumispalvelut sekä varmistaa muiden palveluiden saatavuus pakolaisina kuntaan saapuneille uusille kuntalaisille. Pakolaisten vastaanottaminen on resurssoinnissa huomioitava asia ja edellyttää myös osaamista pakolaisia työssään kohtaavilta työntekijöiltä. Kunnan kotouttamisohjelma sisältääkin usein myös pakolaisten vastaanoton suunnittelun ja seurannan. Tässä suunnittelussa ja kehitystyössä ELY-keskukset tukevat kuntia ja valtio korvaa kunnille ja hyvinvointialueille pakolaisten vastaanotosta koituvia kustannuksia. (Suomi tukee ihmisoikeuksien toteutumista vastaanottamalla pakolaisia, Kotoutuminen.fi, luettu 31.1.2024.)

5.3.1 Kiintiöpakolaisen sekä kiireellistä uudelleensijoitusta tarvitsevien kiintiöpakolaisten polku kuntaan

Seuraavat kappaleet 5.3.1.-5.3.4. perustuvat työ- ja elinkeinoministeriön pakolaisten vastaanoton prosessikaavioihin, joilla TEM on kuvastanut eri asiakasryhmien saapumista Suomeen. Näiden kaavioiden perusteella on muodostettu otsikoiden mukaisten maahanmuuttajien kotoutumisen polun ensimmäiset vaiheet.

Suomen kiintiöpakolaisten määrä päätetään eduskunnan vuosittaisen talousarvion ohella. UNHCR eli Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö ehdottaa tiettyjä henkilöitä Suomelle lähetettäväksi ja asioi Maahanmuuttoviraston kanssa muun muassa pakolaisten asiakirjoista. Tästä seuraa, että Maahanmuuttovirasto järjestää yhteistyössä UNHCR:n kanssa matkan pakolaisten haastattelua varten. Tähän osallistuu Maahanmuuttoviraston lisäksi Suojelupoliisi (Supo) sekä kotoutumisen asiantuntijat ELY-keskuksesta, kunnasta tai hyvinvointialueelta. Näissä haastatteluissa selvitetään edellytykset kansainvälisen suojelun ja uudelleensijoituksen tarpeesta sekä millaiset edellytykset pakolaisella on kotoutua. Osa pakolaisista voidaan hyväksyä pelkkien asiakirjojenkin perusteella, jolloin haastattelumatkaa ei tarvitse tehdä.

Kolmannessa vaiheessa Maahanmuuttovirasto pyytää Supolta lausuntoa esitetyistä henkilöistä. Sen huomioiden Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen Suomeen otettavista henkilöistä ja myöntää oleskeluluvan ja pakolaisaseman. Päätösten jälkeen Maahanmuuttovirasto asioi ELY-keskusten kanssa. ELY-keskukset saavat Maahanmuuttovirastolta sijoitusesitykset kiintiöpakolaisista. Maahanmuuttovirasto sijoittaa nämä hyväksytyt kiintiöpakolaiset alustavasti kuntiin yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa.

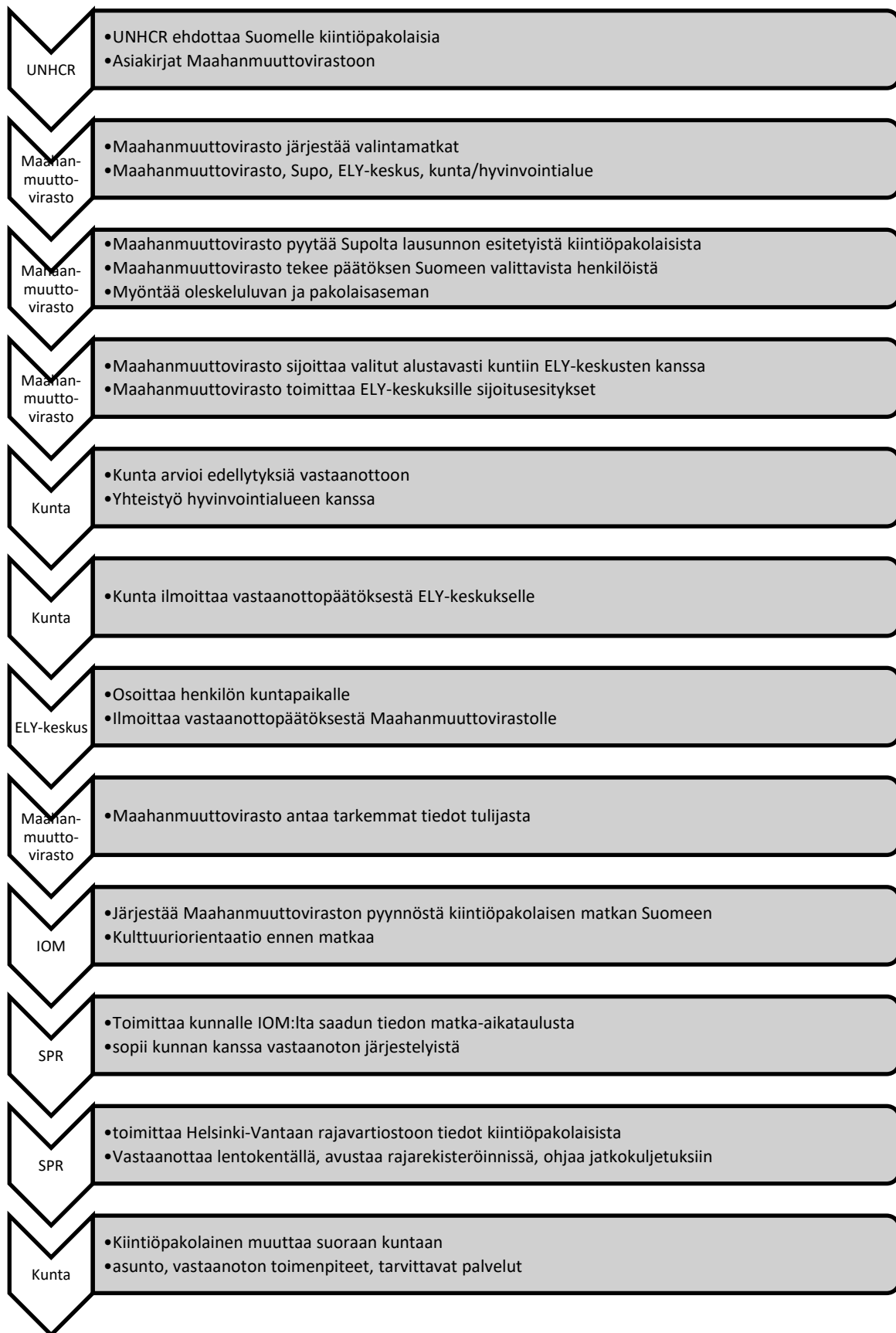
ELY-keskus tarjoaa sijoitusehdotusta kunnalle. Kunta arvioi tarvittavilta osin yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytyksiä pakolaisen vastaanotolle ja joko hyväksyy tai hylkää ELY-keskuksen sijoitusesityksen ja informoi ELY-keskusta päätöksestään. Päätöksessä tulee kuulla hyvinvointialuetta, mikäli esitetyllä henkilöllä on ilmeisiä sote-tarpeita, kyseessä on alaikäinen ilman huoltajaa tullut tai hätätapauksena valittava kiintiöpakolainen. Jos kunta päättää ottaa pakolaisen vastaan, saa kunta Maahanmuuttovirastolta tarkemmat tiedot valitusta. Kunnan kautta tieto välittyy vielä hyvinvointialueen tasolle.

IOM (Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö) järjestää kiintiöpakolaisen matkan Suomeen Maahanmuuttoviraston pyynnöstä. Suomen Punainen Risti on yhteydessä IOM:n kanssa ja välittää tiedon kuntaan kiintiöpakolaisen matka-aikataulusta ja sopii muista vastaanoton käytännön järjestelyistä kunnan kanssa. SPR kommunikoi Helsinki-Vantaan rajavartioston kanssa ja toimittaa heille tiedot saapuvista kiintiöpakolaisista. SPR on lentokentällä kiintiöpakolaisia vastassa, auttaa käytännön asioissa muun muassa rajarekisteröinneissä ja ohjaa jatkokuljetuksiin. Yleensä kunnan työntekijä on kiintiöpakolaisia vastassa vasta kunnassa. Joskus myös jo lentokentällä.

Näin kiintiöpakolainen toimitetaan suoraan uuteen kotikuntaansa, jonne muutto tapahtuu heti. Kunta huolehtii asunnon järjestymisestä sekä muista tarvittavista toimenpiteistä ja palveluista. Yhteistyötä kunta tekee hyvinvointialueen kanssa.

Kiintiöpakolaisille järjestetään 3-4 päivän mittainen kulttuuriorientaatio-koulutus, jossa kerrotaan Suomen kulttuurista, yhteiskunnasta ja kielestä. Orientaatio tukee varhaista kotoutumista vähentäen samalla myös kulttuurishokkia. Orientaatiolla nähdään olevan positiivinen vaikutus Suomeen tuleville kiintiöpakolaisille. Tämän orientaation tueksi on laadittu myös aikaisemmin mainittu Moving to Finland -sivusto, joka tarjoaa perustietoa Suomesta.

Kuviossa 2 kuvastetaan edellä kuvattu prosessi, kuinka kiintiöpakolaisen matka Suomeen etenee. Matka kuvataan jatkumona UNHCR:stä Suomeen uuteen kotikuntaansa asti. Tästä alkaa sitten seuraavaksi muut kotouttamistoimet, joita on edellisissä kappaleissa kuvattu.

Kuvio 2. Kiintiöpakolaisen polku kuntaan (Pakolaisten vastaanoton prosessikaaviot, työ- ja elinkeinoministeriö, luettu 12.2.2024).

Hätätapauksissa Suomi voi ottaa vastaan myös kiireellistä uudelleensijoitusta tarvitsevia kiintiöpaikollaisia. Tällaiseen tilanteeseen voi johtaa esimerkiksi terveydentilan tai henkilön turvallisuuden uhan vuoksi. Tällaisissa tilanteissa toimintamalli on sama, mutta haastattelumatkaa ei tehdä, vaan Maahanmuuttovirasto tekee päätöksensä perustuen Supon antamaan lausuntoon, mahdolliseen asiantuntijalääkäriin lausuntoon sekä UNHCR:n asiakirjoihin. Lisäksi prosessissa on kiristetty myös aikataulullisesti ja kunnan tulee valmistautua nopeaan vastaanottoon.

5.3.2 Oleskeluluvan saaneen turvapaikanhakijan polku kuntaan

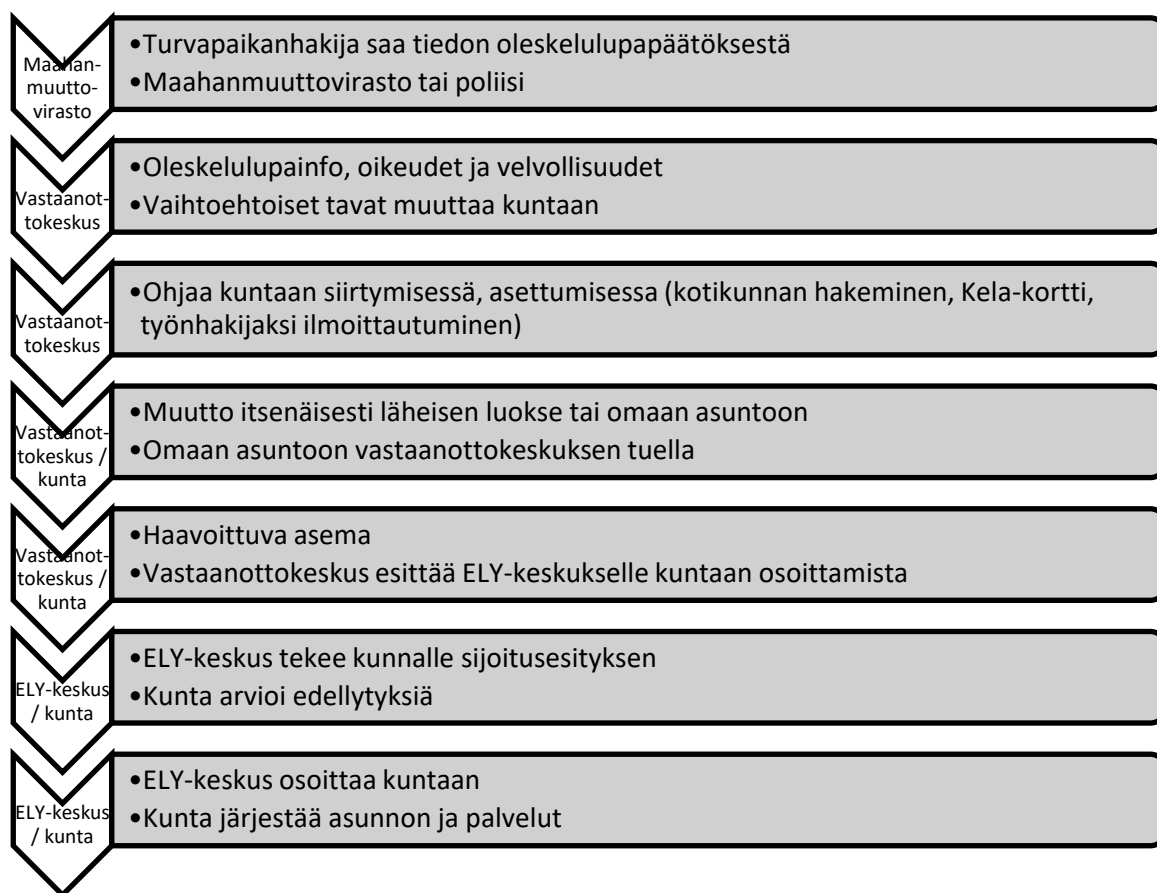
Turvapaikanhakija voi hakea turvapaikkaa Suomesta maahan saavuttuaan. Turvapaikkahakemukset käsittelee Maahanmuuttovirasto, joka selvittää oleskeluluvan aiheellisuuden kansainvälisen suojelun perusteella. Oleskeluluvan voi saada myös muulla perusteella. Maahanmuuttovirasto tekee päätöksensä ja päätöksen antaa tiedoksi joko Maahanmuuttovirasto itse tai vaihtoehtoisesti poliisi.

Vastaanottokeskus, jossa turvapaikanhakija on ollut sijoitettuna ohjeistaa oleskeluluvan saaneen kuntaan siirtymisessä ja Suomeen asettumisessa. Aiheelliseksi on tullut nyt muun muassa kotikunnan hakeminen, Kela-kortin hakeminen sekä työnhakijaksi ilmoittautuminen. Vastaanottokeskus auttaa oleskeluluvan saaneita järjestämällä oleskelulupainfon, jossa käydään lävitse, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia heillä on oleskeluluvan saatuaan. Lisäksi infossa käydään lävitse tavat muuttaa kuntaan. Oleskeluluvan saanut voi muuttaa kuntaan myös itsenäisesti esimerkiksi läheisten luokse tai omaan asuntoon. Vastaanottokeskus voi tukea omaan asuntoon muuttamista.

Oleskeluluvan saaneesta riippuvaista on, esittääkö vastaanottokeskus maahanmuuttajan puolesta ELY-keskukselle, että henkilö tulisi osoittaa kuntaan. Tällaisia tapauksia ovat haavoittuvassa asemassa olevat tulijat, ilman huoltajaa tullut alaikäinen tai oleskeluluvan saaneella on jokin muu syy, jonka vuoksi vastaanottokeskus voi esittää ELY-keskukselle kuntaan osoittamista.

Mikäli tämä tarve havaitaan, tekee vastaanottokeskus ELY-keskukselle kuntasijoitushakemuksen. ELY-keskus tekee sijoitusesityksen jollekin kunnalle, minkä perusteella kunta arvioi edellytyksiä vastaanotolle. Jälleen hyvinvointialuetta kuullen. Jos kunta hyväksyy esityksen, osoittaa ELY-keskus henkilön kuntaan. Vastuu siirtyy pian kunnalle, jonka tehtävänä on jälleen järjestää asunto, auttaa tarvittavien palveluiden äärelle. Kunta saa pyynnöstä uuden asukkaansa suostumuksella palveluiden kannalta olennaisia tietoja vastaanottokeskuksesta.

Kuvio 3 kuvastaa, kuinka oleskeluluvan saaneen prosessi kunnan saamiseksi etenee Maahanmuuttovirastolta kuntaan.

Kuvio 3. Oleskeluluvan saaneen turvapaikanhakijan polku kuntaan (Pakolaisten vastaanoton prosessikaaviot, työ- ja elinkeinoministeriö, luettu 12.2.2024).

5.3.3 Ilman huoltajaa saapuneen alaikäisen turvapaikanhakijan polku kuntaan

Turvapaikanhakijana alaikäisenä ilman huoltajaa saapuminen sisältää omat huomioitavat kohtansa. Yhteistyö alaikäisen edustajan, vastaanottokeskuksen, kunnan ja hyvinvointialueen sekä ELY-keskuksen on oleellisessa asemassa. Koska kyseessä on alaikäinen, määrää kärjäoikeus aikaisessa vaiheessa alaikäiselle edustajan. Alaikäisenä ilman huoltajaa Suomeen tulleet turvapaikanhakijat asuvat turvapaikkaprosessin ajan ryhmäkodissa, tukiasunnossa tai yksityismajoituksessa, kuten sukulaisten luona.

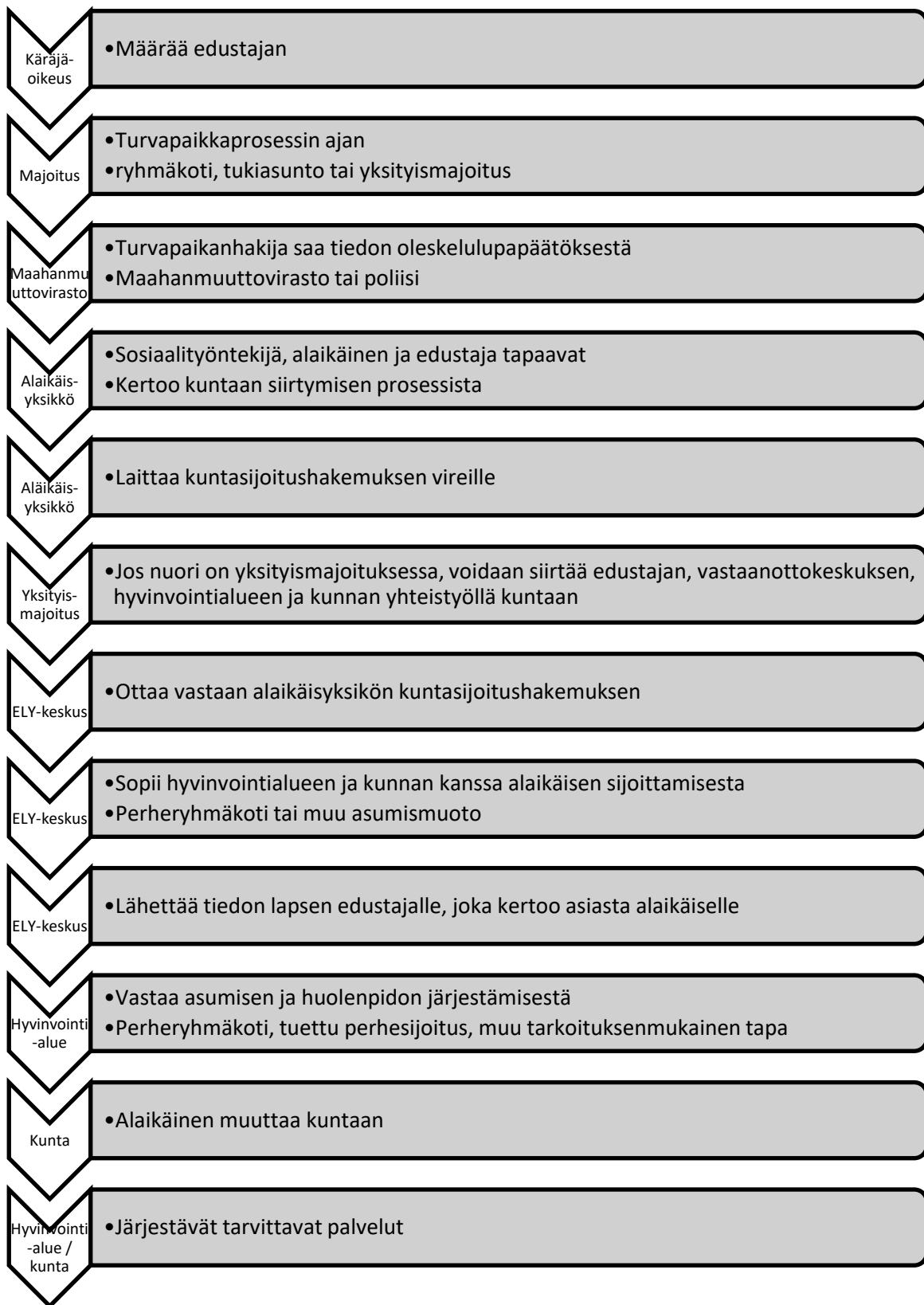
Alaikäinenkin turvapaikanhakija saa tiedon oleskelulupapäätöksestään Maahanmuuttovirastolta tai vaihtoehtoisesti poliisilta. Alaikäisyksikön eli ryhmäkodin sosiaalityöntekijä, alaikäinen ja alaikäisen edustaja tapaavat mahdollisimman pian oleskeluluvan saannin jälkeen muuttoneuvonnassa. Tällöin sosiaalityöntekijä kertoo kuntaan siirtymisen prosessista.

Kuten erityisen haavoittuvassa asemassa olevat oleskeluluvan saaneet, myös alaikäiset ilman huoltajaa tulleet hyväksytyin oleskelulupapäätöksen saaneet alaikäisetkin osoitetaan aina kuntapalkalle. Alaikäisen ja edustajan kanssa käydyn keskustelun ja muuttoneuvonnan jälkeen alaikäisyksiköstä laitetaan kuntasijoitushakemus vireille. Mikäli lapsi asuu yksityismajoituksessa, jossa ei ole

kuntapaikkoja, hänet voidaan siirtää toiseen kuntaan yhteistyössä edustajan, vastaanottokeskuksen, hyvinvointialueen ja kunnan kanssa.

ELY-keskus ottaa alaikäisyksikön lähettämän kuntasijoitushakemuksen vastaan ja sopii hyvinvointialueen ja kunnan kanssa alaikäisen sijoittamisesta. Sijoittaminen tapahtuu perheryhmäkotiin tai muuhun asumismuotoon sovittuun kuntaan. ELY-keskus välittää tiedon lapsen edustajalle, joka puolestaan on yhteydessä asiasta edustamansa alaikäisen kanssa. Hyvinvointialue vastaa alaikäisen asumisen ja huolenpidon järjestämisestä perhepäiväkotiin, tuetussa perhesijoituksessa tai muuten tarkoituksen mukaisella tavalla toteutettuna. Alaikäinen yksin huoltajaa saapunut muuttaa kuntaan, esimerkiksi perhepäiväkotiin tai muuhun sovittuun asumismuotoon. Hyvinvointialue ja kunta huolehtivat tarvittavista palveluista.

Mikäli Suomeen tulee alaikäinen turvapaikanhakija ilman huoltajaa, prosessi on edellä kuvatun lainen. Kuvio 4 puolestaan visualisoi tämän saman prosessin vaihe vaiheelta etenevänä jatkumona turvapaikanhausta omaan kuntaan päättyväksi jaksiksi.

Kuvio 4. Ilman huoltajaa saapuneen alaikäisen turvapaikanhakijan polku kuntaan (Pakolaisten vastaanoton prosessikaaviot, työ- ja elinkeinoministeriö, luettu 12.2.2024).

5.3.4 Tilapäistä suojelua saavan kotikunnan saaneen polku vastaanottopalveluista kuntaan

Tilapäistä suojelua Suomesta saava voi saada Suomesta kotikunnan. Tälle edellytyksenä on, että heillä on suomalainen henkilötunnus, vähintään vuoden pituinen oleskelulupa ja Suomessa on oleskeltu vuoden tai muut kotikunnan saamisen ehdot täytyvät. Tällaisia ovat muun muassa, tapaukset, joissa henkilöllä on perheenjäsen, jolla on Suomessa kotikunta.

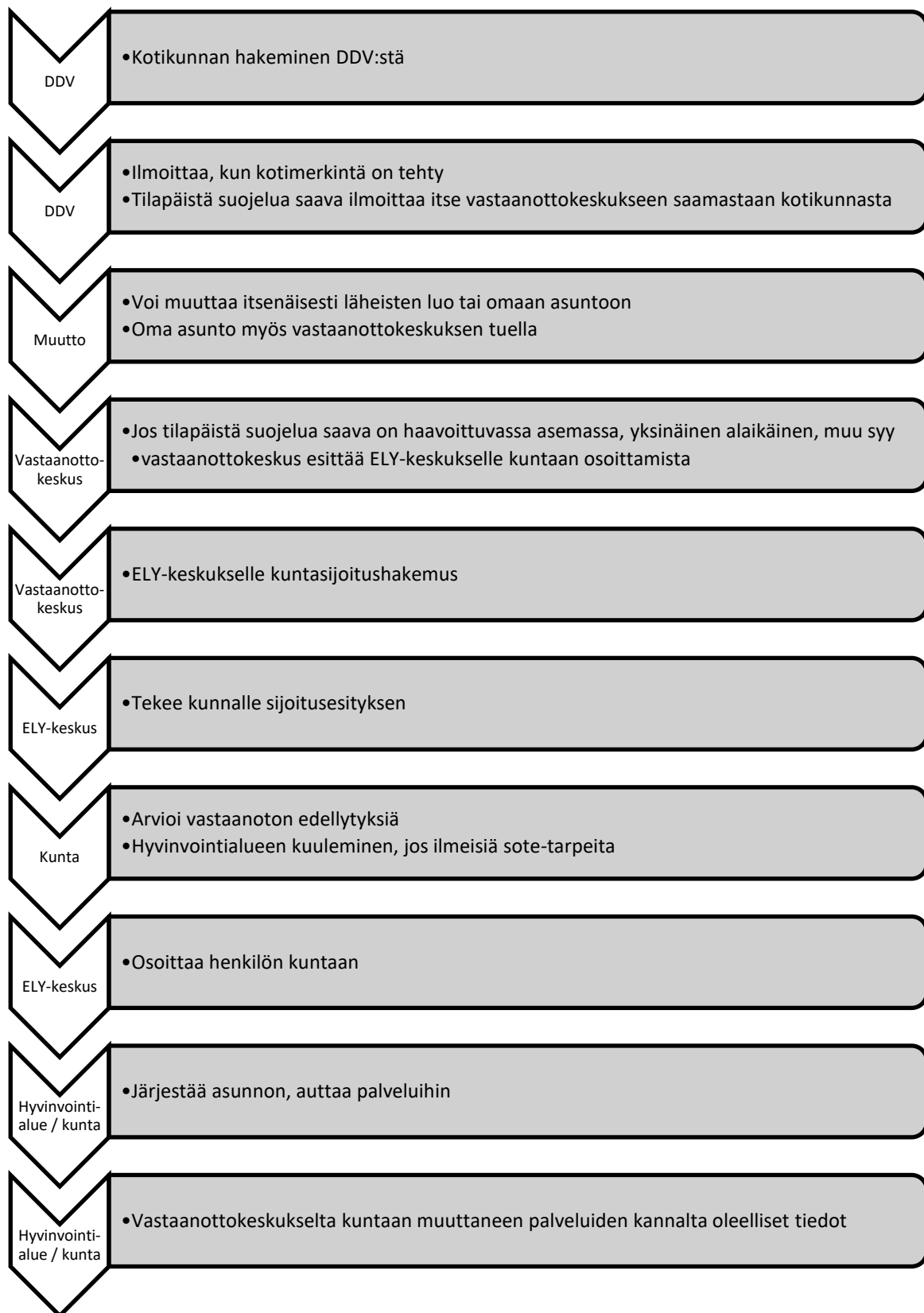
Tilapäistä suojelua saavan täytyy ensin hakea kotikuntaa Digi- ja väestötietovirastosta (DVV). Seuraavaksi DVV:stä ilmoitetaan tilapäistä suojelua saavalle, kun kotikuntamerkintä on tehty. Tämän jälkeen tilapäistä suojelua saava ilmoittaa itse vastaanottokeskukseen saamastaan kotikunnasta. Tässä vaiheessa kotikunnan saanut tilapäistä suojelua saava siirtyy vastaanottojärjestelmästä kunnan ja hyvinvointialueen palveluiden piiriin ja kotikuntansa kuntalaiseksi.

Seuraavaksi vuorossa on kotikuntaan muuttaminen. Tilapäistä suojelua saava voi muuttaa kuntaan itsenäisesti esimerkiksi läheisten luokse tai omaan asuntoon. Omaan asuntoon muuttaminen voi tapahtua myös vastaanottokeskuksen tuella.

Vaihtoehtoisesti jos tilapäistä suojelua saava on haavoittuvassa asemassa, ilman huoltajaa saapunut alaikäinen tai muista syistä tarvitsee tukea kuntaan muuttamisessa, kulkee reitti jälleen ELY-keskuksen kautta. Tässä vastaanottokeskus esittää kuntasijoitushakemuksella ELY-keskukselle kyseisen henkilön osoittamista kuntaan kuntapaikalle. Tähän hakemukseen perustuen ELY-keskus tekee kunnalle sijoitusesityksen. Kunta puolestaan arvioi edellytyksiensä vastaanottoon ja jälleen kuulee tarvittaessa hyvinvointialuetta. Mikäli kunta tekee hyväksyvän päätöksen, ELY-keskus osoittaa henkilön kuntaan.

Seuraavaksi vastuu siirtyy kunnalle, jonka tehtäviin kuuluu järjestää osoitetulle henkilölle asunto sekä auttaa palveluihin. Kunta toimii yhteistyössä hyvinvointialueensa kanssa. Tilapäistä suojelua saavan suostumuksella palveluiden kannalta olennaisia tietoja voi kunta ja hyvinvointialue pyytää vastaanottokeskukselta.

Kuten edellisestä ilmenee, tilapäistä suojelua saavan reitti kotikuntaan eroaa joiltain osin pakolaisen tai turvapaikanhakijan vastaavasta. Seuraavassa kuviossa 5 on kuvattu tilapäistä suojelua saavan polku omaan kotikuntaan.

Kuvio 5. Tilapäistä suojelua saavan kotikunnan saaneen siirtyminen vastaanottopalveluista kuntaan (Pakolaisten vastaanoton prosessikaaviot, työ- ja elinkeinoministeriö, luettu 12.2.2024).

6 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena, kuten johdannossa ilmenneistä opinnäytetyön rajauksista tulee ilmi, ei ollut arvioida kotouttamistoimien toimivuutta tai vaikuttavuutta. Tarkoituksena tällä opinnäytetyöllä oli selvittää, millainen on kotoutumislain sisältö ja millaisiin toimiin se eri toimijat velvoittaa kotoutumisen saralla. Tähän kysymykseen on vastattu pitkin opinnäytetyötä, erityisesti luvussa kolme, joka avaa lain kotoutumisen edistämisestä tarvittavilta osin. Luku neljä puolestaan pitää sisällään merkityksellisiä ja oleellisia toimia, joilla kotoutumista edistetään. Lauseella ilmaistuna valtiolliset toimijat huolehtivat isommasta kokonaisuudesta, jossa maahanmuuttajien kotoutuminen on ilmiötasolla ja linjaukset sen mukaisia, kun taas paikallisemmat toimijat, kuten kunnat huolehtivat alueensa kotouttamistoimista ja käytännönläheisemmistä asioista.

Merkittävää roolia esittää lainsäädäntö ja jokaisen hallituksen toimenpiteet kotouttamisen ja kotoutumisen edistämiseksi. Jokainen hallituskokoonpano on valmis hyväksymään tosiasian, että työperäinen maahanmuutto on välttämättömyys. Mutta jokainen hallitus varmasti tuo oman ajatuksensa nelivuotisiin kotouttamisohjelmiinsa. Iso kuva kuitenkin säilyy suhteellisen samana. Meillä on olemassa lainsäädäntöä, joka ohjaa maahanmuuttajien asioita. Näistä merkittävimpana, mutta ei todellakaan ainoana laki kotoutumisen edistamisestä.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että nykyinen kotoutumislaki antaa selvät ohjeet siitä, millainen on työnjako kotouttamisen perusasioissa muun muassa valtiollisten ja paikallisten toimijoiden välillä. Se kuitenkin jättää mahdollisuuksia mitä moninaisimmille toimijoille ja toiminnoille, joita toteuttavat muun muassa järjestöt. Ja tässä kohdassa vaikuttaisi olevan kuitenkin kotoutumisen kirjavin ja ehkäpä se syvällisin olemus. Siinä missä kotoutumislaki velvoittaa valtiollisiin toimiin ja vaatii muun muassa kunnilta ja hyvinvointialueilta tiettyjen peruspalveluiden tarjoamista, syventää järjestöt kotouttamista uudelle tasolle. Järjestöt tuottavat palveluita, jotka tuovat maahanmuuttajia lähemmäs käytäntöä, toisiaan ja kantasuomalaisia.

Toisekseen tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli muodostaa näkemystä, kuinka Suomessa on järjestetty tiettyjen maahanmuuttajaryhmien kotoutumisen perusasiat paneutumatta kuitenkaan liian syväälle. Tähän vastattiin luvun viisi sisällöllä, jossa paneuduttiin tiettyjen maahanmuuttajaryhmien erityiskysymyksiin, kuten mitä lapsiperheiden kotoutumisessa tulisi käydä lävitse. Lisäksi luvussa viisi muodostettiin työ- ja elinkeinoministeriön prosessikaavioita mukaillen kotoutumisen ensimmäiset askeleet kotoutumisen polulla seuraaville ryhmille: kiintiöpakolaiset, yksin ilman huoltajaa tulleet turvapaikanhakijat, turvapaikanhakijat sekä tilapäistä suojelua saavat.

Voidaan katsoa, että tässä opinnäytetyössä tehty selvitys on vastannut tutkimuskysymyksiin. Kysymys kaksi, jossa on lähdetty muodostamaan eri maahanmuuttajaryhmien polkuja Suomeen, voidaan nähdä olevan haastavin osuus, ja jonka tulokset ovat loppujen lopuksi kohtuullisen vähäiset. Koska maahanmuuttajilla ei ole yhtä ainutta tai edes viittä ainutta tapaa tulla ja kotoutua Suomeen,

herää väkisinkin ajatus, kuinka tarpeellista on sitten lähteä muodostamaan eri ryhmille omia polkujaan, varsinkin kun ne eivät ole alusta loppuun identtisiä. Tässä opinnäytetyössä on tehty juuri se, mihin on vielä järkevästi kyetty, eli avaamaan edellä kuvatuille kohderyhmille omat polkunsuomen tulemisesta ja kotikuntaan pääsemisestä. Tämän jälkeen ei ole enää muodostettavissa yhtä ainoaa selkeää polkua, vaan vaikuttaisi siltä, että jokaisen polut lähtevät risteilemään ajallaan omiin suuntiinsa. Silloin käytännössä suunnataan luvun kolme ja neljä toimiin, joita aletaan sitten tarjoamaan niiden raameihin sopiville maahanmuuttajille. Eli kirjavuus lisääntyy kotikuntaan saapumisen ja kunnan ja hyvinvointialueen vastuulle siirtymisen jälkeen. Muodostetut polut siis visualisoivat vain kotoutumisen alkutoimia, joilla tiettyjen ryhmien maahanmuuttajat saadaan kotikuntaan ja kotouttamispalveluiden piiriin.

Mainittakoon, että näiden polkujen muodostaminen jättää ulkopuolelleen merkittävän osan maahanmuuttajista, kuten opintojen, työn tai perheen vuoksi Suomeen muuttavat maahanmuuttajat, joiden kotoutumista toki on käsitelty muissa yhteyksissä kuin luvussa viisi. Nämä ryhmät ovat saapumisensa puolesta vielä värikkäämpi joukko, jolle omien polkujen muodostaminen vaikuttaisi ainakin opinnäytetyön sallimissa rajoissa olevan saavuttamattomissa. Oleellista on kuitenkin muistaa, että maahanmuuttaja ei ole yhtä kuin pakolainen, turvapaikanhakija tai tilapäistä suojelua hakeva tulija, vaan maahanmuuttajien joukko ja maahan tulemisen tavat ovat moninaiset.

Tutkimusmenetelmän valintana dokumenttianalyysi vastaa tarkoituksellisuudessaan tämän aiheen laajuuteen siinä määrin, että se mahdollistaa laajan aineiston riittävän pinnallisen tarkastelun, jotta iso kuva pysyykin isona kuvana, eikä syvenny liiaksi yksityiskohtiin, joka sekkin olisi mahdollista tällä menetelmällä. Tästä seuraavaksi syvemmälle paneutuminen mahdollisesti dokumenttianalyysin keinoin vaatisi kuitenkin rajatumman kokonaisuuden, kuin mitä tämä opinnäytetyö on ollut. Tarkoituksenahan kuitenkin oli, kuten mainittu, raamien muodostus. Raamien sisälle jäävän kuvan määrittäminen onkin sitten mahdollisesti kokonaan toisen tai toisten töiden arvoinen aihe.

LÄHTEET

Alaikäisen yksin saapuneen henkilön edustaja. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/alaikaisen-tukeminen-ja-edustaminen>. Luettu 31.1.2024.

Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneet. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/alaikaisena-ilman-huoltajaa-saapuneet>. Luettu 18.1.2024.

Anttila, P. 2014: Dokumenttianalyysi. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Metodix-verkkójulkaisu. Luettavissa: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.4>. Luettu: 5.3.2024.

Alueelliset palvelut työnantajille. 2023. Work in Finland. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.workinfinland.com/fi/tyonantajat/palvelut/alueelliset-palvelut/>. Luettu 15.12.2023.

EU- tai ETA-valtioiden ulkopuolella koulutettu sairaanhoitaja. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. Verkkosivut. Luettavissa: <https://valvira.fi/ammattioikeudet/eu-tai-eta-valtioiden-ulkopuolella-koulutettu-sairaanhoitaja>. Luettu 9.11.2023.

EURES-palvelut. EURES. Verkkosivusto. Luettavissa: https://eures.europa.eu/eures-services_fi. Luettu 8.2.2024.

Era, T. (toim.) 2013. Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. Luettavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6>. Luettu 24.10.2023.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta Etno. Oikeusministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://oikeusministerio.fi/etno>. Luettu 7.2.2024.

ETNO edistää hyviä väestösuhteita. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/etno>. Luettu 7.2.2024.

Familj skadades i handgranatattacken – var inte måltavlan. 2022. SVT Nyheter. Verkkoartikkeli. Luettavissa: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/fel-maltavla-skadades-av-handgranat-hade-nyss-flyttat-in>. Luettu 20.4.2023.

Hanke osana korkeakoulujen kansainvälisyysohjelman Talent Boost-toimintaa. 2023. Kielibuusti. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.kielibuusti.fi/fi/kielibuusti-hanke/tietoa-hankkeesta/hanke-osana-korkeakoulujen-kansainvalisyysohjelman-talent-boost-toimintaa>. Luettu 7.12.2023.

Hankkeen toimijat ja osakokonaisuudet. Kielibuusti. 2023. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.kielibuusti.fi/fi/kielibuusti-hanke/tietoa-hankkeesta/hankkeen-toimijat-ja-osakokonaisuudet-0>. Luettu 7.12.2023.

Heikel, K. 2021. Kirjeenvaihtajalta: Maahanmuuttajavanhemmat menettivät lapsensa jengiväkivallassa Ruotsissa, ja nyt he pelkäävät lisäkostoa: ”Miksi poliisi ei suojele meitä?” YLE. Verkkootik-keli. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-12185908>. Luettu 20.4.2023.

Hievanen, R., Frisk, T., Väätäinen, H., Mustonen, K., Kaivola, J., Koli, A., Liski, S., Muotka, V., Wikman.Immonen. 2020. Maahanmuuttajien koulutuspolut. Arviointi vapaan sivistystyön lukutaitokoulu-tuksesta, aikuisten perusopetuksesta ja ammatillisen koulutuksen kielitaitovaatimusten joustavoitta-misesta. Verkkojulkaisu. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 11:2020. Luettavissa: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/maahanmuuttajien-koulutuspolut>. Luettu 12.1.2024.

Hyvät väestösuhteet. Oikeusministeriö. Luettavissa: <https://oikeusministerio.fi/hyvat-vaestosuhteet>. Luettu 26.10.2023.

Hyvät väestösuhteet perustuvat myönteiseen vuorovaikutukseen. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/hyvat-vaestosuhteet>. Luettu 7.2.2024.

InfoFinland.fi. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.infofinland.fi/fi>. Luettu 17.1.2024.

Jämsén, A. (toim.), Pyykkönen, A. (toim.) 2014. Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. Luettavissa: <https://drive.google.com/viewerng/viewer?url=https%3A/www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2018/02/oSallisuuden-j%25C3%25A4ljill%25C3%25A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf&embedded=true>. Luettu 26.10.2023.

Järjestöjen toiminta tukee kotoutumista monipuolisesti. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosi-vusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/jarjestot-kotoutumisen-edistajina>. Luettu 8.2.2024.

Kansainvälinen suojele. Pakolaisneuvonta. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.pakolaisneuvonta.fi/asiantuntijajarjesto/tietoa-pakolais-ja-ulkomaalaisoikeudesta/kansainvalinen-suojelu/>. Lu-ettu 18.2.2024.

Kansainvälistä suojele hakevien ja saavien sosiaaliturva ja palvelut Suomessa. Sosiaali- ja ter-veysministeriö. Luettavissa: <https://stm.fi/turvapaikanhakijoiden-palvelut>. Luettu 18.2.2024.

Keskeiset kotoutumiseen liittyvät käsitteet. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivut. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/keskeiset-kasitteet>. Luettu 24.10.2023.

Kippo, J. 2020. Ruotsissa 12-vuotias tyttö kuoli ammuskelussa, poliisi käynnistänyt murhatutkin-nan. YLE. Verkkootik-keli. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-11476604>. Luettu 20.4.2023.

Kirje hyvinvointialueille ja kunnille niiden tehtävistä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä. VN/17342/2023-TEM-5. 2023. Valtioneuvosto. Verkkojulkaisu.

Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/-/tem-ja-stm-selventavat-alaikaisena-ilman-huoltajaa-tulleiden-lasten-ja-nuorten-kuntiin-siirtymista-ja-palveluiden-jarjestamisvastuita>. Luettu 18.1.2024.

Kotokoulutus KO5755. 2023. Työväen Akatemia. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.akatemia.org/opintolinjat/kotoutumiskoulutus/>. Luettu 16.1.2024.

Kotoutuminen.fi. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/etusivu>. Luettu 17.1.2024.

Kotoutuminen ja osallisuus. 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkosivut. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>. Luettu 24.10.2023.

Kotoutumisen kumppanuusohjelma. 2024. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://www.ely-keskus.fi/kotoutumisen-kumppanuusohjelma>. Luettu 8.2.2024.

Kotoutumisentukena.fi. 2024. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutumisentukena.fi/web/guest>. Luettu 17.1.2024.

Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus. Verkkojulkaisu. Luettavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kotoutumiskoulutuksen-opetussuunnitelman-perusteet-2022>. Luettu 9.11.2023.

Kotoutumiskoulutus. 8.11.2023. Työmarkkinatori. Verkkosivut. Luettavissa: <https://tyomarkkinatori.fi/palvelut/506aa5c2-7f1d-49fe-854d-0de33e03f6f1/kotoutumiskoulutus>. Luettu 8.11.2023.

Kotoutumislaki ohjaa kotoutumisen edistämistä. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/kotoutumislaki-ohjaa-kotoutumisen-edistamista>. Luettu 28.2.2024.

Kumppanuusalusta. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kumppanuusalusta.kotoutuminen.fi/etusivu>. Luettu 8.2.2024.

Kumppanuusohjelma johdattaa kohti inklusiivista yhteiskuntaa. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/kumppanuusohjelma>. Luettu 8.2.2024.

Lappalainen, E., Mäkelä, M., Tuominen, J. 2013. Ulkomaalaistaustaisia perheitä yhä enemmän. Tilastokeskus. Luettavissa: https://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2013-09-17_001.html. Luettu 26.10.2023.

Liity mukaan vapaaehtoiseksi järjestöjen kautta. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/vapaaehtoistyö>. Luettu 8.2.2024.

Maahanmuuttajan palvelut ja kotoutumissuunnitelma. 2023. Työmarkkinatori. Verkkosivut. Luettavissa: <https://tyomarkkinatori.fi/henkiloasiakkaat/kansainvalisyys/maahanmuuttajan-palvelut-ja-kotoutumissuunnitelma>. Luettu 6.11.2023.

Maahanmuuttajien sosiaaliturva, hyvinvointi ja terveys. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://stm.fi/maahanmuuttajien-hyvinvointi>. Luettu 18.2.2024.

Maahanmuuttaneet työmarkkinoilla. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/tyoelama-ja-tyoperainen-maahanmuutto>. Luettu 8.2.2024.

Maahanmuuton tilastot 2020: Suomeen muutetaan useimmiten työn takia, korona vaikutti hakemusten määrään. 2021. Maahanmuuttovirasto. Luettavissa: <https://migri.fi/-/maahanmuuton-tilastot-2020-suomeen-muutetaan-useimmiten-tyon-takia-korona-vaikutti-hakemusten-maaraan>. Luettu 26.10.2023.

Miten ja milloin alkukartoitus tehdään? 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivut. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/miten-ja-milloin-alkukartoitus-tehdaan->. Luettu 31.10.2023.

Muutto Suomeen. Digi- ja väestötietovirasto. Verkkosivut. Luettavissa: <https://dvv.fi/muutto-suomeen>. Luettu 16.1.2024.

Oma kieli kotoutumisen tukena. Opas ammattilaisille. IOM. Verkkojulkaisu. Luettavissa: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahU-KEwjwxf_bgbOEAxWYKRAIHAD-dAu8QFnoECA0QAQ&url=https%3A%2F%2Ffinland.iom.int%2Fsites%2Fg%2Ffiles%2Ftmzbd1656%2Ffiles%2Fdocuments%2FOma_kieli_kotoutumisen_tukena_IOM_WEB.pdf&usq=AOvVaw2bj7fJ1gvB4-Lry_sJwimZ&opi=89978449. Luettu 17.2.2024.

Opi kotoutumisesta – verkkokoulutus. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/opikotoutumisesta>. Luettu 26.10.2023.

Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Sisäministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>. Luettu 31.1.2024.

Pakolaiset pakenevat vainoa ja konflikteja. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/pakolaiset>. Luettu 31.1.2024.

Pakolaistaustaiset lapset ja ilman huoltajaa tulleet alaikäiset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkosivut. Luettavissa: https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttaneiden-mielenterveys/pakolaisuus-ja-mielenterveys/pakolaistaustaiset-lapset-ja-ilman-huoltajaa-tulleet-alaikaiset#Kasvuyp%C3%A4rist%C3%B6_ja_arki. Luettu 18.1.2024.

Pakolaisten vastaanoton prosessikaaviot. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkojulkaisu. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/prosessikuvaukset-pakolaisten-vastaanotosta>. Luettu 12.2.2024.

Paperittomien sosiaali- ja terveydenhuolto. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettavissa: <https://stm.fi/paperittomien-terveydenhuolto> . Luettu 18.2.2024.

Perhe on tärkeä voimavara kotoutumisessa. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/lapset-nuoret-ja-perheet>. Luettu 18.1.2024.

Perheenjäsenen luokse Suomeen. 2024. Maahanmuuttovirasto. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://migri.fi/perheenjasenen-luokse-suomeen>. Luettu 31.1.2024.

Perheet 2016, vuosikatsaus. Ulkomaalaistaustaisten lasten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. 24.11.2017. Tilastokeskus. Luettavissa: https://www.stat.fi/til/perh/2016/02/perh_2016_02_2017-11-24_tie_001_fi.html. Luettu 26.10.2023.

Perheenyhdistäminen. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/perheenyhdistaminen>. Luettu 31.1.2023.

Rigatelli, S. 2021. Ruotsista tuli murhien ja kranaatti-iskujen keskus, ja näitä virheitä Suomen pitäisi välttää – ruotsalaisekspertti: ”Me olimme naiiveja”. YLE. Verkoartikkeli. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-12171659>. Luettu 20.4.2023.

Sanasto. 2023. Maahanmuuttovirasto. Verkkosivut. Luettavissa: https://migri.fi/sanasto#P_fi. Luettu 24.10.2023.

Suomi tukee ihmisoikeuksien toteutumista vastaanottamalla pakolaisia. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/pakolaisten-vastaanotto>. Luettu 31.1.2024.

Säännellyt ammatit Suomessa. 2023. Opetushallitus. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.oph.fi/fi/palvelut/saannellyt-ammattit-suomessa>. Luettu 9.11.2023.

Talent Boost. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivut. Luettavissa: <https://talentboost.fi/etusivu>. Luettu 7.12.2023.

Talent Boost-toimenpideohjelma. 2020. Työ- ja elinkeinoministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö. Verkkojulkaisu. Luettavissa: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiWnIKiuOu-CAxVWFxAIHf0mBNE-QFnoECA0QAQ&url=https%3A%2F%2Ftem.fi%2Fdocuments%2F1410877%2F7552084%2FTB_toimenpideohjelma_syksy2020.pdf%2F904edd41-eab3-d34a-e921-

[f00aa6945592%2FTB_toimenpideohjelma_syksy2020.pdf%3Ft%3D1599484600281&usg=AOvVaw0NBqXuqIH0fb_5C12ol-Dx&opi=89978449](https://www.finlex.fi/fi/tyoelaman-monimuotoisuusohjelma_syksy2020.pdf%3Ft%3D1599484600281&usg=AOvVaw0NBqXuqIH0fb_5C12ol-Dx&opi=89978449). Luettu 30.11.2023.

Tapiola, P. 2021. Kaksi lasta haavoittui ammuskelussa Tukholman eteläpuolella – Sisäministeri teosta: Osoittaa välinpitämättömyyttä. YLE. Verkkootikkeli. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-12025405>. Luettu 20.4.2023.

Tervetuloa Suomeen -opas. 2022. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivut. Luettavissa: <https://tem.fi/tervetuloa-suomeen>. Luettu 31.10.2023.

Todistus oikeudesta hoitoetuuksiin Suomessa. Kela. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://www.kela.fi/yhteistyokumppanit-terveydenhuolto-kansainvaliset-tilanteet-hoito-oikeustodistukset-todistus-oikeudesta-hoitoetuuksiin-suomessa>. Luettu 18.2.2024.

Torkko, H. Bruun, A., Alitolppa-Niitamo, A., Tiainen, M., Kariuki, P., Suokonautio, J., Soininen, T., Rask, S., Kolehmainen, A., Zandkarimi, M. 2021. Kotoutumisen sanasto: 1. laitos. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kotouttaminen. 2021:54. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-931-5>. Luettu 24.10.2023.

Toimeentuloedellytys Suomesta oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle. 2024. Maahanmuuttovirasto. Luettavissa: <https://migri.fi/toimeentuloedellytys-suomesta-oleskeluluvan-saaneen-perheenjasenelle>. Luettu 31.1.2024.

Tue osajaa viranomaisasioinnissa. 2023. Work in Finland. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.workinfinland.com/fi/tyonantajat/sitouta/tue-osajaa-viranomaisasioinnissa/>. Luettu 7.12.2023.

Tutkintojen tunnustaminen. 2023. Opetushallitus. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.oph.fi/fi/palvelumme/tutkintojen-tunnustaminen>. Luettu 8.11.2023.

Työ paras kotouttaja? Kiito-hanke. Verkkosivut. Luettavissa: <https://kiitohanke.wordpress.com/>. Luettu 16.1.2024.

Työ- ja elinkeinoministeriön ohje kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2021) soveltamisesta työ- ja elinkeinotoimistoissa. TEMDno/642/07.10.02/2015. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/540001/42077>. Luettu 1.11.2023.

Työelämän monimuotoisuusohjelma. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://tem.fi/tyoelaman-monimuotoisuusohjelma>. Luettu 8.2.2024.

Työnteko Suomessa. Maahanmuuttovirasto. Verkkosivut. Luettavissa: <https://migri.fi/tyonteko-suomessa>. Luettu 16.1.2024.

Ulkomaalaiset suomalaisia useammin epäiltyinä rikoksista. 2019. Tilastokeskus. Verkkosivut. Luettavissa: https://www.stat.fi/til/rpk/2018/13/rpk_2018_13_2019-05-16_tie_001_fi.html. Luettu 20.4.2023.

Ulkomaalaistaustaiset. Tilastokeskus. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>. Luettu 20.4.2023.

Ulkomaalaisen henkilötietojen rekisteröinti väestötietojärjestelmään. Digi- ja väestötietovirasto. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://dvv.fi/ulkomaalaisen-rekisterointi> . Luettu 29.2.2024.

Ulkomailla suoritetun korkeakoulututkinnon rinnastaminen. 2023. Opetushallitus. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.oph.fi/fi/palvelut/ulkomailla-suoritetun-korkeakoulututkinnon-tason-rinnastaminen>. Luettu 10.11.2023.

Ulkomailta Suomeen. Kela. Verkkosivut. Luettavissa: <https://www.kela.fi/sosiaaliturvaan-kuulumien-ulkomailta-suomeen>. Luettu 16.1.2024.

Useat lait ohjaavat kotoutumista. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/lainsaadanto>. Luettu 7.2.2024.

Valtioneuvoston asetus etnisten suhteiden neuvottelukunnasta (771/2015). Verkkajulkaisu. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150771>. Luettu 7.2.2024.

Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta. 570/2011. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110570>. Luettu 31.10.2023.

Valtioneuvoston julkaisuja 2023:71. Talent Boost 2023-2027. Työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton toimenpideohjelma. 2023. Työ- ja elinkeinoministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö. Verkkajulkaisu. Luettavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-550-4>. Luettu 30.11.2023.

Kansainvälisen rekrytoinnin opas. Kokka kohti Suomea-hanke 2021. 2023. Varsinais-Suomen ELY-keskus. Verkkajulkaisu. Luettavissa: <https://mediabank.businessfinland.fi/I/JQWn2SGF98rB>. Luettu 7.12.2023.

Vastaanottoa suunnitteleva kunta järjestää pakolaisille tarvittavat palvelut. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/vastaanoton-suunnittelu>. Luettu 31.1.2024.

Viinanen, J. 2023. Kielenoppiminen on kaikkien yhteinen asia. Acatiimi. Verkkajulkaisu. Luettavissa: <https://acatiimi.fi/2023/06/15/kielenoppiminen-on-kaikkien-yhteinen-asia/>. Luettu 7.12.2023.

Viranomaisten tehtävät. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/viranomaisten-tehtavat>. Luettu 7.2.2024.

Yhteistyö järjestöjen ja viranomaisten välillä perustuu avoimuuteen ja selkeään työnjakoon. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkosivusto. Luettavissa: <https://kotoutuminen.fi/yhteistyö-järjestöjen-kanssa>. Luettu 8.2.2024.